

જરૂર વાંચો. આ પુસ્તક કુપી પોલીસની સચીત્ર વાળું.

પોકટનો એક્રો

શ્રી. દર્શિલાલ અને પ્રાણલાલ દવર ત્રેલ, સુરત.

પ્રકાશક: નવબંધન કુસ્તકારીય નરક

૧૨૧૧૯

Copy મૂલ્ય માત્ર આઠ આના. Right.

LITHO PRINTED IN ANAND BANDHU PRESS, SURAT.

તું કુળ દીપક છે નહિ, પણ કુળમાં અંગાર છે:
 પથ્થર પર્યા ના પેટ કયમ, ચિહ્ન વાર હજાર છે
 જ્વલ કાગળ, ફકત નવ આનાની ટીકીટ ખોટા.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૧૧૧ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ૨૦૩૨૦૦ ૨૩૩૦

વિષય ૬-૩

ચોકટનો એકો.

યાને

૧૩ “પાનાની કેટ.”

(૧૩ પાનાની કેટનો અદ્ભુત ચમત્કારે દર્શાવતી
ડિક્ટરીવ નવલકથા)

પ્રયોગક:—“ પુણ્ય.”

(સર્વ હકક પ્રકાશકને સ્વાધીન છે.)

પ્રકાશક:—

હરીલાલ જીવણલાલ ઠક્કર.

પ્રાણુલાલ જીવણદાસ વળાણી.

રાવરશેડ, નવજીવન પુસ્તકાલય-મુરત.

પ્રથમાવૃત્તિ.

મ. સ. ૧૯૨૫.

વિ. સં. ૧૯૮૧.

{ પ્રત ૨૦૦૦.

મુદ્ર્ય આના આઠ.

અમારા તરફથી બહાર પડનારાં પુસ્તકો

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોમ્પોઝિટ-સંગ્રહ

(છપાય છે.)

મૂલ્ય

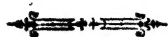
બિહવમંગળ યાને ભક્ત સુરદાસ (સચિત્ર નાટક)	૦-૮-૦
સતી સરદારબા (સંગીતમાં)	કાવ્યકથા. ૦-૮-૦
નિર્ભાગી સમરથ યાને સામુદ્ર શૂરાતન „	૦-૮-૦
વહુના દેહદાનનો એક સત્ય ચિતાર „	૦-૮-૦
શ્રીમતી કૃષ્ણા કુમારી (હરિગીતમાં) „	૦-૮-૦
એકજ ભૂલ „ „	૦-૫-૦
વીર લૂટારૂ યાને બહાદૂર બાબરીયો ડિ. નવલકથા	૦-૮-૦

‘ આહક થતા આજેજ લખો—“ નવજીવન ” પુસ્તકાલય.

ટાવરેડ-સુરત.

સુરત લીમિટ્ડમાં આવેલા શ્રી “ હરી-હર ” પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં
હરીલાલ મનલાલે બાપી.

“બે બોલ.”

સાહિત્યપ્રેમી વાંચક રનેહિ !

પ્રસ્તુત ડિટેક્ટીવ નવલકથા “ નવજીવન ” વાંચનાલયના સંચાલક સ્થાપિત “ છુપી પોલીસ ગ્રંથમાળાના ” રમણીય વાંચક પુણ્ય તરીકે જન્મત-જનની વાટિકામાં પ્રવૃક્ષી પોતાની પરિમલ પ્રસરાવવા આજ બહાર પડે છે. કલકત્તાના સુવિખ્યાત ડિટેક્ટીવ દેવેન્દ્રનો કળા-કૌશલ્ય ભર્યો આલ્યકાળ એમાં ચિતરવામાં આવ્યો છે. તદુપરાંત આજથી થોડા વખત ઉપર બંગાળામાં જે Secret Society સીક્રટ સોસાયટી યાને છુપી મંડળીઓ હસ્તિ ધરાવતી હતી, તેવીજ એક સોનેરી ટોળીને પ્રસ્તુત નવલકથામાં કલ્પવામાં આવેલી છે. મંડળીના તેર સભ્યોએ ચોકટના તેર પાનાની કેટને પોતાના મંડળના ગુપ્ત-સકેત-શબ્દ તરીકે થોજી બાહોશ છુપી પોલીસના અમલદારોને પણ થાપ ખવડાવવામાં કસર રાખી ન હતી. બર વસ્તીમાં શ્રીમાન સદ્ગૃહસ્થના સુત તરીકે પંકનાર. પણ, આવી બદમાશ-મંડળીમાં છુપી ગીને આગેવાની ભર્યા ભાગ આજે ભજવી રહ્યા છે, તે જનસમાજ સમક્ષ દર્શાવવા મહેસુલ પુત્ર રજનીનું પાત્ર ચિતરવામાં આવ્યું છે. સતી ચંદ્રિકાની અચળ પતિ-મકિત, બાળા ઇન્દુમતિનો પતિ-પ્રેમ; સહનશિલતા તથા કમનસાહકતા ધડીબર પ્રત્યેક વાંચક વ્યક્તિના હૃદયમાં પૂરવ-પવિત્ર

બાળકોનો ઉદ્ધવ કરે છે. એકજ માતાપિતાના ત્રણે બાળકો હોવા છતાં, પૂર્વકર્માનુસાર તથા ગૃહસંસ્કાર, અમર્યાદ સ્વચ્છન્દતા અને કૂસંગત દોષર્થા કેવાં વિવિધ ગુણયુક્ત થાય છે, તે છન્દુ, બિન્દુ તથા રંજનીના પાત્રો સમજાવે છે. ટુંકાણુમાં આ કાલ્પનિક નવલકથાનો આશ્ચર્યજનમન રંજનનો હોષ દિન પર દિન અધોગતિને માર્ગે જતી સમાજને અતિ ફળદાયક, કે લાભદાયક નહિ તો હાનિકારક કે તેમાં વૃદ્ધિ કર્તા તો નથીજ, એ તો નિર્વિવાદ છે. આ પ્રકારની નવલકથાઓ વાંચકના ખુદ્ધિકૌશલ્યની પરિસીમા-દર્શક દર્પણો છે, તથા કર્તાનો તે રચવામાં શુભ ઉદ્દેશ એ અલ્પખુદ્ધિને દીર્ઘદર્શીય કરવાનો તથા ખીલવવાનો છે. હંસની માફક મળે તેટલાં મોતીઓ આમાંથી વીણી અવશેષ પડતું મુકજો. પ્રભો ! પ્રકાશક તથા કર્તા ઉભયબંધુઓનો ગૃહ-શુભ-ઉદ્દેશ પાર પાડો ! અને સદૈવ શુભ પ્રેરણામૃત હૃદય-સરોજ સીંચો ! એજ એક માત્ર અવ્યર્થના !

ઠંકાણુ- વાડીફળીઆ પગ- થીઆશેરી-મુરત.	ભવદીય સાહિત્ય સેવક “ પુષ્પ. ” ગમનલાલ હીરાલાલ બદામી.	સંવત્ ૧૯૮૧. ફાગણ વદ અમાસ.
--	--	---------------------------------

સમર્પણ.

પરમપ્રિય સુહૃદ !

હરનારાયણુ ભાઈશંકર શુક્લ.

બાલ્યકાળની નિર્દોષ રસભરી મસ્તી !

અનેરાં સાહસ ! અને વજ્ર શી પ્રીતિ !

નિસ્વાર્થ તેમજ પ્રાણુદાન-ભાવના અલંકૃત મિત્રતા !

સ્મરણપટ નિરંતર હતી, છે, અને ભવિષ્યમાંએ

એવીજ જળવાઈ રહે ! એવી મંગલાકાંક્ષા

સાથે, આ અર્ધવિકસિત પુણ્ય-કલિકા

મ્હારા જીવનભરની નિર્મળ

“યાદગીરી”

તરીકે ત્હારા હૃદયોદ્ધાનમાં ઓઢી અને આહ્વાદાયક

પત્રચટ અવિચ્છેદ્ય પ્રસન્નવતી રહે ! તુજ કરકમળે

સરનેહ સમર્પનાર:-ત્હારો ન્હાનપણુનો

સમવયસ્ક ઓઢીયો-“ પુણ્ય. ”

ફક્ત ત્રણ રૂપીયામાં સંપૂર્ણ.

મહાભારત ૧૮ પર્વ.

અચિત્ર ૭૦૦ પાનાનું દળદાર પુસ્તક

આજેન મંગાવો તુર્ત મંગાવનારને

મહાભારત નાટક ગાયન લાપણુ સાથે ભેટ.

છુપી પોલીસની નવીન વાર્તાઓ

ખખરદાર ખૂની ! પાકું પુકું રૂ. ૧)

બે ભેદી યાને ભરમ ભર્યોં ડીટકટીવ ,, ૧)

ભેદી કીજ્ઞાનો ભયંકર ભેદ ,, ૧૧)

હાસ્મ તરંગ. સચિત્ર હસવા લાચક વાર્તાઓ ૨)

ખૂની કોણુ ? સચિત્ર ૦૧)

વેપારીઓ માટે ખાસ લાવ.

આજેન લખી એક આત્મી દીકરી ખીડો.

ડા. હરીલાલ અને પ્રાણુલાલ બુકસેલર્સ.

રાવરોડ-સુરત.

ચોકટનો એકો.

પ્રકરણ-૧ લું.

“૧૩ પાનાની કેટ.”

“રમેશ ! રમેશ ! થોડી ઘણી રહેમ કર !”

“નહિ !”

“દયા કર !”

“કદાપિ નહિ ! હવે તો જમ અને તેમ વધુ દૂર થવામાંજ મ્હને મ્હાર કલ્યાણ બાંસે છે.”

“પરન્તુ ! રમેશ ! લક્ષ્મી તો ચંચળ છે, દુનિયા તો ક્ષણભંગુર છે.”

“બલે ને હોય ! જીવ્યા કરતાં જોયું બહુ ! અને ભોગવ્યું બહુ ! લક્ષ્મી ચંચળ હશે કે નહિ ? તે અત્યારે મ્હારે જોવાનું નથી.

કારણ હાલમાં તો મ્હને એની અત્યંત આવશ્યકતા છે.”

“જે એમજ છે ! તો લે આ મ્હારા અંગ ઉપરના અમૂલ્ય આભૂષણો અને અલંકારો ! જે પૈસોજ ત્હારું મન પ્રસન્ન કરી શકતા હોય ! એથીજ ત્હારી પ્રચંડ ક્ષુધા શાન્ત થતી હોય, તો આ

તમામ લક્ષ્મીના વિચાર ન કર. ઉઠાવી જા. મહારા નાથનું જીવન સલા-
મત હશે, તો આ'વા તુમ્હને જડ લગીનાઓ તો ધણાંય મળશે. પરંતુ
રમેશ ! આ બધું લેતાંય પણ તું મહેને ત્હારી બીબણ શર્તમાંથી કૃપા
કરી મૂકત કર ! દયા કર ! ભગવાન ત્હારે બલું કરશે.

બધાં દાનો વિષે બધું ! દયાનું દાન મહેલું છે,
દયાહીન સ્ત્રી-પુરુષ-જીવન જીવેલું ધૂળ ! ખોટું છે.
દયાળુ થા ! દયાના વાસથી તુજ ઠીલ ખાલી છે,
દયા ! મહા પૂણ્યની પ્રાપ્તિ ! પ્રભુને પણ વહાલી છે
“ તુલસી દયા ન છાંડીએ જળ લગ ઘટમે” પ્રાણ.”

બધું ! જે'ના દિલમાં દયાનો વાસ છે, તેના ઉપર દયાળુ
દામોદર સદા સર્વદા દયાદ્રષ્ટિથીજ અવલોકે છે. એ'નોયે જરા ડર રાખ.”

“ ગાંડી ! જ્યાં આગળ પૈસાની વાત થતી હોય, ત્યાં આમળ
વળી પરમાત્માનું નામ કે'વું ? લક્ષ્મીદેવીના પૂજારીને-ઉપાસકને લક્ષ્મી-
કાન્તની પરવા કે ચિન્તા ભાગ્યેજ હોય છે. હા-હા-હા-હા ! શું તું
મહેને મૂર્ખ ધારે છે ? આટલા દશ બાર હળરના ધરણીથીજ હું
રાજ થઈ જઈ, અને ત્હને ત્યાગી કરોડોનો લાભ છોડી દઉં ? કદિ
નહિ બને ! તું મહેને કે'વોક ધારે છે ? ”

“ હૃદયહીન ! પાપાણુ હૃદયી ! દયાહીન, કૂર, નિષ્કૂર દૈત્ય ! કે
જે સ્વયં સ્વાર્થવૃત્તિને ખાતર એક સૌભાગ્યવતી બાળાનું (મહારં.)
લલાટ ફેડવા તૈયાર થયો છે. એક આશાબરી પરીક્ષિત બાળાને
વૈષ્ણવવેશી કરી જીવનભર રેવાનું અને રહેવાનું લખી આપી. પાપનું
પાટણું બાંધવા ઉત્સુક થયો છે, તેની કંજાતી આંતરડીના બિંબાસ

લઘ સ્વહસ્તે પોતાના જીવનમાં ઝેર રેડવા, સુખમાં લહાય લગાડવા અને મહેતને આમંત્રવા તરૂપી રહેા છે. શિવ ! શિવ ! શિવ ! ”
રમેશ ! રમેશ ! ઓ ધર્મખંધુ!—

આંસુ ભરી મમ આંખડી...અવલોકીને કંઈ રેંમ કર,
તુજ પાસ કે'તો લઉં પ્રતિજ્ઞા...પશ્ય હૃદયનો મ્હેમ હર.
શત્રુ કદીયે નહિ અનુ...તુજ ગુપ્ત ભેદ નહિ કહું,
(જો) આ શર્તથી છૂટી કરે તો ! ઇશના સોગન લઉં !
આડે ન આવું કોઈ દી તુજ કાર્યમાં માથુ નહિ,
આ જીભ રાખું બધ જો તું શર્તથી છોડે અહિં.

રમેશ ! ખંધુ ! આટલી બિક્ષા ઉદાર હૃદયે દે. હું ત્યારે ચરણે પડી વિનવું છું. આંસુ સારતી ગદગદ કરે કરમરૂં છું. મ્હેં ભૂલ કરી ! ભયંકર ભૂલ કરી ! પરંતુ હવે શું ? કોટી ઉપાયો કરે, છતાં હવે “ થયું ન થયું ” થોડું થનાર છે ? હું ભૂલી. મ્હારા કમનસીમે મ્હને ભૂલાવી. મ્હેં એ ભયંકર પાપાલયમાંથી છૂટવા ત્હારી આ ભયાનક શર્ત રિત્કારી પરંતુ યોગ્યતાં પ્રત્યેકથી સહેજે યોગ્ય ભય છે, અને જ્યારે તે પાળવાનો—કર્તવ્યમાં સુકવાનો, કરી ખતાવવાનો સમય આવે છે, ત્યારેજ તેની સાન-ભાન ને શુદ્ધ ઠેકાણે આવે છે. ઇશ્વરને ખાતર આ'વા કઠોર કરારમાંથી મ્હને છૂટી કર. હું જીવીશ ત્યાં સુધી ત્હારો આ મહાન ઉપકાર નહિં ભૂલીશ. ”

“ તેમ નહિ બને. ભૂલ કરી તો હવે તે ભૂલની શિક્ષા સ્હેવા પશ્ય ત્હારે તૈયાર સવુંજ જોઈએ. વીરાંગના થઈ સહન કર, કાયરતા શું જાખવે છે ! હૈયું કંઠ્યુ કર. પુનઃ ભૂલ નહિ થાય. હવે ભૂલ

કરતાં વિચાર કરજો. ચાલ, સમય વિશેષ વ્યતિત થઇ ગયો છે. મધ્યરાત્રિ વીનિ જવા આવી છે. લે ! પકડ આ કટાર ત્હારા કોમળ કરમાં ! અને ચાલ મ્હારી પૂંઠે પૂંઠે ત્હારા...પ...તિના શયનાગારમાં ! હૃદયને કઠણ કર ! દિલને નિર્દય બનાવ ! કંપના કોમળ કરને વજ્રશાપી બનાવ ! ઇંદિરા ! કેવળ પાંચજ મીનિટને વારને ! અને તે પછી બન્ને તું ત્હારી પ્રથમની સ્ત્રી-સ્થિતિ ઉપર ! કોમળતા ઉપર આવી જાય ! ”

કર કામ મ્હારું પ્રાર ! પહેલાં ! તે પછી બસ હોર છે, આંસુ નકામા વેરતી ! જ્યાં બાગ્યની નહિ મ્હોર છે. કેશવ કરે છે શુભ-અશુભ...હું કંઈ કરી શકતો નથી, મ્હારું ગળુ શું ? દૈવ કરેા લેખ કંઈ ફરતો નથી. તુજ બાગ્યમાં રવામી તણું સુખ હોય ના કેા શું કરે ? સંતોષ મ્હારો સુખ હુઝો સહુ બાગ્ય ફરવાથી ફરે

આવનાર વ્યક્તિ રમેશ ! જાણે પોતે કંઈજ કરતો ન હોય, અને સધળું ઇંદિરાના બાગ્યાનુસારજ થતું હોય ! (પોતે તો માત્ર એમાં નિમિત્ત રૂપ હતા) એમ કહાવણુના બોલ બોલતો ઇંદિરાના પતિના શયનાગારના ઓરડામાં જવા ઉઠ્યો.

બહાલા પાંચક ! ઉપરોક્ત વાદવિવાદ અને કરણુરસ પ્રાધાન્યસંવાદ કલકતાના એક સુપ્રસિદ્ધ કરોડાધિપતિના આલીશાન મકાનમાં રાત્રિના સુમારે બાર વાગ્યાને સમયે થઇ રહ્યો હતો. મકાનને વર્તમાન માલિક નામે બાબુ દીનેશચંદ્ર હતો. જેને બહુ જીજ્ઞાસુ આજીવન હતા. કારણ તેને સુકર્મચોગે આ અદ્વજક ધનભંડાર અને આલીશાન મકાનનું સ્વામીત્વ અનાયાસે પ્રાપ્ત થયેલ હતું. તેને કલકતામાં આવ્યાને

ભાગ્યેજ પૂરા ત્રણ વર્ષ થયા હશે! એ સુદૃઢ બાંધાના સશક્ત અને બહુઅંશે બુધ્ધિમાન ભેગવાળા સુચરિત બંગાલી-યુવકને સંસાર માંડ્યે આજે બરાબર પૂરા બે વર્ષ થયા હતા. જો કે તેના જન્મ મૂળમાં કલકત્તામાં જ થયો હતો, અને લગભગ દશ-બાર વર્ષની વય પર્યંત તે કલકત્તામાં એક કંગાલ માતાપિતાની ઝુંપડીમાં જ ઉછર્યો હતો. પરંતુ પાછળથી કર્મસંજોગે તેના આડીના ૮ થી ૧૦ વર્ષે પરગામમાં ગયા હતા. કલકત્તામાં આવ્યાને આજ તેને ત્રણેક વર્ષ થયા હતા. કોલેજમાં પ્રથમ વર્ષે પ્રીવીયસની પરીક્ષા પસાર કરી કંઈક વિચિત્ર સંજોગોને લઈ તેણે પોતાનો આગળ ભણવાનો વિચાર મુલતવી રાખી અભ્યાસ એટલેથી જ છોડ્યો, અને અભ્યાસ પ્રાપ્ત થયેલ રમણી-રત્ન ઈંદિરાકુમારી સાથે બે વર્ષ થયા સંસાર માંડ્યો. આજ તેની ઉપર લગભગ ૨૪-૨૫ ની હતી. બ્યારે ઈંદિરા-લાવણ્યમતિ અને સુસ, તેમજ સંસ્કારિત બાળાનું વય સત્તર અઠારથી વિશેષ નહિ હોય! નિત્યનિયમ અનુસાર દીનેશબાપુ પોતાની શય્યામાં નિદ્રાદેવીના ઉત્સંગમાં પડ્યો હશે. પરંતુ ઈંદિરા આજ કોઈ ખાસ કારણને લઈ સૂતી ન હતી. તે દાર પાસે એક આરામચેર નાખી ઉપર પડી કોઈ વ્યક્તિના આવવાની વાટ જોઈ રહી હતી. પાસેના આરસપહાણના મેજ (ટેબલ) પર ઝાંખો લેમ્પ (દીવો) બળી રહ્યો હતો. જેનું મંદ મંદ તેજ, ઈંદિરાના વિચારશીલ વદન, કે જેના ઉપર ધડી ધડીમાં ભાવો અદલાઈ રહ્યા હતા, તે ઉપર પડી રહ્યું હતું. તેનું હૃદય જોરથી ધબકારા મારી રહ્યું હતું. તેને આજ કંઈ મહેન પડતું નહોતું. એવામાં ધડીયાળમાં બારના ટકોરા પડ્યા. હજુ ઈંદિરાને નિદ્રા ન આવી. તેની

આંખો ન ઘેરાઇ. તે ન સૂતી. તેના મુખમાંથી બહુ ધીર નિમ્ન-
ત્રિખિત ઉદ્ગારો થોડી થોડી વાર રહીને બહાર પડવા લાગ્યા.

“ શું નહિ આવે ? એમ થાય તો કેવું સારું ? જે ચોવીસ
કલાક વધુ મળ્યા તે ખરા ! પતિદેવને ઉઠાડી-જાગ્રત કરી સર્વ વાતથી
વાકેદ્વાર કરી દઉં ? ના-ના, વિશ્વાસપાત્ર ! બેવચની ! અસત્યવાદી ! પ્રજા
એથી દૂર રાખે ! જે થવાનું હોય તે બસે થાય ! એણે બરાબર બારનો
ટાઇમ આપ્યો હતો. તોયે હજી કોઇ નથી ! કંઇ વિધન તો નહિ
નડ્યું હોય ! છટ ! કેવા વાહિયાત વિચાર ! હોય ! કદાચ સ્ટેજસ્ક્રાન્
મોકુલે થાય ! અરેરે ! આવી લાગ્યો ! આજે બરાબર પરપ્રધાને બે
વર્ષ પૂરા થયા. તે બચકર ચર્ત પાળવાનો દિન આજ ! આજ
સૌભાગ્યનો અને સૌભાગ્યસૂર્યના જીવનનો અંતિમ દિવસ ! પૈશાચિક
રાત્રિ ! આશાભંગ થી ! અરેરે ! પરમાત્મના હા શું થશે ? ”

હૃદયભંગ ઇંદિરા કે જેની આંખોમાં થી પછી થનાર આધાતથી
અજાણીઆં ભરાઇ આવ્યા હતાં, તે દિનસુદ્રાથી ગાલે પોતાનો દક્ષિણ
કરકમળ ટેકવી વિચારની પરંપરામાં યુગાતી જતી હતી. તેના શક્તિ-
વદન ઉપર કૃષ્ણતાની શોક-રેખા સ્પષ્ટ છવરાઇ રહી હતી. એટલામાં
અમસ્તા અડકાવી મૂકેલા દાર એકાએક ખૂલ્યાં. એક પુરુષ વ્યક્તિ
અંદર પ્રવેશી. પોતાનાજ ધ્યાનમાં નિમજ્ન થઇ ગયેલ ઇંદિરાને આ
સાવચેતી રાખી આવનાર વ્યક્તિ પ્રવેશવાની મુદ્દલ ખબર પડી નહિ.
આવનાર વ્યક્તિ આશરે પચીસેક વર્ષની હશે. ઇંદિરાને પોતાના
આવ્યાની જાણ પાડરા અધીર બનેલ એ વ્યક્તિએ ઉઠીને સ્ટેજ
ખડખડાટ થાય એમ દાર ઢાંક્યું. ધ્વનિ થતાંની સાથેજ ઇંદિરાની
વિચારમાળા અટકી. ચોંકાને તે આરામચેર લાજ સંકાળી બેઠી થઇ

ગઢ. પાસેના ટેવત ઉપર બેળતા દિપકને તેણે જરા તેજ કર્યો. પ્રકાશ આવનારના વદન ઉપર પડ્યો, અને તેમાં ઈંદિરાએ તેને પલક-માત્રમાં ઝોળાખી લીધો. અર્ધરાત્રે આવનાર પરાણા-મહેમાનને આવ-કાર આપવા ઇન્દિરાએ હોઠ સરખોયે ન ફફડાવ્યો. તેના મ્હેં ઉપરની સ્થેજરહાજ અવશેષ રહેલ, સુરખી, તેજ યા નૂર તમામ અલોપ થઈ ગયાં. મૌનવત ધારણ થયું. આગંતુક વ્યક્તિ પણ કશું ખોલ્યા ચાલ્યા વિના પાસે પડેલી એક ખુરસી ખેંચી તેમાં ગોઠવાઈ ગઈ. કેમ જાણે ધર પોતાનુંજ ન હોય ? અથવા તો પોતે કાંઈ ઈંદિરાનો ગાઢ સંબંધી હોઈ ધરથી અધિકાંશે પારચિત ન હોય ? ગજવામાંથી સિગાર-કેસ કાઢી તેણે એક સીગારેટ સળગાવી, અને થોડી વારમાં તો ધુમ્રપાન કરી ધુમાડાના ગોટેગોટા પોતાના મુખ અને નાસિકામાંથી કાઢવા લાગ્યો. હવે ક્યારની ટેવલને અડેલી તેના આ અનિવેકી વર્તન પ્રતિ જોઈ રહેલ ઇન્દિરાનું ધૈર્ય ખૂટી ગયું. તેના નયનોમાં જે અશ્રુધારા અત્યાર પર્યંત માંડમાંડ રોકાઈ રહી હતી, તે ઉભરાઈ જઈ નીકળી ગામેથી સરવા લાગ્યાં. સજળ નયને જાણે તે આવનારને અનુકંપિત કરવા મથતી હોયને ! એમ તેના પ્રતિ દિનમુદ્રાથી ટગરટગર જોઈ રહી. ખોલવાનું બહુએ મન છતાં તેની બાયા ન ખૂલી. છેવટે બહુ વારે હારીને તે ખોલી પડી. સાથે સાથે રડી પડી. તેના આખ્ય-રૂંધાયેલા કંઠમાંથી આદ્રતા અને અનુકંપાભર્યા ગદ્ગદ શબ્દોચ્ચાર બહાર સરી પડ્યાં.

“રમેશ ! અંતે તું આવ્યો ખરો ?”

પ્રત્યુત્તરમાં આવનાર વ્યક્તિ કે જેને આપણે હવેથી “રમેશ” ને નામે ઝોળાખવાની છે, તેણે “હૈ !” શબ્દના ઉચ્ચાર સાથે, સહજ મ્હેં મલકાવ્યું.

“કહે ! પછી તહે ત્હારો વિચાર ફેરવ્યો ? હું શા નિર્ણય ઉપર આવ્યો છે ?” ઇન્દિરાએ એક પગલું આગળ ભરી પૂછ્યું.

જવાબમાં રમેશે નકારસૂચક મસ્તક ધુણાવતાં વાચ્યા ખોલી. “વિચાર અને નિર્ણય શાના ? રમેશને માટે એકજ વિચાર ! અને એકજ નિર્ણય ! એ કદાપી નહિ. વિચાર અને નિર્ણય તો મ્હેં તને સોંપ્યા હતા. હવે ત્હારો નિર્ણય તો જણાવ ?”

“મ્હારો નિર્ણય ! એક નથી તેમ બે પણ નથી. સુડી વચ્ચે સોપારીની સ્થિતિમાં ફસાનાર એક અળખા ! શા નિર્ણય ઉપર આવે ? એક બાળુ બોલેલો બોલ અર્થાત્ વચન ! બ્યારે બીજી બાળુ સૌભાગ્ય રક્ષા ! મ્હને તો કંઈ નિર્ણય કરવો સૂઝતો નથી ! હું હજી કશાય એક નિર્ણય ઉપર આવી નથી.”

“તો હવે સમય નથી. સત્તર કરી લે. બાકી મ્હારો તો એજ ! પ્રથમનો હતો તેજ નિશ્ચય હજી સુધિ કાયમ છે.”

“ત્યારે મ્હારા તમામ કાલાવાલા, વિનતિ, વિનવણી, અને આંસુડા શું સર્વાંશે નિરર્થક ગયાં ?”

“નિઃશંક ! ગયા ! અને જવાનાજ હતા. હજીયે જશેજ. હું મ્હારા પૂર્વ-નિર્ણયમાં અડમ અને મક્કમ છું.”

સિગારેટ પીતો પીતો રમેશ ખુરસી ત્યાગી ઉઠ્યો. તે ઓરડામાં બાદશાહની માફક આમથી તેમ ખુશનુમા ચહેરે આંટા મારવા લાગ્યો. બ્યારે બિચારી હતાશ અને ભગ્ન હૃદયી ઇન્દિરા ? તેના કિરમાં તો વજ્રબાત સમાન સાલવા લાગ્યું. મસ્તક ભમવા લાગ્યું. તે રમેશનો ઉત્તર સાંભળતાંજ બે હાથે માથું દાબી પુનઃ આરામ-

ચરમાં ખેસી ગઈ. તેની આંખોમાં આ વેળા અશ્રુનું નામ નહોતું. ખળખળ વહેતો નીર-પ્રવાહ એકાએક સ્થંભી ગયો. અતિશય કલ્પાંત અને રૂઢને કરી તેનું પહેરેલું બારીક મોંઘા મૂલ્યનું રેશમી વસ્ત્ર ધણું ખરું મિંગળાઈ ગયું હતું. એવામાં ભ્રમિત મંગળવાળી ઇન્દિરાના સ્કંધપ્રદેશ ઉપર પાછળથી રમેશનો હાથ પડ્યો.

“ઈન્દિરા ! તું રડે છે ?” સાથે સવાલ થયો.

ઈન્દિરા હાથ છટકાવી દૂર જઈ ઉભી.

“ખખડદાર ! મહેને વધુ ન બોલાવીશ ! અગ્નિમાં પ્રજ્વળી રહેલીને ધૂતાક્ષતિ કરી વધુ ન છેડીશ ! ન પ્રજ્વળાવીશ !”

ઈન્દિરાનો ઉત્તર કોષમિશ્રિત હતો. તે શૂરમાં આટલું તો બોલી ગઈ. પરંતુ પછી તેનાથી ન રેવાયું. તેનાથી છૂટી પોકે ધુસકે ધુસકે રડાઈ જવાયું. ગમે તેવી છતાંય પથુ છેવટ તો અપખાને !

“ભણે ! ઇન્દિરા ! હું તને હવે વધુ વાર છંછેડવા આવનાર નથી. આજે મ્હારે ત્હારું છેવટનું કામ છે, અને તે તું જલ્દી પાર ઉતારી આપ, એટલે પત્યું !” નિર્દય રમેશે પોતાની કૂરતાની હલ બતાવવા માંડી.

અને અહીંજ ઇન્દિરાના અંગમાંથી એક બચની કંપારી છૂટી ગઈ.

વહાલા વાંચક ! આ પછી ઇન્દિરા અને રમેશને આગળ શું સંવાદ થયો, તે પુસ્તકની શરૂઆતમાંજ ત્હું વાંચ્યો. હવે આગળ. રમેશે ઇન્દિરાના કંપના જમણા કરમાં તિક્ષ્ણ જીવલેણ ખંજર પોતાના કોટમાંથી કાઢી સેરવ્યું. અરેરે ! ક્યાં એક કોમળાંગી પુવતી ઇન્દિરાનો પુષ્પ સમાન નાજુક મૂળાલ-કર ? અને ક્યાં તેમાં આ હિંસક દાનવી સ્ત્રી ? રમેશે ઇન્દિરાના હાથમાં તે સેરવ્યું તો ખર, પરંતુ કંપતિ

છન્દિરાના કરમાંથી તે તુર્તજ સરી હું પડ્યું. આરસ-પ્લાણના પથર નડેલ ચોકમાં ખંજર પડતાંની સાથેજ રણકાદાર ખડખડ થયો, અને તેની સાથેજ “કંઈ વસ્તુ ઉંદરે નાખી દીધી.” એવો ધ્વનિ કાને આવતાંજ ઇન્દિરાનો પતિ દીનેશચાલુ કે જે બાળુનાજ ખંડમાં સૂતો હતો, તે એકાએક જાગૃત થતાં શય્યા ત્યાગી તપાસ અર્થે તુર્તજ ઉઠ્યો. રણકાર ધ્વનિ ક્યાંથી આવ્યો? તે બાબતની શોધ કરવા ઇન્દિરાને જાગૃત કરવા તે તેની શય્યા પ્રતિ જુએ છે, તો ત્યાં તેણે પોતાની પત્નીને ન જોઈ. શય્યા ખાલી જોતાંજ તે જાહેમાયો. આટલી મોડી રાત્રે ‘એ ક્યાં ગઈ હશે’? એ વિચારે તે થોડી વારને માટે પેલા ધ્વનિને જૂઠી ગયો. મંદ પગલે તેણે પોતાનો ખંડ છોડ્યો. પોતાના ખંડના અર્ધ ખુલ્લા દ્વાર આગળથી જેવો તે ચોકમાં પગ મુકવા જાય છે, ત્યાંજ તે એકાએક અટક્યો. આમળ પગલું ન ભરતાં તે જડવત્ પાષાણના પૂતળાની પેઠે બારણા આગળ ઉભો રહી ચોકમાં જાજાતો ખેલ જોવા લાગ્યો.

છન્દિરાના હસ્તમાંથી છટકેલું ખંજર રમેશ ઉપાડી લીધું. પોતાનાં પતિને જાગૃત કરી દેવાનો ઇન્દિરાનો આશય તે ચતુર ક્ષણમાં ચેતી ગયો. પરન્તુ સમય વિચારી ગયો. ઇન્દિરાના નિષ્કપટ હૃદયમાં જરાએ પાપ નહોતું. તે રમેશને:—

“ઉભો રહે ! હું હમણાજ એઓ જાગ્યા કે તારી ? તે જોઈ આવું છું.” કહી પોતાના પતિના શયન-ખંડ પ્રતિ દોડી દીનેશ તેને આવતી જોઈ. તે ઝટપટ શય્યામાં પોતી કેમ જાણે ધસધસાટ ઉઠતો ન હોય ! એમ દોંગ કરી પડ્યો. “પતિ ઉઠે છે” એમ ખાતરી

થતાં ઇન્દીરાના જીવમાં જીવ આવ્યો. તે રમેશ પાસે પાછી આવી ઉભી.

આ સમય દરમ્યાન રમેશના મનમાં સેંકડો વિચારો આવીને પસાર થઇ ગયાં. કદાચ ઇન્દીરા આ રણકારથી એનો પતિ નહિ જાગ્યો હોય, તેને જમાડવા તો નદિ ગઇ હોય ? પરંતુ શીકર નહિ ! સાંભો થશે, તો પાણુ આ રમેશ તેને કદી નદિ ફાવવા દે. મારવું કે મરવું ! એજ આજે તો નિશ્ચય ! પરંતુ કાયરતાથી પાછું તો નહિજ ફરવું !” આંવા વિચાર ચાલતા હતા, એવામાં ઇન્દીરાને પાછી આવેલી તેણે જોઇ. તુર્તજ પ્રશ્ન કર્યો.

“કેમ ? શી ખબર ?”

“જાગ્યા નથી.” ઇન્દીરાએ ટુંકા ઉત્તર આપ્યો.

“આસો ત્યારે હવે ! રાત થોડી ને વેશ ધણા !”

“રમેશ ! કૃપા કરી બીજા એક બે દિવસ થોભી જા.” હું વંશની ભૂખી છું. મ્હારી આટલી છેવટની વિનંતી માન્ય રાખ. ઇશ્વરકૃપા હશે, તો બે દિવસમા હું મ્હારો વંશ રહે એવી પ્રભુશ્રીને પ્રાર્થના કરીશ.”

“અરે ! બે દિવસ તો શું ? પરંતુ હવે બે મિનિટ પણ નહિ ?”

“ખરેખર ! દગાખોર ! તું મ્હારી સાથે દગો રમ્યો !”

“દગો કેવો ! કરાર પર સહી કરતા પહેલાં વિચાર નહોતો આવ્યો ? સહી કરતી વેળા ભાનમાં હતી. ધેનમાં થોડી હતી ?”

“જરૂર !-ધેનમાં હતી ! પાપાલકમાંથી છૂટવાની ધૂનમાં હતી. સ્વતંત્રતાના મધનો મ્હને નિશો ચઢ્યો હતો. ત્હારી પ્રપંચજાળથી હું

એ વેળા આટલી હદ પર્યંત માહિતગાર ન હતી. મહેને નહોતી ખબર કે તું એક બ્રા...તા...ય.....છને.....મ.....ને..."

"બસ !" રમેશે તેને વધુ ગ્રુપ્ત બેઠ ઉઘાડો પાડતાં પહેલાં મોઢા પર રાક્ષસી હાથ દાખી દઇ અટકાવી.

"રમેશ ! જવા દે ! આજ હું જીવ પર આવી છું."

"અને હું પણ આજ જીવ ઉપરજ આવ્યો છું."

ક્યાં તો મરું ! મારું' પરન્તુ કાર્ય પાર ઉતારવું,

ના પાડશે તું તો પછી પુરું કરું હું પારવું.

હા-માં જીવન બચિત્વ છે, ના-માં જીવનની હાથ છે,

તોડી શરત જ્યાં ધનિદરા ! ત્યાં જાણુ ! ત્હારો પ્રાણ છે.

"બહુ ખુશીથી ! રમેશ ! જો તું મ્હારું જીવન હરી મ્હારા સૌભાગ્ય-સુર્ષને જીવનદાન બક્ષતો હોય તો હું અહીંજ અને આ પગે ત્હારા આ ચળકતા ખંજર નીચે ગરદન છુકાવવા તૈયાર છું, પરન્તુ એમણે ત્હારું શું બગાડ્યું છે ?"

"બહુ બહુ ! આ આલીશાન મકાન કેના બાપદાદાની મિલકત?"

એના ઉપર કેનો હક્ક ? એ'નો ખરો વારસદાર અને હકદાર કોણુ ?"

"પરન્તુ ! એ'માં એમનો શો વાંક ? એમના સુ-ભાગ્યના સિતા-રાની એ પ્રાપ્તિ છે. એ તો દૈવી ચમત્કાર છે. ભાગ્યની ચઢતી પડ-તીનો એ ખેલ ! એ'માં એમને દોષ દેવો એતે? કેવળ ત્હારો હક્કડનો અન્યાયજ છે."

"હરે ! મ્હારે કંઈ એ બધું જોવાનું નથી. પોતાના સ્વાર્થ ઉપર પુરી ઝુકાવવાને ન્યાય અન્યાય જોવાની કશી જરૂર નથી. હું તો વૈરની વસુધાન બેસા આંતું છું."

“રમેશ ! રમેશ ! હજુય કહું છું કે સમજ અને હાથ ઉઠાવ.
નહિ તો પરિણામ વિપરિત તેમજ શોચનીય આવશે.”

“દ્રિકર નહિ ! રણધેસો રજપૂત રણાંગણમાં પ્રિયાનો કે પ્રાણનો
પ્રેમમાં અંધ થયેલ પરમાત્માના કોપનો ! અને વૈરમાં અંધ થયેલ
પરિણામનો વિચાર કદી કરતાંજ નથી.”

“તો શું તું મહેને વિધવાજ જેવા મ્હાય છે.”

“એ તો જેવું સૌ સૌનું નસીબ ! જેવું ત્હારું બાગ્ય !”

“રમેશ ! શું તું અમ્હારા નિર્દોષ દંપતિ-યુગલનું સંસાર-સુખ
નથી જોઈ શકતો ?”

“લુધાતુર કંગાલને ફેરેરનો વૈભવ જોઈ ધર્પા આજે તો એમાં
આશ્ચર્યની વાત શું છે ?”

“જો એમજ છે, તો લાવ ખંજર...ચાલ...અને ભાવિનું ભય-
કર પરિણામ-અને નિર્માણ જેવા દટિઅધ થા.”

ઇન્દિરાએ અગ્નિ વર્ષાવતી રક્ત આંખોએ ખંજર લીધું. રમેશને
તેના બનવા કાળે બૂલાવ્યો. “વિનાશ કાળે વિપરિત બુદ્ધિ.” આમળ
રમેશ અને પાછળ ખંજર પકડી ચાલતી ઇન્દિરા ચાલવા લાગ્યાં.
તેઓ બે ડગલાં પછી પૂરાં આમળ વધ્યા નહિ હેલ ! ત્યાં તો રમેશની
પાછળ ચાલતી ઇન્દિરાએ રમેશને પાછો ખેંચ્યો,

“શું છે ?” આશ્ચર્યની સાથે રમેશે પૂછ્યું.

“જો...આ...ભાવિ-નિર્માણ ! ખાડો ખોદે તેજ પડે !”

ધર્મ મૂક્યું. પોતાના સૌભાગ્ય-દેવતાના છવન-રક્તચુને માટે
ઇન્દિરાએ એક થાપી પ્રાણીનો વધ કર્યો. ખૂનથી પોતાના હાથ તર-

બોળા કર્યા. ઇન્દિરાએ અચાનક કરેલો ખંજરનો ધા ચૂકાવવા રમેશે યત્ન તો કર્યો. પણ ન વળ્યું. ધા છાતી ઉપર નજર રાખી કરવામાં આવેલો, પરંતુ સમયસુચકતાને લઈ ખભા ઉપર એક ધંચ ઉડો ઉતરી ગયો. લેહીનો ફૂવારો ઉડ્યો, અને રમેશ શયતુલ્ય થઈ ચ-તોપાટ ચોકમાં પટકછ પડ્યો.

ઇન્દિરાનો પતિ દીનેશ ! આ બધું સંતાઇને જોઇ રહ્યો હતો. કેવળ વાર્તાપ્રવાહ બફળ ધીરે ચાલતો હોવાથી સાંભળી શક્યો ન હતો. રમેશને ઇન્દિરાના ખંજરથી બચાવવા તે આવી પહોંચે તે પહેલાં નો તે કમનસીબ ! ઇન્દિરાની કારી કટારીનો શિકાર થઈ ચૂક્યો હતો. સાક્ષાત્ રક્તપિપાસુ રણચંડી સમાન વિકાળ પ્રબળા અબળા ઇન્દિરા રક્ત-મુદ્રા અને રૂધીરથી રંગાયલા ખંજર સહીત રમેશના શબ્દ પ્રતિ આંખ દાડી જોઈ રહી હતી. તેને એટલું જો બાન નહતું, કે પોતાની પાછળ પોતાનો સ્વામી દીનેશ આવી ઉભો હતો, કે જોને માટે તે આ પાપ કાર્યમાં પ્રવૃત્ત થઈ હતી.

“હું-હું !”

પોતાના ટુંકા નામના સંબોધથી ઇન્દિરા ચોંકી. પાછળ જોયું. પતિ દેવને ઉભેલા જોતાંજ રતબ્ધ થઈ ગઈ. કેમ જાણે નાટ્ય-માંહેનો ટેબો !

“આ શું ?” દીનેશે પ્રશ્ન કર્યો.

ઇન્દિરા કશું બોલી શકી નહિ. પતિદેવને જોતાંજ પણ પહેલાંની પ્રબળા, અબળા બનીને પૃથ્વી પર બેઠેલા થઈ જઈ પડી. દીનેશે તેને ઝીલી લીધી. નીચે સુવડાવી. મરનારનું મોં જોવા હીપક લઈ

આવ્યો. શખને જોતાંજ તેના મુખમાંથી એક તીણી ચીસ નીકળી ગઈ, થોડાં શબ્દ પણ બહાર પડી ગયા.

“અરે આ તો મ્હારો રનેહી રમેશ ?”

રમેશના શખને ત્યાંજ પડતું મૂકી હવે દીનેશ થડી થઈ ગયેલ પત્ની ઇન્દુ પ્રતિ જળ્યો. કારણ ? રમેશમાં હોને પ્રાણના અસ્તિત્વની આશા ન લાગી. ઇન્દુને શય્યામાં સુવડાવી પાસે પોતે બેસી તેને બાનમાં લાવવાના ઉપચારો કરવા લાગ્યો. બનેલા બનાવમાં શું સત્ય રહ્યું સમાયું હશે ! તે જાણવા તેનો શબ્દ અન્યત્ર અધીરો બન્યો. ઇંદિરાના વસ્ત્રો આ વેળા અવ્યવસ્થા હતાં. વક્ષઃપ્રદેશ ઉપરનો છેડો ઉડી જવાથી અંદર પહેરેલાં પોશાકોનો તમામ ભાગ આબેહુમ જણાતો હતો. વિચારમ્મત દીનેશની નજર એ ઉપર હજી પડીજ નહતી. એકાએક તેની દ્રષ્ટિ ત્યાં પડી. ચોળીના ગજવાનો ભાગ તેને જરા ઉપસેલો બાસ્યો. ગજવામાં કંઈક વસ્તુ હોવાનો તેને બાસ થયો. ધીરે રહી દીનેશ તપાસી જોયું, તો માંહેથી એક સુંદર ન્હાનીશી વસ્તુ નીકળી, અને તે શું હતી ? “તેર પાનાની કેટ.”

છપાઈ બહાર પડી ચૂકી છે.

લાલનો એકો

યાને

વીર હુટાઈ (સચીત્ર)

ફક્ત નવ આનાની ટીકીર ખીડા.

પ્રકરણ-૨ જી.

“ કરોડપતિને દ્વારે ”

ગયા પ્રકરણના પાત્રોની થોડી આગલી ઝોળખાણ જાણવા, તથા પરિચય પામવા, આપણે એક વર્ષ ઉપરના આગળના ઇતીહાસના પાના ફેરવીએ.

જે વિલાસ વૈભવ પૂર્ણ કરોડપતિના મકાનમાં ગત પ્રકરણમાં આપણે દીનેશચંદ્રને મહાલતો આપણે જોયો, તેજ મકાન આજથી બે વર્ષ પૂર્વે શ્યામાં તરફડી રહેલા આ મહેશ બાપુની માલીકીનું હતું. કાટયાધિપતિ મહેશબાપુ આજે પોતાનો છેલ્લો નિવાસ લઇ રહ્યા છે. તેની સેવા-શુશ્રુષામાં આજ કાંઈ નથી. છતે સંતાને તે સંતાનહીન અવસ્થા ભોગવે છે. કરોડપતિ છતાં સાદા અને સંતોષી મહેશબાપુને ઘેર આજે પાણી સરખું પાવા એક સેવકે નથી. સમય રાત્રિના લગભગ સાડા દશનો છે. વૃદ્ધ શ્યામાં તરફડીયાં મારી રહ્યા છે. તેનો જીવ જતો નથી. પ્હાર ધોષમાર વરસાદ વરસ્યો જાય છે. આ અસામાન્ય વરસાદથી બચવા આંતરિયાં બિંબાયેલા એવો એક વીસ-બાવીસ વર્ષનો તરુણ નવ-યુવાન સીનેમાં જોઈ ગૃહ પ્રતિ પાછો ફરતો હતો, તે આશ્રય લેવા દેવસંઘાને મહેશબાપુના મકાનના ઓટલા ઉપર ચઢી ઉભો. અદરથી મહુશ્યા ઉપર સૂતેલા મહેશનો હૃદયદ્રાવક આર્તનાદ “ ઓ પ્રભુ ! ” એકાએક તેને કર્ણે પડ્યો, તરુણનું નિઃશ્વાસુ હૃદય ન જામ્યું. ઉછળતી હિમ્મતે ન જાણી શકવાથી સાહસ કરીને દ્વાર ખોલી પુર્તજ

આંદર પ્રવેશ્યો. દાર એમને એમજ બીડેલાં હતાં, આંદરનો ભવ્ય રમણીય દેખાવ ! અને સાથે કરુણ દ્રશ્ય બંને એક સાથે જોઇ તે ધડીવાર સ્થબિત થઇ ગયો. તેનું ધ્યાન મકાનની શોભા અવલોકવા પ્રતિ ન દોરાયું, એક સુંદર પલંગ ઉપર પચાસથી પંચાવન વર્ષના મહેશબાપુ પોતાના જીવનની છેલ્લી ઘટિકાઓ ગણી રહ્યા હતાં. બિના-શની શીતે કરી કંઇક કંપત યુવાનને આંદર આવેલો જોઇ મહેશ બાપુ પચારીમાં પડ્યા પડ્યા બોલવા લાગ્યા.

“આવ ! આવ ! બેટા ! રજની ! આખરે તું આવ્યો ખરો ?”
પરંતુ આવનાર યુવાન અપરિચિત લોક કંઈ સમજ્યો નહિ. તે તો ઉલ્ટો ત્યાંજ સ્તબ્ધ થઈ ઉભો. તેને બોલ્યા ચાલ્યા વિના જ્ઞાન ઉભેલો જોઇને મહેશ પુનઃ બોલવા લાગ્યો.

“જ-જ-જ- કર્મચંડાળ ! દૂર થા ! અહીંથી ત્હારું પાપી કલુષિત મુખ મ્હને મરતી વખત ન બતાવ. ઓ માતાપિતાને પેટે પત્યર પડનાર કપૂત કૂળકલંક ! જ-જ કોઇનું મ્હોત લઇ મરીજ. હું સમજ્યો ! બાપ મરવા પડ્યો છે, જાણી આ કરોડોની મિલકત લેવા આવ્યો છે કેમ ? જ...ચાલતો ચા. આમાંથી ત્હને એક કાણી કોડી સરખી મળનાર નથી. તમામ આશા તજ દે. રાત્રી પાછની પણ આશા ન રાખ. જ...ચાલતો ચા.”

“પરંતુ અપરિચિત યુવાન શું જવાબ દે ! તે તો મુંઝો મુંઝો સાંભળ્યેજ જતો હતો.”

“કેમ નથી જતો ? શું સાંભળી રહ્યો છે ? જાણ છે કે નહિ ?”
કહી આવનાર યુવાનને પોતાનો પુત્ર રજની ધારી મહેશ તેને બહાર

હાંકી કાઢવા આવેશમાં ને આવેશમાં વિદ્યુત ગતિએ પથારીમાં બેઠો થઈ ગયો. પરંતુ રજનીને બદલે કેઈ અન્યને જ ત્યાં ઉપરિચિત થયેલ અવશોકી જૂદનો કોઈ કિતરી ગયો.

“ તું...તું...કોણ ? ”

“ હું એક સાધારણ માણસનો પુત્ર છું. માતા, પિતા, બ્રાતા, ભાગિની, કે સગાવહાલાં મદારે કોઈ નથી. કલકત્તા શહેરમાં આવ્યાને એકજ વર્ષ થયું.”

“ વારુ ! ત્હારું નામ ? ”

“ બામુ દીનેશચંદ્ર ! ”

“ દીનેશ ? તું ગાદી શા માટે આવ્યો ? ”

આવનાર નયપુવાન દીનેશે પોતાનું આવવાનું કારણ મહેશને ટુંકમાં સમજાવી દીધું.

“ બલે આવ્યો ! દીનેશ ! ત્હારી મુખમુદ્રા ઉપરથી તું કોઈ કંઠા લની ઝુંપડીમાં જન્મેલું રત્ન દીસે છે. અત્રે શું કરે છે ? ”

“ પ્રીતીચંદ્ર પસાર કરી છે. આગળ બણુવા ઇચ્છા છે. પરંતુ પૈસાની તંગીને લઈ એમાં અગવડ નડે છે. ”

“ તો પછી સીનેમા જોવા ક્યાંથી ગયો ? ”

“ એક મિત્ર આગ્રહ કરી આજ લઈ ગયો એથીજ. ”

આટલી વાતચીત પછી મહેશ દીનેશને પોતાના પલંગ સમીપ લઈ ગયો.

“ વારુ ! ત્હારે ત્હારો વિચાર હવે શું થયો કરવાનો છે ? કોઈ લાઇન પકડવા ઇચ્છા છે ? ”

“હા! ન્હાનપણથીજ મ્હને ડિટેક્ટીવ બનવાનો શોખ અને વિચાર હતો. અને હજુય છે.”

‘બહુજ ઉત્તમ!’

મહેશ દીનેશને આગળ વાત કરે તે અગાઉ તેના ડાઘા વાંસામાં એકાએક શુળનો વ્યાધિ થઈ આવ્યો. દીનેશ તેનો ઉપચાર કરવા લાગ્યો.

“દીનેશ! જો સાંભળા!” કહી જાગ્રત થનાંજ મહંશૈ મંદ સ્વરે બોલવા માંડ્યું, “હું આ કલકત્તા નગ્રનિવાસી. મહાર્ નામ બાપુ મહેશચંદ્ર, અહીં આવ,” કહી વૃદ્ધ મહેશ લથડતા પગે શય્યા ત્યાગી ઉઠ્યો. દીનેશનો હાથ ઝડી તે તેના અંદરના એક ગૂપ્ત ઓરડામાં લઈ ગયો જ્યાં એક કાળા કપડાથી ઢાંકેલું કોઠનું પૂતળું હતું. મહેશૈ ઘૂંચતે હાથે તેના ઉપરનું ઢાંકણુ દૂર કર્યું. અંધારા ખંડમાં જતાંની સાથેજ ચાપ દાખી વિજળીના દીવાળે પ્રકટાવવામાં આવ્યા હતા. તેના ઝગઝગ પ્રકાશમાં દીનેશ તે પ્રતિમા પ્રતિ પારીકાષ્ઠથી જંત્ર રહ્યો. તે એક ઉચ્ચ કોટીના આરસપહાણુની સુશોભિત વસ્ત્રાલંકારોથી વિભૂષિત સુન્દરીની મૂર્તિ હતી. વૃદ્ધ તેને દીનેશને બતાવતાં બોલ્યો.

“દીનેશ! આ મહારી પ્રાણાધિક પ્રિયતમા દેવી મેનાવતી આહુ! પરંતુ આજ એના સ્વર્ગવાસને બહુ વખત થયો.” આ પછી આવરણ પુનઃ ઢાંકી બંને મૂળ જગ્યાએ આવ્યા. ઉશીકાના આધારે વૃદ્ધ શય્યામાં બેઠો. દીનેશના હાથ પોતાના હાથમાં લઈ તે તેના ઉપર વહાલથી નિજ કર ફેરવતો બોલવા લાગ્યો:—

“દીનેશ ! આજ મહારી છેવટની બટિકાઓ જો કોઈ મહારં થઈને મળે જોવા હાજર થયું હોય, મહારી સેવા-શુશ્રુષા કરી હોય, તો તે એક માત્ર વ્યક્તિ તું જ છે. મહારો પોતીકા દીકરો છે, પરંતુ જવા દે એનું નામ ! દૂરમનની ગરજ સારે છે. હવે તો તું જ મહારો દત્તક પુત્ર. મહારા ધરતી તમામ છૂપી વાતથી હું ત્હને વાકેફગાર કરી જાઉં છું, પરંતુ તે પહેલાં તું મહારી આગળ ઇશ્વરને ઓળખી સોગન લે ! અને પ્રતિજ્ઞા કર કે મર્ચુશ્યા ઉપર પડેલા આ એક વૃદ્ધનો બોલ સરખો ત્હારે ન ઉઘાપવો.”

“ઇશ્વરનું નામ લઇ કહું છું ! કે મહેશ્યામ્બુ ! આપની ગમે તેવી જીવ-સંજોસણની આજ્ઞા પછી મળે શિરસાવંધ છે.” દીનેશ સોગન ખાધો. વૃદ્ધ ખૂશ થયો. તેને અચળ વિશ્વાસ બેઠો. તેણે પોતાનો પૂર્વ-ઇતિહાસ એક અપરિચિત નવ-યુવાન પાસે, તેના ઉપર પ્રબલ વિશ્વાસ અને શ્રદ્ધા રાખી બોલ્યો.

“જ્યારે મહારા લગ્ન થયાં ત્યારે મહારી ઉમ્મર અઠાર વર્ષની અને મહારી મેનાડી તેર વર્ષની હતી. લગ્ન થયા બાદ ત્રણ વરસે અર્થાત્ મહારી ૨૧ વર્ષની ઉમ્મરે પોંદશવર્ષિયા મેનાએ એક પુત્રી રતનને જન્મ આપ્યો. જે બાળકીનું નામ “મિન્દુમતી” તે પરણી, સાસરે ગઇ, માન કે મરી ગઇ. પરંતુ હાલ તે ક્યાં છે ? તેનું શું થયું ? વગેરે મળે ન પૂછીશ ? હા ! તે કૂળકલાંકીની કૃષ્ણમુખી દુષ્ટાનું નામ હું જીએ લેવા નથી ઇચ્છતો. તેમ તેનું પાપકર્મ પુનઃ સંભારી મૃત્યુ સમયે હું તેના ઉપર શાપની વૃષ્ટિ વર્ષાવવા નથી ઇચ્છતો. તેનાં કર્યાં તેજ બોમવશે ! પરંતુ એ પછી બીજા એ વર્ષે

મહારે ત્યાં એક પુત્રના પગલાં થયાં. જેનું નામ “રજનીચંદ્ર” તે પછી ત્રણ વર્ષે મહારી પ્રિયાએ પુનઃ એક પુત્રી પ્રસવી. જેનું નામ “ધન્દુ-મની” પાડવામાં આવ્યું. બિન્દુ, રજની અને ધન્દુ ત્રણે દિન પર દિન મહોટા થવા લાગ્યા. અમારા સંસાર-સુખની આ વેળા સીમાજન હતી. મહોટી પુત્રી ૧૪-૧૫ વર્ષની થઈ ત્યાં સુધી એને ભણાવવા શિક્ષકની ગોઠવણ મહેં કરેલી. તે પછી મહેં એના લગ્ન લઈ સોળમે વરસે એને સાસરે વળાવી. બે ત્રણ વર્ષ વિતી ગયા પછી એના શ્વસુર ગૃહથી એક તાર આવ્યો. જેમા બિન્દુ રાત્રિએ ગૂંમ થયેલ જણાવવામાં આવ્યું. હજારો માણસોની મેદનીથી ભર્યા કલકતા જેવા વિશાળ શહેરમાં એક કન્યાની પુનઃ પ્રાપ્તિ વસ્તુતઃ દુષ્કર હતી. મહારી અને એના શ્વસુર ગૃહની તપાસની અંતે સર્વથા શૂન્યજ આવ્યું. તે પછી એ કુ-પંથ-ગામિની કૃલટા છોકરીનું નામ અત્રે નથી લીધું. તેમએ જીવે છે, કે મરે છે, તેની ભાળ શુદ્ધાં મેળવવા તરફી નથી લીધી. મહેં એમ સાંભળ્યું છે કે એનો પતિ કૃળવાન અને કીર્તવાન ગૃહનો હોવાથી લોકલજ્જનને પાત્ર થઈ પોતાને મહોટેલું આ લજ્જાયુક્ત કલંક ધોઈ નાંખવા આજ કેટલાંયે વર્ષ થયાં છુપે વેશે આથડી રહ્યો છે. પરંતુ હાલ તે જીવતો હશે કે કેમ ? અને હશે તો તે ક્યાં નગ્રમાં ? નેનો કશોય પ-તો નથી, કારણ એ પ્રસંગ બન્યાને આજે નહિ નહિ તો પણ ઝોછામાં ઝોછા ત્રણ-ચાર વર્ષ વીતી ગયાં. તે પછી મહેં પુત્રવધૂનું સુખ ભોગવવા વિલાસી રજનીના લગ્ન સત્તર વર્ષે કરીદીધાં ચૌદ વર્ષની બાળા ‘ચંદ્રિકા’ વર્ષ વિત્યે નહાતી ધોતી થતાં શ્વસુર ગૃહે પધારી કરોડાધિપતિનો પુત્ર રજની પૈસાના અનિમાનમાં અંધ થઈ મન ક્ષાત્રે તેમ ઉઘાડે અને બસની થવા લાગ્યો. કોલેજનો અભ્યાસ

તેણે પત્ની પધારતાં પડતો મૂક્યો. આ વેળા મહારી ‘ધન્દુ’ ચૌદ વર્ષની થઇ હતી. હવે હું એના વેવિશાળની ચિન્તામાં હતો. વળી વર્ષ પીતંબુ. હવે રજની હાથમાંથી સંપૂર્ણ ગયો. મહેં પણ ધરમાંથી પૈસા આપવા બંધ કર્યા. મધ્યાન અને વેશ્યાગમન માટે પૈસાની અવશ્ય જરૂર પડે! અને તે મેળવવા તે પોતાની વયમાં આવેલ સમજી શુશિલ પત્ની ‘ચંદ્રિકા’ના શૃંગાર-અલંકાર છાનાછપનાં હાથ કરી, કેટલીકવાર સમજાવી પટાવી લઇ જવા લાગ્યો. ‘ચંદ્રિકા’ એક સુકૃણ, અને સજ્જન માઆપતું ફરજદ હતું, તે સ્વભાવે સમજી શુશિલ, સાદી, સતોષી, અને પતિપરાયણ સાધ્વી બાળા હોઇ એક દેવાંશી સતી-રત્ન હતુ. મહારા કૃષ્ણકંઠ કૃષ્ણદા પુત્રને કુ-પંથે વિચરતો તે જોતી, અને જાણતી હોવા છતાં સદગોષ્ઠ દીવા વિના એકે દિન શબ્દ સરખો, યા દુઃકારો સરખોં કપડા ભરેલા, યા રોષ ભરેલા વદને ન કહેતી. એની ધીરજ અને સહનશિલતા અપરિચિત હતાં. એની સાસુ-સસરાની સેવા, સ્વામીભક્તિ, અને ગૃહ-કાર્ય-નિપૂણતા પણ એ ઘડી “બાહુ” નો ધ્વનિ કઢાવે એવાં હતાં.

એક રાત્રિ ! દીનેશ ! તે બચકર પૈશાચિક રાત્રિ ! કે જ્યારે સૃષ્ટિના સકળ-જીવો નિદ્રા-સુખનો આસ્વાદ લઇ રહ્યા હતા, સધળે જ્ઞાન્તતાના પ્રકારો પથરાઇ રહ્યા હતા, ત્યારે મહારે કાને કોણકના ટૂસકાં ભરવાનો અવાજ આવ્યો. મહારા ખડમાં હું જાગ્યો હતો. રહ્યો મહારી “મેના,” અને તેની જોડમાં બાલવય ઓળંગી યુવાનીતા આંગણે પગ ભરતી “ધન્દુ” સતી હતી. આખા દિવસના ગૃહ-કાર્ય પરિશ્રમે તેઓ ગાઢ નિદ્રામાં પડ્યા હતા, પરંતુ મહારી ઉંઘ બહુજ ચંચળ હોવાથી, જોકે રૂઢન-ધ્વનિ અતિ મંદ હોવા છતાં મહારે

કર્ણે પડતાંજ મ્હારી નિદ્રા ઉડી ગઇ. અચાજ પુત્ર વધુ-ચંદ્રિકાના શયનગૃહના ઓરડામાંથીજ આવે છે, એમ મ્હારી ખાત્રી થઇ ગઇ. યોડાં દિવસ થયા રજનીએ રાત્રિએ આવવાનું ઠેકાણું પણ નહોતું રાખ્યું. કોઇ કોઇ વાર તો આખી રાત ઘેરજ ન આવતો, જ્યારે કોઇ કોઇ વાર મધ્ય રાત્રે જો વાગે નિશામાં ડોલતોં આવી લાગતો. ચંદ્રિકાનું વહન જોઇ મ્હને દયા ઉત્પન્ન થતી, તેથીજ હું એને આટલી મોડી રાત્રે પણ મ્હારા મકાનમાં પ્રવેશવા દેતો. એક પિતા તરીકે, બહુ બહુ વાર મ્હેં એને સુધરી જવા સમજાવી, મ્હારો ધર્મ બળવ્યો, છતાં “પડી ટેવ તે કેમ શકાય ટાળી.” અનુસાર તેટલી વેળા હા-જી-હા કરી ધડી પછી પાછો પોતાની વાત ઉપર જતો. અચાનૂ પાપાણુ પર જળધારની પેઠે હું હારી બોલતો. મ્હેં દીપકનો પ્રકાશ વધાર્યો, હાથમાં ફાનસ પકડી ચંદ્રિકાના શયનગૃહના દાર સમીપ ગયો. હવે રડવાતો ધ્વનિ જરા અધિકતર અને સ્પષ્ટ સંભળાતો હતો. દાર અર્ધપ્રુથ્વું હતું. મ્હેં તે એકદમ ઉઘાડી અંદર પ્રવેશ કર્યો. ત્યાં તો મેના પણ જાગ્રત થઈ હશે, તેણે મ્હને ફાનસ લઇ જતો જોવાથી તે પણ મ્હારી પૂઠે આવી ઉભી રહી. તેના મનમાં ચોરની શંકા આવી હશે, કારણ પાછળથી મ્હને ખબર પડી કે તે પોતાના પ્હેરેલ વસ્ત્રમાં લાંબી છૂરી સંતાડી આવી હતી. અમે બંનેએ ત્યાં જો ભયંકર દ્રવ્ય જોયું, જે હૃદયસ્પર્શી દેખાવ જોયો, તે આજે દશ અગીઆર વર્ષ થયાં છતાં આજુમાત્ર બુઝાય એવો નથી.”

“એવું તે શું હતું ?” દીનેશી અધીરાં હૃદયે પ્રશ્ન કર્યો. સ્મરનુ શબ્દ આ જગ્યાએ જરા વિસામે ભેગ થોક્યો. એ હૃદયભેદક પ્રશ્ન-

મનાં પુનઃસ્મરણે તેની આંખોમાં ઝળહળીઆં ભરાઇ આવ્યાં. થોડી વારે તેણે આગળ કેહેલું શરૂ કર્યું :—

“ લોહીલુહાણ ચંદ્રિકા જમીન ઉપર ઘુટણીએ પતિને પ્રાર્થના કરતી પડેલી હતી. તેના કાનમાં નિરંતર રહેનાં હીરાના કર્ણકૂસો (એરિંગ્સ.) નહેતાં. ઝાલીમ દુષ્ટ પતિએ તે લેવાને પોતાનું બળ અજમાવેલું ભાસ્યું. કર્ણકૂસો કાનમાંથી બળાકારે કાઢવા જતાં કાનો તૂટી જવાની પરવા રજનીએ નહોતી રાખી. અને કાનો તૂટી ગયાં હતાં, જેમાંથી બેથુમાર રૂધિર વહે જતું હતું. કર્ણકૂસો ઉપરાંત ચંદ્રિકાની મોતીની બંગડિઓ, અર્થાત્ સૌભાગ્ય કંકણો સહમે ઉભેલા મહારા કપૂતના હાથમાં હતા. છતે સ્વામીએ ચંદ્રિકાના હસ્તો કંકણ વિહિન થયા હતાં. સૌભાગ્યવતિને ગંગાસ્વરૂપની અર્થાત્ સમવાને વિધવા થવાનું જીવંત સ્વામીએ તે આપડીના કમભાગ્યમાં લખાયલું હતું. તેના વસ્ત્રો અસ્તવ્યસ્ત હતા. બદ્ધ કેશ-કલાપ ખેંચાતાણીમાં છૂટી વિખરાઇ ગયો હતો. જ્યાં ન મળે એક મહોમાંથી કારમી ચીસ ? કે મદદનો પોકાર ? કેટલી અનહદ અને અપ્રતિમ સ્વામીભક્તિ ! પતિ-પરાયણતા ! સહનશિલતા ! ”

“ નાથ ! હવે મહારી પાસે કંઈ નથી રહ્યું ! સા માટે વધુ કનડો છે ! ”

“ ચંદ્રિકા ! તું જાણે છે કે મહારાણી છૂપાતી રાખવામાં સાર નહિ નીકળે ! પત્નીનો ધર્મ છે કે પ્રતિથી કંઈ પણ ગુપ્ત ન રાખવું, તેમજ પતિ એજ પ્રમદાને મન સાચું પાન છે, મહારા મા આપના અહાપણી તું ચહે છે ખરી ! પણ સાદ રાખજે કે.....”

“ અરે ! અરે ! પ્રભુ આપ આ શું બોલો છો ? તેઓને તો મહેં આપના આ જુગારી વર્તન સંબંધી એક અક્ષર પણ કહ્યો નથી. તમે તેમના ઉપર નાહકના વહેમાવો છો. અને તેમ છતાં તેઓ કંઈ કહે, તો તેઓ વડીલ છે, પૂજનીય છે, કે’વા યોગ્ય છે, તમે સાંભળવા લાયક છો. યોછાં તેઓ તમારા અકલ્યાણની આશા રાખી કહેતાં હશે ? તેમના વાતસલ્યભર્યા હૈયામાં તમારે માટે લાગનું હશે, તોજ તેઓ બે બોધ યા શિખામણના બોલ તમને કે’શે. પ્રભુનો પાક માનો કે હજુ અડસઠ તીર્થસ્વરૂપ માતાપિતા તમારે મરતક હયાત છે. એક બેબે જ્ઞેતાં તમે બાગ્યશાળી છો. ”

“ હીક ! હીક ! એ બધી ઉપદેશની દિલ્સુરી આધી મૂક ! હું ત્હારી પાસેથી અત્યારે ધર્મજ્ઞાન શિખવા નથી આવ્યો, કે ઉપદેશ અહણુ કરવા ! સતી તો સારી છે કે સ્વામીનો પણ ગુરુ થવા મ્હાય છે ? શે, હવે સાંભળ ! કંઈ અલંકાર અવશેષ ન રહ્યો હોય તો આ હાથે શોભી રહેલા મોતીના કંકણો ઉતારી આપ. ”

“ શું બોલ્યા ? સૌભાગ્ય-ચિહ્ન આપી દઇ તમારાં જીવતાં વૈધવ્યવેશી બનું ? ”

“ હા ! સતીને મન પતિની આરાપાલનમાંજ સર્વસ્વ સમાધાન્ય છે. હુંજ ત્હારું સાચું સૌભાગ્ય છું. જો મ્હને જીવતો જોવો જોઈય તો સત્વર હું કહું તેમ કર. ”

“ પરન્તુ પ્રભાતે સાસુજી પૂછશે તો શો જવાબ દર્શ ? ”

“ ત્હારે કાવે એ. ”

પત્નીપરાયણ ચંદ્રિકાએ હાથમાંથી સૌભાગ્યચિહ્નનો ઉતારી પતિને સુપ્રત કીધા. હાથોવેધવ્ય-સૂચક ગ્રન્થાં, એટલે ફર પતિએ કાનમાંના હીરાના કર્ણકુસો ઉતારી આપવા કહ્યું. ચંદ્રિકાએ તે કળ દબાવી કાઢવા મંથન નો પુષ્કળ કર્યું. પરંતુ એકલે અને અવળે હાથે તે કેમે કરી ન નીકળી શક્યાં. રજનીને આ ઢોંગ લાગ્યા. તેણે કાઢવા પ્રયત્ન કર્યો. પરંતુ કાન દબાવાથી ચંદ્રિકા વ્યાકૂળ થવા લાગી. આ બધા ન આપવાના ચાળા છે, ધારી વખત વિશેષ ધ્યતીન થયેશે જાણી આખરે નિર્દય પતિએ કાન તોડી એરંગો હસ્તગત કર્યા, અને લોહીભોહાણ ચંદ્રિકા ને પછી છુટાણીયે પડી એક એક સૌભાગ્ય-કંકણ દમ્પ દેશી પ્રાર્થના કરતી-પીડાએ કરી ડુસકા ભરતી મ્હેં અને મેનાએ જોઇ. અમારા આબ્યા અમાક આ બધો વાદવિવાદનો અને ફરતાનો પ્રસંગ બની ગયો હતો. પરંતુ પાછળથી ચંદ્રિકાનો એક પત્ર અભ્યો હતો. તેમાં આ કરણ અહેવાલ આલેખાયેલો હતો. જેથીજ હું જાણુવા ભાગ્યશાળી બન્યો.”

“રજની ! કુક્ષાંગાર ! આ શી ધાંધલ મચાવી છે ?” મ્હેં રકન નેત્રે જવાને તૈયાર થએલ રજનીને કરડા સ્વરે પૂછ્યું.

“તમને તે પૂછવાનો અધિકાર નથી. હું એનો પતિ છું, એ મ્હારી પત્ની છે. પતિને પત્ની ઉપરના સર્વ હકક-સ્વાધીન છે. પિતાજી ! એક વયમાં આવેલ પરણેલ પુત્રના રાયનગૃહમાં મધ્ય રાત્રિને વિષે જોયા વિચાર્યા વિના વગર વિચારે ધૂસી આવવું એ સભ્યતાથી વિરુદ્ધ છે, એમાં શોભા નથી, એટલુંજ નહિ પરંતુ બહુજ શરમ બધું છે.”

“ઓ કમગમકકલ મૂઢમતિ ! તું મહને શું શિખ દે છે ? હું તો હવે વૃદ્ધ થવા આવ્યો છું. કાઢ્યાં છે એટલાં મહારે હવે નથી કાઢવાં. એક વયોવૃદ્ધ પિતા અલગત ઇચ્છામાં આવે ત્યારે પોતાના પુત્રના ઓરડામાં પગ મુકી શકે છે. તારા જેવા કમજો હોય તે સર્વ સ્થળે પિતૃજ નેનાર, અને અપમાન કરી રૈરવ નર્દના બાળી થનાર બહુજ જૂઝ હોય છે. તહને ક્યાં ખપર છે કે પુત્ર ગમે એટલો પૈસાદાર, વિદ્વાન, કે વયોવૃદ્ધ થાય તોપણ તેનો પિતા તેને પ્રત્યેક અયોગ્ય જણાતી રીતમાન કે આલચસગત માટે પૂછી શકે છે ? જરૂર પડે તો બે શબ્દ કપકાત પણ કહી શકે છે. એટલું તો વિચાર ! કે એ કો'ના બલા માટે ? તમારા, અન્ય કોઇ તમને કે'વા નથી આવવાનું ! એ તો જેના દીકમાં તમારે માટે ખરેખર બાગે તેજ તમને કહેશે. પછી નાં માનો તો તમારું નસીબ ! તાડના ચઢનારને તે ક્યાં સુધી ટેકા દેવાય ?

“હશે ! આકી મહારે તો એમજ માનવું છે કે પ્રત્યેક પિતા તેના પુત્રને અવસ્ય પૂછી તો શકે છેજ, પરન્તુ તે ક્યાં સુધી ? કેવળ બાળક કુદિધનો હોય ત્યાં સુધીજ. કારણ ? સોળ વર્ષના સુતને તાને પોતાના હૃદય સમાન ગણવો જોઇએ.”

“પરન્તુ અવજો રસ્તે જતાં તે અટકાવી શકે છે.”

“કદી નહિ ! શ્વાનપુચ્છ સિધું કરવાની-તાકાત માનવી-બળ ધરાવી શકવુંજ નથી. કેવલ સલાહજ, અને શિખામણજ દઇ શકે છે, પિતાજી ! જ્યારે તમે પૈસા આપતા બધે કર્યા, ત્યારેજ મહારે આ પગલાં ભેવાની જરૂર પડી.”

“તો શું ! હું જાણી જોઈને ત્હને દુર્વ્યસનમાં પડી દુર્ઘ્ન કરવા દોઢીયા આપું ? વેસ્થાના ઘરમાં ભરવા, જુગાર રમવા, દારૂની ખાટ-લીઓ ચઢાવવા, સદા, શર્ત અને કૂ-સંગતોમાં ખર્ચવા લક્ષ્મી આપું ? એક પુત્ર પ્રતિનો પિતાનો ધર્મ ચૂકી સુધારવાને બદલે ઉઠેટા વધુ બગાડવામાં ઉત્તેજન દઉં ? એટલે તું કે'વા શું માગે છે ?

શું ત્હારા પિતાને તું મૂર્ખ યા ત્હારા જેવો દુષ્કર્મી અને કૂ-પથ-મામી ધારે છે ? દારૂ પીવાને દોઢીયા માંગતા શરમાતો નથી ? જીભે કાંટા કાં નથી વાગતા ?”

“બહે ! બહે ! કેટલીક વાર એમ બને છે કે એકને જે અમૃત તે બીજાને મન ઝેર હોય છે. જે શર્કરા મિષ્ટ-સ્વાદી હોય આપણને પ્રિય હોય છે, તેજ ખરને માટે પ્રાણ-હારક કહેવાય છે. દારૂ કે જે આપણા દેશમાં (હિન્દમાં) નિશાકારક અને અંગ-સૂક-કર્તા લેખાય છે, તેજ ઇંગ્લાંડમાં રે'નારાઓને પુષ્ટિકારક અને શક્તિ દાતા જણાય છે. તેજ પ્રમાણે મહેં અહણુ કરેલ રસ્તો આપને બહે અયોગ્ય જણાતો હોય, પરંતુ મ્હારે મન તો એ યોગ્ય અને અમૃતમય જણાય છે.”

આ શબ્દિક ટપાટપી દરમ્યાનના સમયમાં અંદ્રિકા અને મેના શું કરી રહ્યા હતા ? તે પ્રતિ મ્હારું મુદ્દલ બક્ષ નહોતું ગયું, હવે મ્હારી નજર તેઓપર પડી. બેહોશ અંદ્રિકાના કાને પોતાનું વચ્ચે દોડી મેનાએ પાટા બાંધી દીધા હતા, ઘરમાં જઈ દારૂનો સીસો તે બધા આવી, લોહી બ્હેતું બંધ કરવા ફાવી હતી. અંદ્રિકા જરા શુદ્ધિમાં આવતાંજ સાસુનો એવો તણ મેઠી થઈ ગઈ. એટલે પુષ્પવાદ રહેલી મેના આવેશભરે ઉભી થઈ ગઈ. અત્યારે તેના હાથમાં કરી પુરી હતી.

પોતાના નામભોળુ-કુખ-લગ્નવનાર, કલકીત પેટને વધ કરવા તેણે તે ઉગામી. હુએ કશું ન બોલતાં શું થાય છે ? એ જોઈજ રહ્યો. તે બોલી:—

“ ઓ મહારી કુખને લગ્નવનાર, ધાવણુને એય લગ્નવનાર નામને બોળનાર, કુળકંલક કપૂત ! તું શું મહારે પેટે પડ્યો ? ના, ના સતી મેનાનું ધાવણુ આવું હોય શકેજ નહિ. જગત્ બત્રીસીએ તું એક મેનાની કુખ-લગ્નવનાર, અને પિતાનું નામ બોળનાર તરીકે ચઢે, તે જોવા કે સાંભળવા આ મેનાવતી કદી જાતી રે'નાર નથી.”

“ મહામરા નને કે મેના હમણું રજનીનું ખૂત કરી પુત્રવધુ ચંદ્રિકાને વિધવા બનાવી મુકશે, એ વિચારે રજનીને અચાચવા વચ્ચે પડ્યો. હાં ! હાં ! કરતો રહ્યો. પરન્તુ બન્યું કંઈ બીજુંજ ! મેનાએ રજનીના પેટમાં છુરી ભેંકવાને બદલે પોતાનાજ પેટમાં ભેંકી લીધી હતી. એક કપૂતને સુધારવા મહારી સતી અર્ધાંગિનાએ પોતાનો પ્રાણ પાથર્યો હતો. દીનેશ ! દીનેશ ! પોતાને રજનીના કૂ-કૃત્યથી સરમાઇ નીચું જોવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય, તે પહેલાંજ તે શયનસ્થ થઈ તેની દ્રષ્ટિ સમક્ષ રહેલ-અજિદાન ધરી ચૂકી હતી ! ખરેખર માતા તે માતાજી !”

(દીનેશ તેમજ મહેશ બંનેની આંખોમાંથી આંસુ સરવા શરૂ થયું.)

“તે પછી હું નીચે વળ્યો. મરતી પ્રિયાના મુખમાં જળ-ચિંચન કર્યું. તેનો જીવ નહોતો જતો. કારણ ? તે કંઈ કેવા જતી હતી. તે એટલુંજ બોલી :—“નાથ ! મહારી ગરીબડી છન્દુને સંભાળજે.” તેની વિકલ્પ આંખો તે પછી રજની પ્રતિ હતી. ચંદ્રિકાને જોઈ રહી હતી. રાત્રી ચંદ્રિકાથી આ હૃદયભેદી પ્રસંગ ન જોવાયો. મહારી મર્યાદા

તજીને મરતી સાસુના શબ ઉપર પડી...“સાસુજી ! એમની નહિ તો મ્હારી_સ્થાનું જીવો કોઈ પણ પ્રકારનો આપ દેતાં પહેલાં મ્હારા ફૂટેલા નસીબનો વિચાર કરજો. માતા ! એમના વતી હું હાથ જોડી ક્ષમા ચાસું છું. પુત્ર કપુત્ર થાય પરંતુ માવતર કમાવતર ન થાય. એનું હેત, એનો પ્રેમ ન જાય, ન ઓછો થાય.”

મરતી મેનાના હૃદયને ચંદ્રિકાના આ કણે બધાં વચનોએ આશ્વાસન મળ્યું. પુત્ર વધૂને મસ્તકે પ્રાણ ત્યાગતી સાસુનો પ્રેમાળ કર્ણો. છેલ્લો સદ્બોધ સર્વો:- “એટા ! ચંદા ! સુધરે તો સેકડો પ્રયત્નો કરીને પણ સુધારજો સતીનો ધર્મ યજ્ઞવજ્ઞે. પરંતુ જીવ જતાં એનો સંગાથ ન તજીશ ! એના પાપ-કર્મોમાં અનતા લગી...તું... હાથ ! અખંડ.....સૌ...બા...અ...વતિ...બ...વ...નો...આશિર્વાદ ક્યાંથી આપું ? શું...જોઇને આપું ? નથી.....આપ...તી...તેમ... છતાં કંઈ...અમંગળ...પણ...નથી...ઉચ્ચારતી...અમંગળતા...તો... અત્યારે...ત્હારી...રગરગે...રમી...રહી...છે...મ્હારી...આંખે તો... ત્હારે...અંધકાર...મય...જીવન...અને...ફુલાગ્ય...રપટ...દેખાઇ... ર...હું...છે...”

મેના ગમ. પરંતુ પ્રત્યર હૃદયનો પુત્ર ન હાલ્યો, ન ચાલ્યો. આંસુનું પ્રિન્ડુ સરખું એની આંખમાં ન મળે. પ્રિયાના આપઘાતે મ્હારે ધૈર્ય ખૂટ્યું. હું પાગલ બન્યો. મહું નિર્લજ્જ કપુત્ર તરફ ફરી કહ્યું:-

“ઓ માતૃપાતી ! નરશક્ષસ ! ચાલ ચાલતો થા ! જા નીકળ મ્હારા મકાનમાંથી ! ત્હારાં અપવિત્ર પગલાં મ્હારા આ મકાનમાં હું અત્યાર પછી એક પણ પણ નથી માંગતો ! ત્હારું કલંકીત પાપી

મુખ હું હવે રહેજ પણ જોઈ પતિત થવા નથી પ્રચ્છતો ! આજથી
યાદ રાખ કે તું મ્હારો પુત્ર નહિ ! હું ત્હારો પિતા નહિ ! ત્હારા
નામતું સ્નાન હું અસ્પૃશ્ય કરી નાખીશ.” મ્હને તે વેળા શું બોલું
હું, તેનું ભાનજ નહોતું. “રજની ચોતાનો સામાન પેક કરવા પડ્યો.
એટલે મ્હેં રોકડુંજ પરખાવ્યું, એક રાત્રી પાછની ચીજ પણ આ
ઘરમાંથી હવે હું ત્હને લઈ જવા દેનાર નથી. જા પ્હરેલા કપડાંબેર
જવા દઈ હું, એજ મ્હારી ભક્ષમનશાહી ! આપકમાઈથી ખાજે,
પીજે અને પ્હરજે, અને પછી લાલાહુરી, અને નવાનગદાના દીકરા
થઈ કેમ ફરાય છે, તે અનુભવજો.”

“તેણે સમય વિચારી કપડાંબેર જવાતુંજ ઠીક ગણ્યું. થોડેક
ગયો. મ્હારું ધ્યાન એના પ્રતિ મુદ્દલ ન હતું. એ વળી પાછો આવ્યો.”

“અંદ્રિકા ! બોલ ત્હારો શું વિચાર છે ? મ્હારી સાથે આવવું છે,
કે પછી હમેશને માટે અહીંજ રેવું છે ?”

“ક્યાં લઈ જશો ?”

“જ્યાં હું જઈશ ત્યાં ! જહન્નમમાં કે પછી જન્નતમાં ?”

“ખુશીથી. નાથ ! જ્યાં કાયા ત્યાંજ છાયા શોભે ! જ્યાં પલિ
ત્યાંજ પાલ્લી ! રામ ત્યાંજ સીતા ! અને નળ ત્યાંજ દમયંતી !”

“તો ચાલ...”

“મ્હારી અંદ્રિકા પણ પ્હરેલાં વસ્ત્રોબેર ચોતાના નિર્દય પતિની
સાથે જવા તૈયાર થઈ. મારી પાસે આવી તેણે રજા માંગી.”—

“પિતાજી ! હું અહીંજ આશ્રિય આપો.

“ક્યાં ? કોની સાથે ? આ નીચ હાથારા સાથે ?”

“ગમે તેવા હો ! છતાં સતીને મન સ્વામીદેવ છે. એમના આંકા સમયમાં જો હું એમને તણ હઉં તો શિક્ષ પડ્યો મહારા અવતારને ! સતીના હમ શું ? ચઢતી યા પડતી ! પ્રત્યેક સ્થિતિમાં પતિનો સંગાથ.”

“પરંતુ કંઈ સ્વામીના ગુણદોષનો વિચાર કર્યો ?”

“એ કામ સ્વાર્થનીઓને સોંપ્યું. સતી સ્વી સ્વામીના દોષ કોઈ દિવસ જોતીયે નથી, તેમ સાંભળતીયે નથી. પિતાજી ! સમય અને સંજોગ જોતાં મળે તો એમને સુધારવાનો ઉપાય...એમનો અંત લગી સંગઝ જણાય છે. છોડી દેવાથી વિશેષ હાની છે.”

“હું હા નથી પાડતો.”

“તોય હું તો જવાની તે જવાનીજ.”

“વડીલની આજ્ઞા ઉલ્લંઘીને પણ ?”

“વડીલ કરતાં પણ બહાલમતી આજ્ઞા વધુને મન વધુ છે.”

“તો તુયે જ...આલતી આ...જવા બેઠું છે...ને બધાય જાવ. કહે આ મહેસને કોઈની પરવા નથી. તમને જતાં અટકાવવાનું સામ-
ર્થ્ય હવે મહારામાં નથી. હવું તે મહારી મેનાના મૃત્યુએ મળે દિવસો બનાવી હરી લીધું છે. પરંતુ ચંદ્રિકા ! એક વાત યાદ રાખજો. કે તું મહારી આજ્ઞા લોપી, એનો અનાદર કરી જાય છે, તો મહારી પરંતુ પાછા નહિ આવે ! અને એવું અને તો ! આવવા પહેલાં તારું અવનત શ્રુમ, કોઈ અજ્ઞાપના પ્રદેશમાં જઈ જવાની દેજો.”

પાછી આવી...ત્યારે આ સદગુણી કાન્તના સુ-કૃત્યના પાનાઓ વંચાવી
મ્હારા આંતરડા ચીરતા પહેલાં.....”

“જે’ર ખાધ મરીશ ! ડુબી મરીશ ! પિતાજી ! તે માટે તમે
નિશ્ચિત રે’ન્ને. કંઈજ કે’વું નહિ પડે.” ચંદ્રિકાએ મ્હારં અધુર
વાક્ય ઉચકી લીધું.

“અને તે પછી એ બંને પતિ-પત્ની મ્હારં ઘર સદાને માટે
છોડી ગયા. હું મ્હારી મૃત પત્નીના શય ઉપરજ પડ્યો રહ્યો. બ્યારે
મળરકુ થયું, અને શોધતી શોધતી મ્હારી ઇન્દુ “બાપા ! બાપા !”
કહી બૂમ મારતી બારણામાંથી અંદર આવી, ત્યારેજ મ્હારી આંખો
ખૂલી. હું દોડ્યો. દીનેશ ! ઉબ્બાશ્રુઓથી ખોટી દ્રઢ મ્હેં મ્હારી
ઇન્દુને ભિંજવી દીધી. તેને છાતી સરસી લગાડી, મ્હારે હવે મ્હારા
વિશાળ મક્કનમાં આ એકજ બ્યોત-વાત્સલ્ય-વ્યક્તિ રહી હતી.
મ્હારી આ ચૈદ-પંદર વર્ષની સમજણી પુત્રીએ બ્યારે પોતાની
માતાને મૃત્યુવશ દીધી, ત્યારે તેનો એ સમયનો વિલાપ ! હું નથી
વર્ણવી શકતો ! મ્હારાથી એ ન જોવાયો ! એકવાર એજ છૂરી વડે
આપઘાત કરી મરવાનો ખ્યાલ આવ્યો પણ ઇન્દુને જોતાંજ, અને
“નાથ ! મ્હારી ઇન્દુને સંભાળજો.” એ પ્રિયાના છેવટના કબ્જે
સાંભળતાંજ એ ખ્યાલ દૂર થઇ ગયો. હું ગાંડો બની ગયો, ઇન્દુને
આશ્વાસન આપી રડતી રોકવાનું બાન સરખું મ્હને ન રહ્યું. ઉલ્લી
ચેક મુકી મ્હેં પકડું નાખ્યું. ખાસે પડેલું ટેમલ મ્હારા માથામાં
ચામું, માથું ફટકું, લોહી વહેવાં માંડ્યું. હું બેઠોજ થઇ પડ્યો.”

આપણી વાત વૃદ્ધ મહેલે કહી ત્યાં તેને એકાએક મૂર્છા આવી
અંક. આ વખતે રાત્રિના બરાબર જો વાગ્યા હતા. દીનેશ મ્હાર

હોડયો. શા માટે ? તે ડોક્ટરને બોલાવી લાવવાના વિચારમાં હતો. કારણુ વૃદ્ધની વાતમાં તેને રસ પડ્યો હતો, અને કદાચ અર્ધ ઇતિહાસ અધૂરો મુકી એનો જીવન-દીપ નિર્વાણ થઈ જાય, તો ખોટું. અંધારી રાત્રિમાં કવકતાથી અલ્પાંશે પરિચિત દીનેશને ડોક્ટરને ક્યાંથી લાવવો એજ પંચાતી હતી. ત્યાં તો તેની દ્રષ્ટિ પાસેથી એક મોટર પસાર થઈ ગઈ. દીનેશ તેની પાછળ હોડયો. હોડવામાં ઉસ્તાદ દીનેશે તેને થોડી વારમાંજ પકડી પાડી. પરંતુ મોટર પણ ત્યાંજ અટકી ગઈ. પાછળ હોડતો દીનેશ અંદરથી કાણુ ઉતરે છે, તે જોવા લાગ્યો. તેનો વિચાર કોઈ મહત્ત્વ માણુસ હોય, તો આટલામાં ડોક્ટર ક્યાં મળશે, તે પૂછી લેવું, એમ હતું. એટલામાં તો તેની અત્યંત અજાણખીની અંદર તેણે જોયું તો અંદરથી ઉતરનાર એક યુવાન ડોક્ટરજી હતો. કાળો ઓવરકોટ, હાથમાં ચામડાની બેગ, અને માથા ઉપર ટોપશો, આટલી નિશાની ડોક્ટરોને ઝોળખવા આજકાલ ધણેખરે અંશે પૂરતી છે. ડોક્ટર સાહેબ તે મકાનના પમથીઆં ચઢી અંદર સ્થિલાવે તે અગાઉ તો આપણો બહાદુર દીનેશ તેની આડે આવી સલામ કરી ઉભો રહ્યો.

આમ એક “કરોડ પતિને દ્વારે” જોતજોતામાં કોઈ નહોતું, થોડીવાર પર હતું, અને પાછું કોઈ નહિ. એમ ત્રણ રંગ પલટાયા. કેવી ક્ષણભંજર સંસારની ને કાળની ચંચળ રેંટમાળ ?

પ્રકરણ-૩ બું.

“ડૉક્ટર કે દગાબાજ.”

“કાણુ ?” ચરમાધારી ડૉક્ટરે દીનિશને જોતાંજ પૂછ્યુ.

“સાહેબ ! આપ ડૉક્ટર છો ! નહિ વાર ?”

“હા ! કેમ તમારે કંઈ કામ છે ?”

“જી ! અત્યંત અગત્યનું, મહારી સાથે આવવા કૃપા કરશે ?”

“કયાં ?”

“એક શ્રીમાન્ રોગીને નપાસવા.”

“ખુશીથી ચાલો.”

ડૉક્ટર તથા દીનિશ બંને મોટરમાં બિરાજ્યા. મોટર મહેસના મકાન પાસે આવી. દીનિશ ડૉક્ટરને લઇ અંદર પ્રવેશ્યો મૂર્છાગત ચર્ચેલા મહેસને તેણે ધારી ધારીને તપાસ્યો. ગળવામાંથી એક શીશી બહાર કાઢી. એ ટીપાં તેના મોઢામાં નાખ્યા. બાકીની થોડી એક શીશીમાં ભરી આપી.

“દયો ! આ હવાનાં બખ્ખે ટીપાં દર બે કલાકને આંતરે એક આસ પાણીમાં રેડી દરદીને પાછ દેજો. એ થોડીજ વારમાં બાનમાં આવશે; કામે સવારે હું પાછો આવી તપાસી જઈશ. સાહેબજી.”

હવા આપી યુવાન ડોક્ટર ઉઠ્યા. દીનેશે તેમને તેમની શી કાલે આપવાનું કહ્યું “નેવર માઇન્ડ” (કંઈ નહિ.) ઉચ્ચારી દીનેશને સેકન્ડ કરી તેઓ મોટરમાં બેસી ચાલતા થયા.

ડોક્ટરના ગયા પછી થોડી વારે મહેશઆયુની આંખો ખુલી. આંખાં આંખાં બાહ-રવિના કીરણો પડી ચૂક્યાં હતાં. મ્હો દાટવાની તૈયારી હતી.

“દીનેશ ! ઓહ ! મ્હારા પેટમાં બહુજ પીડા થાય છે. હું હવે ભાગ્યેજ પાંચ-છ કલાક કાઢીશ.”

દીનેશે મહેશને પાણી પાડ્યું. જરા શાન્ત થતાં મહેશે પુનઃ દીનેશને અધૂરી વાત આગળ કે’વા માંડી.

“મૃત માતાના શય ઉપર પડી મ્હારી લાડકી ઇન્દુ અવિરત અશ્રુધારા વહાવી રહી હતી. હવે એ કે’ છેક ન્હાનીયે ન્હોતી, કે હું એ’ને ન્હાના બાળકની પે’ટે સમજાવી હઉં. મ્હે’ તેને અથથી ઇતિ પર્યાંતનો સર્’ ઇતિહાસ સવિસ્તારી કહ્યો. તેને શાન્તવન આપી મ્હે’ રડતે જીગરે મ્હારી મેનાને અગ્નિ સંસ્કાર કર્યો. પરન્તુ ઇન્દુનું મન સાચવવા તેની માતા મેનાવતીનું-દીનેશ ! મ્હે’ ત્હને જાણ્યું, તે-પૂતળું લાખો રૂપીઆ અર્થાં ઉભું થયું. મ્હારી એ માતૃપ્રેમી ઇન્દુ મેજ એ મ્હારી હૃદય-પ્રતિમાની અર્ચાત્ એ’ની માતાની આસ્તી ઉતારતી હતી. પણ હા, હતુભાગ્ય !”

“કહો ! કહો ! મહેશઆયુ ! તમારી એ ઇન્દુ આજે ક્યાં છે ?”

“પ્રભુ જાણે ! ઇન્દુમાં જીવ પડેલી હું તેની માતાની સ્મૃતિ દીવસ જતાં દીલમાંથી વીસારવા લાગ્યો. ઇન્દુ મ્હોટી થતાં તેના લગ્નની ચિન્તા મ્હને થવા લાગી, લાગલામટ એ માસ થવા મ્હ

છોડ્યા પછી એ કુલાંગાર રજની ન દેખાયો. પરન્તુ તે ગઈ પાછો એ અવરનવર ધરમાં આવવા લાગ્યો. મેનાના મહાધાતે મહારી વદા વસ્થામાં હવે તેને રોકવા જોટલું સામર્થ્ય નહોતું રહ્યું અને એક દિવસ!”

“શું થયું?”

“તે પૂર્ણિમાની રાત્રી. જ્યારે હું સંપૂર્ણ જાગૃત અવસ્થામાં હોઈ ઇન્દુ શાન્તિપૂર્વક સૂતી હતી. તેના ખીમતા યૌવન-સૌન્દર્ય ઉપર અંધિક્રાન્તા સ્વેત આંદરણા રમી રહ્યા હતાં. ‘હવે તો આ સુતા સાસરીયેજ શોભે!’ એમ મ્હને લાગ્યું. અને તેજ વખતે મહારી પાસે રજની આત્રી ઉપસ્થિત થયો, તેની સંગ્રાથી હું ઉંઘતી ઇન્દુને ત્યાંજ છોડી દિવાનખાનામાં ગયો. કારણ? તે મ્હને કંઈક કે’વા માગતો હતો.”

“શું છે?” મ્હેં માંહે જતાંજ પૂછ્યું.

“મીડાશો નહિ! સાંભળો! આ મકાનમાં આજ હું છેવટનોજ આગ્યો છું. હવે કદાપી આવનાર નથી.”

“બહુ સાર! પણ હવે તું કે’વા શું માગે છે?”

“ઇન્દુના લગ્ન કરવા છે ને?”

“ક્યાં?”

“મહારી ઝોળખાણમાં એક વર છે. કહો તો લાવું.”

“મહારે ત્હારી ઝોળખાણના કોઈની પણ સાથે સંબંધ બાંધવો નથી.”

“કારણ?”

“તે તું પૂછનાર કોણ? મહારી ઇચ્છા.”

“ભુઓ ! પિતાજી ! ઇન્દુના લગ્ન તો મ્હારા કલ્પાસરજ કરવાં પડશે.”

“તે કદી નહિ બને.”

“એમ છે ? તો જોડું છું કે કેમ બનતું નથી ?

મ્હને ખીક બતાવી એ તે દિવસનો ગયો તે ગયો. પરંતુ એના ગયા પછી એક ભયંકર બનાવ બન્યો. અમને પિતા-પુત્રીને એહોશ બનાવી કોઇ ગુપ્ત રથને ઉઠારી જવામાં આવ્યા. જ્યારે હું જાગૃત થયો, ત્યારે મ્હું મ્હારી આંખોએ બાંધેલા પાટા છોડી નાખ્યા. દીપ-કોથી પ્રકાશમાન થયેલ એવી એક વિશાળ ગુફામાં આવેલો મ્હું મ્હને જોયો. ઇન્દ્રસમાન કોરે મુકે એવી ભવ્ય અને સુંદર સભા ત્યાં ભરાયલી હતી. મ્હું મ્હને પોતાને કોઇ બદમાશ યા લૂટારની ઢાળીના હાથમાં સપડાયલો ધાર્યો. આજીબાજી મળી બાર આસનો પડેલાં હતા. જેમાંની એક આજીએ પાંચ રમણીઓ બેઠી હતી. ખીજી આજીની પાંચ પર પાંચ પુરોષો વિરાજેલા હતા. પ્રત્યેક વ્યક્તિના મોઢાઓ સફેદ પુરખાઓથી આચ્છાદિત થયા હતા. પ્રત્યેકના વસ્ત્રો બહુ મૂલ્ય અલંકારોથી જળહળી રહ્યા હતા. પુરખાઓ મોતીની સાંકળીઓ વડે ગુંચાયેલા હતા. વિવિધ રંગોથી રંગાયેલા સાચા મોતીઓ ઊપકના પ્રકાશે કરી ઝગઝગી રહ્યા હતા. રમણીઓના પુરખાઓમાં અનુક્રમે ચોકટના દુરી, તીરી, ચોગો, છકકો, અને સત્તો રૂપો જણાઈ આવતા હતા. જ્યારે પુરોષોના બેઠી પુરખાઓમાં અઢો, નવો, જશો, ગુલામ, અને રંડીના દ્રવ્ય દ્રષ્ટિગ્રસ્ત થતા હતા. ચોકટના તેર પાનાના સટમાં કેવળ, એકકો, બાહરાહ અને પંજો એ ત્રણ જ ખૂટતા હતાં. એટલામાં એકાની સ્વારી આવી. તેની જમણી આજીએ આજીના

પુરખાવાળો એક પ્રચંડ પુરુષ ચાલતો હતો. અધ્યક્ષના આસને વિરાજનાર એકાએ એક વીરને છાજે એવાં વસ્ત્રાલંકારો ધર્યા હતાં. તેના મુખ ઉપર જે પુરખો ઢંકાયતો હતો, તે પચરંગી હીરા, માણેક અને લીલમથી ગુંથાયતો હતો. તેની જમણી બાજુએ બાદશાહનું આસન હતું. ડાબી બાજુનું આસન ખાલી હતું. એકાની ગ્રીવામાં હીરા માણેકની મોહનમાળાઓ ઝૂલી રહી હતી. આખો સ્વનગડીન પોશાક ચોકટના એકામાં સમાયતો હતો.

“હાજર કરો !”

એકાના મુખમાંથી એટલાજ શબ્દો બહાર પડ્યા. તરતજ બાદશાહ ઉઠ્યો. દીનેશ ! થોડીજ વારમાં ત્યાં મહેં મહારી બહાલી પુત્રી ઇન્દુને આવેલી જોઇ. અત્રે બાપ-દીકરી એકેકને બાકી પડ્યાં. બાદશાહે અમારા દેખનાં દૂરીનો કર પકડ્યો. મંડળના નિયમાનુસાર દૂરીની પાસે બળાત્કારથી એક કરારપત્ર પર સહી કરાવી લેવામાં આવી. તે પછી તેના ડાબા હાથની ચોળી નીચેના ભાગ ઉપર મંડળની નિશાની તરીકે દૂરીના સિક્કાનો ડાંમ સમાવી અંદર તે નવ-યુવાન બાળાને દેવામાં આવ્યો. એક કારગી ચીસ નાખી તે બીજી પળે બેહોશ થઇ ત્યાં પડી.

આ બધું અમારી સન્મુખ કરવાનું કારણ હું સમજી ગયો. દુષ્ટના દમ્બાખોર મંડળમાં એ કાઇ અનામાસેજ સપડાયલી હોવી જોઇએ. તે પછી એક લાંબો લખેલો કામળ એકાની આસાથી મહારી સન્મુખ ધરવામાં આવ્યો. મહેં એ ઉપર સહી કરવાની ચોખ્ખી ના પાડી. પરંતુ મહારે શું ગણું ? છાતી આગળ બરેલી પિરતોલ ધરતાંજ મહેં વાંચ્યા વિના એ કરારપત્ર ઉપર સહી કરી દીધી. ને પછી મહારી

પુત્રી પાસે પહોં કેમ એક લખાણ ઉપર બળાકારથી અનિચ્છા છતાં સહી કરાવી. અને અનિચ્છા છતાં વચનથી બંધાયો. તે પછી મહારી પુત્રીને પહોં પેલી જાણના જેવી બચંકર નિશાનીથી ચુકત કરવા એકાએક અદમાશ સિપાઇઓ લઇ ગયા. હું તેજ વેળા મહારી પુત્રીના વિરહા ધાતે મૂર્છા ખાઇ બેમાન થઇ પડ્યો. દીનેશ ! તું નહિ માને પરંતુ આ સંજ્ઞા અત્કારિક લાગતી વાતો અક્ષરશઃ સત્ય છે. જ્યારે મહારી આંખો ઉઘડી, ત્યારે મહેં મહેને અત્રે આજ શય્યામાં સૂતેલો દીડો. તેજ દિવસથી પુત્રીના વિરહે હું આ બચંકર બિમારી ભોગવી રહ્યો છું. “હા...મ...સ...લે...આ...” કેતાંજ મર્ચુની છેલ્લી ધડીએ આવેલા મહેશજીપુએ દીનેશના હાથમાં પોતાની શય્યા નીચેથી એક કવર કાઢી આપ્યું.

“એ શું ?”

“હું છું. સાંજળ ! જ્યારે મહારી પુત્રીએ પોતાના કરારપત્ર પર સહી કરી, ત્યારે હું પહોં ત્યાંજ ઉભેલો હતો. ટેબલ ઉપર પડેલો એ કરારપત્ર અચાનક પવનને લઇ ઉડી, મહારા પગ પાસે પડ્યો. મહારી પુત્રીને મંડળની નિશાની કરવામાં પડેલ એકા તથા તે’ના માણસોના બેધ્યાનપણને ધ્યાનમાં લેઇ મહેં તે ઉપાડી ગજવામાં મુકી દીધો. પાછળથી એ વાતની ખબર પડી. અને આ પત્ર લેવા એ અદમાશના માણસો દગ્ગુય મહારે ત્યાં ગુપ્ત શોધ ચલાવી રહ્યા છે. દીનેશ ! હું ખાત્રીપૂર્વક કહું છું કે એજ મંડળમાં મહારા રજનીનો હાથ પહોં હોવો જોઇએ. આ કરારપત્ર જીવની પેડે જાગવજો, અને મહારી કનુને એ દુષ્ટ મંડળમાંથી મુક્ત કરી તેને કેન્સ કે ત્હારો કરારપત્ર આપણા હાથમાં આવેલો હોવાથી, હવે તું તેમની સાથે બંધાયેલા વચનથી છૂટી છે. બીજું ! જો પુત્રવધૂ અધિકારી બાળ મળે તો સેવાવજો.

દીનેશ ! હે ! આ મ્હારં વીલ... મ્હારી તમામ મિલકતનો ચારસ હું
છેલી થીએ ત્હનેજ કરી જઈ છું, ત્હારા ઉપર મુકેલા વિશ્વાસનો
ધાત નહિ થાય એમ આશા રાખી હું જઈ છું...હા ! ઓ...આ...
શું ? મ્હારી નસો ખેંચાય છે.”

દીનેશ વીલ તથા કરારપત્ર ઝટપટ ગળવામાં મૂક્યા. ડોક્ટરે
આપેલી દવાની શીશી તેણે પુનઃ હાથમાં લીધી. મહેશબાબુના મ્હોમાં
ખે દીપાં પાડવા તે જરા નમ્યો. ત્યાંજ તેણે મહેશનું શરીર લીલા
રંગનો આભાસ મારતું જોયું. તે વહેમાયો. દવાની શીશી તેના હાથ-
માંથી સરી જમીન ઉપર પડી ગઈ. દવામાં એર દેવામાં આવ્યું છે,
એમ તેને લાગ્યું. તત્કાળ ચાંપનો ધક્કાજ લેવા તે પાસેના ખંડમાં
ગરમ પાણી કરી લાવવા દોડ્યો. સ્ટવ ચેનાવી તેણે પાણી ગરમ કર્યું.
આસમાં ભરી જોયો તે દરદીના ખંડમાં પગ મકે છે, તેવોજ તેણે
એક ભાંકર દેખાવ જોયો.

મહેશની છાતી ઉપર કટાર લાઈને પેસો ડોક્ટર ચઢી ખેડો હતો.
મહેશને તે વીલ અને કરારપત્ર આપવા કહી રહ્યો હતો. પાણીનું
ગ્લાસ ત્યાંજ પડતું મૂકી દીનેશ મહેશની મઠ્ઠે દોડ્યો. પરંતુ તે પહેલાં
તો બદમાશની કટાર મહેશના હૃદયમાં ડનરી ગઈ. દીનેશ તે બદમાશ
ડોક્ટરને પકડવા દોડ્યો. પરંતુ બદમાશની મોટર મ્હારજ ઉભેલી હતી.
તે તેમાં ખેસી ગયો. ચાલ્યાક દીનેશ પણ તેનો પત્નો મેળવવા મહેશને
પડતો મૂકી, મોટરના પાછળના વધારાના પેંડા ઉપર ચઢી ખેડો.
આલીશાન કક્ષત્તા નગરના ધોરી રસ્તા ઉપરથી મોટર સડસડાટ દોડવા
માંડી. દીનેશ તો એજ વિચાર કરી રહ્યો હતો, કે ડોક્ટર
નાહ પણ ફગાયાજ !

પ્રકરણ-૪ થું.

“ જીવલેણ અકરમાત ! ”

જહમાશ ડોક્ટરની મોટરકાર પૂર ઝડપમાં રસ્તો કાપી રહી હતી. કદાચ ! દીનેશ પોતાની પાછળ પડશે ! એ બહીક ખૂતીને કંપાતી રહી હતી. એટલામા તો એક લાયકર બનાવ ગળ્યો. આંખ મીચીને મોટર હાંકતો ડોક્ટર ધ્યાન ચૂક્યો. એક આંધળો ફકીર અડફટમાં આવી ગયો. મોટર તેના ઉપરથી પસાર થઇ ગઇ. લોહીલોહાણ ફકીરની આસપાસ પોલીસ તથા માણસોની પ્રચંડ મેદિની જોતજોતામાં જા'મી ગઇ. થોડેજ છંટે કલકતાંની પોલીસે મોટરને પકડી.

અને પાછળ એડેસો દીનેશ ? તેનું થું થયું ? તે તો ક્યારનોયે ચાલતી મોટરે ઉતરી આ મેદનીમાં દાખલ થઇ ગયો હતો. કારણ ? મોટરકાર પકડાશે, એમ તેને ખાતરી હતી. મોટર પકડાતાંજ માણસો ત્યાં આગળ દોડ્યા. જેમાં સૌથી આગળ અને પહેલો દોડનાર આપણી વાર્તાનો વીર નાયક દીનેશબાપુ હતો.

પોલીસના માણસે મોટર ડ્રાઇવર ઉર્ફે જહમાશ ડોક્ટરને પકડ્યો. પરંતુ થોડીજ વારમાં તે જહમાશે પોતાના ગળવામાંથી એક ફેટું પાતુ કાઢી બતાવ્યું. દીનેશે તે જોઇ લીધું પણ ચોક્કસના એકકાનું હતું. ચોક્કસના એકકાના નામે કલકલાની પોલીસ ચેરચરી રહી હતી. એકકાના તમામ સાક્ષીઓને તે પોતાના જનની સહામતીને માટે

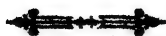
વિના વિશ્વમે છોડી દેતી. પોલીસે એ એકકાનું પાનું જોવાંજ માન્ય-
સોને વીખેરી નાખ્યા, અને મોટરને જવા દીધી, પરંતુ દીનેશનું
ધ્યાન ડોક્ટર તરફજ લાગેલું હતું. મોટર ચાલુ થતાંની સાથેજ તે
પણ કૂદકો મારી અંદર ચઢી બેઠો.

બહાર બહાશ એક હાથે મોટરને ચાલુ રાખતો, અને બીજે
હાથે દીનેશને હંકારતો હતો. આખરે બહાશ છટક્યું. મોટર ઉંધી
ચળી. દીનેશ અને બહાશ બંને તેની નીચે દબાઈ ગયાં. દીનેશને
પુષ્કળ લાગ્યું હતું. તે બેશુદ્ધ થઈ પડ્યો હતો.

બહાશ ડોક્ટરને નજીવીજ ઇજા થવા પામી હતી. તેણે બાપલ
દીનેશને બેશુદ્ધ દશામાં પડેલો જોયો. જુદા મહેશબાપુને વીલ તથા
કસાર પત્ર દીનેશને આપતાં બહાશ ડોક્ટરે છૂપાઈને જોયા હતાં.
પરંતુ તે શું છે? તે જાણતો ન હતો. દીનેશના ગળવામાંથી તેણે
તે કાઢી લીધા. ઘેડીજ ચારમાં તે લઈ હરખાતે હૈયે દોડી ગયો.
એકવાર તેણે હસતી મુઠાએ દીનેશ તરફ જોઈ લીધું, બીજીજ પળે
તેને દીનેશને જનથી મારી નાખવાનો વિચાર થઈ આવ્યો. તે પાછો
ફર્યો. બેહાશ દીનેશને પૂરો કરવા તેણે બાગેલી મોટરનો લોખંડી
સળીયો હાથમાં લીધો. તે બાલ પ્રદેશમાં મારવા ઉત્તર્યો. ત્યાંજ પાસેના
ગાડ પરથી એક માણસ કૂદી પડ્યો. તેના હાથમાં બરેલી પિસ્તોલ
હતી, ખૂંટી સાંભળે એમ તે બોલ્યો... “ખબરદાર !”

પ્રકરણ--૫ મું.

“ દેવાંશા જ્યોતિ ! ”

આવનાર મદદગારે પોતાનું તમામ શરીર કાળા વસ્ત્રથી ઢાંકી દીધું હતું એટલે બદમાશ ડાહ્યર તેને કાણુ છે ! તે ઝોળાખી શક્યો નહિ. તે કૃષ્ણવેશી વ્યક્તિએ હુડે પડેલા દીનેશને જનમૂત કરાવને માટે બદમાશને આજ્ઞા કરી. સપડાવણા ખૂનીએ પિસ્તોલની બ્હીકે દીનેશના શ્વા ઉપર રાખાથી પાટો ખાંધ્યો. થોડી વારે દીનેશ જાગ્યો. પોતાની સ્થાને પિસ્તોલ લઇ કબેન કાળા પુરખાવાળી વ્યક્તિ, તથા દુષ્ટ ખૂનીને નિહાળી તે આશ્ચર્ય ચક્રાન ચક્ર ચયો.

“આપનું નામ ?” પુરખાવાળી વ્યક્તિએ પ્રશ્ન કર્યો.

“ દીનેશ ! ” દીનેશ જવાબ વાળ્યો.

“ રેંવુ ? ”

“ મહેશભાણુને ભાં ! ”

“ મહેશભાણુ ! એ શું છે ? ” તે વ્યક્તિએ કંઈ ચમકીને પ્રશ્ન કર્યો.

“ ના ! તેમનો ખૂની આજ છે. ” દીનેશ હમામાજનું કાંઠું ઝાલ્યું.

“ તમે ! મહેશભાણુના ભેદી છો ! ”

“ના ! હતો, તો નહિ. પરંતુ થયો હતો. પણ આજે તો તેમની તમામ મિલકતનો વારસા છું.”

“શી શર્તે.”

“આપને ઝોળખ્યા સિવાય હું એથી વધુ એ વાત નથી કહી શકતો.”

“બહે ! પરંતુ તમે મહેશબાપુના હિતમાં જ છો. એમ માની હું મહારી ઝોળખાણ આપું છું. દીનેશબાપુ ! હું મહેશબાપુ સાથે નીકળતો સંબંધ ધરાવું છું. તમારો હિતેયુષ્ય ઉપરાંત મદદગાર થવા માંગુ છું.”

“ખાતી !”

“તમારી સ્હામેજ છે. આ બદમાશી તમને કાયલ સ્થિતિમાં મારણ ધાવું હતું. પરંતુ મહારા આવ્યાથી તમે બચી ગયા. જુઓ ! તમારું કંઈ જાય છે !”

“જાય છે !” શબ્દના ઉચ્ચારેજ દીનેશને વીસ તથા કરાર પત્ર સાંભળ્યાં. મજબૂત તપાસ્યું. ગૂમ થયેલાં દીસાં...તુર્તજ પોકારી “એ પત્રો ગૂમ થયા છે.”

“અને તે આ બદમાશેજ લીધા હશે.”

બદમાશ ડાક્ટરના એમ્બરકોટમાંથી દીનેશે પોતાના ખાતે ઉપયોગી પત્રો પાછા મેળવ્યા. એજ વખતે બદમાશ શરતચૂક થયેલ. બુરખા-વાળા પર ફરપો. તેના હાથમાંની પિસ્તોલ તેણે ઝૂંટવી લીધી. દીનેશ મદદે દોડે તે પહેલાં તો તે જાણી ગૂમ થઈ ગયો. નિઃશસ્ત્ર દીનેશે

તેની પૂંઠ પકડવી છોડી દઇ પુરખાવાળાને જમીન ઉપરથી ઉભો કર્યો. અચાનક ધક્કો લાગતાં, પુરખાવાળો જમીન સાથે સખત અદ્ધાણો હતો. તેને ઉભો કરવા જતાં દીનેશને તે પુરખ નહિ પણ સ્ત્રી હોવાનો ભાસ થયો.

“દીનેશબાબુ ! ત્યારે હવે જમશું.”

“થોભો ! આ દીનેશ તમારું મુખદર્શન ચકાષ છે.”

“ખુશીથી ! પરંતુ એક શરતે !”

“તે શી ?”

“નામ ! ઠામ ! તથા વેશ હાલ ગુપ્ત રાખવા.”

“કમુલ !”

અને એ કમુલાતની સાથેજ પુરખાવાળાનો પુરખો ઉચ્છાળ્યો. પ્રેમ વચ્ચી એક સુંદરીને દીનેશ જોઈ રહ્યો.

“તમારું નામ ?” દીનેશ પૂછ્યું,

“જ્યોતિબાળા ! હું કલકત્તાની એક પ્રખ્યાત વેસ્તા છું.”

દીનેશ તેને જોતો અને વિચારતોજ રહ્યો જ્યોતિબાળા પુરખો નાંખી ત્યાંથી ચાલતી થઇ.

દીનેશ તે પવિત્ર વેશ્યાને જોતો ઉભોજ રહ્યો. તેનું કિલ તેને કેવા લાગ્યું, કે “શું એ વેશ્યા હશે ?” ના...ના...થાએ છે તો સાક્ષાત્ કેવાંશી જ્યોતિ !”

પ્રકરણ-૬ ટું.

“ખૂનનો આરોપ !”

વેશ્યા જ્યોતિઆળાની રહાયથી મૃત્યુના મુખમાંથી ઉગરેલ દીનેશ ફરી પાછો મહેશ બાપુના મકાને આવ્યો. “શબની શી વ્યવસ્થા કરવી ?” એ વિચાર તેના મગજમાં ઉદ્ભવ્યો. મહેશ બાપુના હૃદયમાં ઘોંચેલું કરી ખંજર તેણે ખેંચી કાઢ્યું. જેને બારીક તપાસતાં તેને “ચોકરનો બાદશાહ.” એટલા અક્ષરો તે ઉપર કાતરેલાં માલમ પડ્યા. ખૂની ચોકરના એકાની ટાળીનો કોષ બદમાશ છે, એમ પામી જતાં તેને વાર ન લાગી. હજુ તો તે ખૂની અને ખૂન સંબંધી આગળ વિચાર કરે છે, ત્યાં તો મકાનના દ્વાર ખખડ્યા બીજી પળે પોલીસોની એક ટુકડી સાથે નાયક ત્યાં આમળ આવ્યો.

અચાનક આવી પહોંચેલા સિપાઈઓને જોતાંજ દીનેશ કંઈક ખીંચી, એવામાં નાયકની નજર દીનેશના ખંજરવાળા હાથ ઉપર પડી. તુર્તજ તેણે “દીનેશનું કાંડું” કાઢ્યું.

“અમને એવી સત્તાવાર ખબર મળી છે, કે આ મકાનમાં રેતા બાપુ મહેશચંદ્રનું કોષએ ખૂન કર્યું છે અને ખરો ખૂની ન પકડાય ત્યાં સુધી અમારા શક ઉપરથી તમનેજ કેદી તરીકે રાખવામાં આવશે.” નાયક એવો.

“પરંતુ ખૂની હું નથી.”

“ત્યારે કોણ ?”

“તે હું જાણતો નથી.”

“ખૂનીને તમે જોયો છે ?”

“હા ! હજુ તે કલકતામાં જ હશે.”

“ત્યારે તમે કોણ ? અને અહીં શું કરતા હતા ?”

“હું એક ખાનગી ડિટેક્ટીવ છું. અને આ મૃત બાપુની બૂમો સાંભળી બહારથી દોડી આવ્યો હતો.”

“તો શું ? ખૂની તમારા છતાં ખૂન કરી ગયો ?”

“હા ! હું તે વખતે બેહોશ બાપુને શુદ્ધિમાં લાવવા પાણી લેવા ગયો હતો.”

“તમારી વાતો આંખેલી અને તરકડી બાંસે છે. વાહ ! તમે કલકતામાં કોઈ સારા માણસની જમીનગીરી મૂકેને આપી શકશો ?”

“ના ! હું ખૂની નથી. જમીન આપી જમીનગીરી ઉપર વિનય વાંકે છૂટવા માંગતો નથી. તેમ આ શહેરથી હું અપરિચિત હોઉં મૂકેને કોઈ જોળખતું નથી.”

“તો પછી સરકારી કાયદા મુજબ હું તમને કેદ કરી જાઉં.”

“બલે ! મહાશય નિર્દોષતા પ્રસ્વાર કરી છૂટવાનું સામર્થ્ય છે.”

“કેવી રીતે ?”

“આ રીતે ! જુઓ !”

કેવાંજ દાંતેશે મહેશબાપુએ કરેલું વીલ ખિસામણી કાઢી નાખકેને બતાવ્યું.

“આ વીલમાં મહેશબાપુની આ કરોડોની મિલકતનો વારસદાર મૂકેને લખ્યો છે.”

“તેથી શું ?”

“ખૂન થનાર પોતાના ખુનીને પોતાની મિલકત સોંપી જાય, એમ તમે માનો છો ખરા ?”

“પરંતુ એ પુરાવો તો કહો તમારાજ વિરુદ્ધમાં પડશે.”

“કેવી રીતે ?”

“મરનારની કરોડોની મિલકત હસ્તગત કરવા તમેજ બળભેરીથી ત્રીલ પર સહી કરાવી તેનું ખૂન કર્યું.”

“શું ?”

“હા ! કારણ તમારા હાથમાં લોહીચાણું ખંજર છે. મરનારની ભાસ પાડનાર તમારા સિવાય બીજું કોણ નથી.”

“તો શું નિર્દોષ દંડારી ? શુદ્ધેગાર છટકી જશે, અને ખીન શુદ્ધેગાર સપડશે.”

“પણ તમારા નિર્દોષપણાની ખાત્રીજ ક્યાં છે ?”

દીનેશને હાથ અહીં હેઠો પડ્યો. દીનેશ ઉપર ખૂનનો આરોપ મૂકાયો. નાયક તથા સિપાઇઓ દીનેશને લઇ ચાલવા લાગ્યા. દારને સ્પીલ મરાયું. નિર્દોષ દીનેશ ભાવિની વિચિત્રતા વિચારતો સિપાઇઓ સાથે મહાનન્દ્ર પગથીઆ ઉતરી રહ્યો હતો, ત્યાંજ રહામેથી એક યુવાન બમાળી યુવક આવી લાગ્યો. મહેશભાઈના મહાનન્દ્ર પગથીઆ ચકલમાં તેને નાયકે રોક્યો.

“મહેશભાઈ ! નહિ જવાય ?”

“કારણ ?”

“મહેશભાઈનું ખૂન થયું છે.”

“શું ? મારા પરમ મિત્રનું ખૂન ?”

“જી. હા. અને આ ખુનીને પકડી અમે ન્યાયાલયે જઈએ છીએ.”

“શું મહેશબાપુનો ખુની આ નવયુવાન છે?”

“હા!”

“તમે શા ઉપરથી માને છો?”

“હાથમાં લોહીવાળા ખંજર સાથે એ મહેશબાપુના શબ પાસે ઉભેલો હતો.”

“તેથી શું થયું? કેવળ શક ઉપરથીજ તમે એને ખુની માની લીધો. કેમ?”

“હા જો કે એ પોતાને નિર્દોષ ગણાવે છે છતાં પુરાવો ન હોવાથી ગુફનો સામીત થાય છે.”

“નાયક! હું મહેશબાપુનો પરમ મિત્ર છું, એટલે એમના શત્રુ તેમજ શુભાકાંક્ષી સર્વને સારી રીતે ઓળખું છું. હું તમને ખાત્રી આપું છું, કે આ પવિત્ર ક્રાન્તિવાન યુવાન એમનો શત્રુ નથી.”

“તમે એમના જામીન થાવ છો?”

“બહુજી ખુશીથી. છોડી દેવો.”

રમેશ મહેશબાપુનો મિત્ર હશે કે શત્રુ? એ તો ઇશ્વરજ્ઞ છે! પરંતુ તેને તેના આજ પોશાકમાં મહેશબાપુને ત્યાં વારંવાર આવતો જતો સર્વ કોષ જણાતા હતા. રમેશબાપુને સલામ કરી નાયક દીનેશને છોડી ચાલતો થયો. તે પછી રમેશ દીનેશને પોતાને મહેશનો પરમ મિત્ર જણાવી તમામ વાત જણાવી લીધી. દીનેશ મહેશની મિત્રતાને બહુ થયો છે, જાણી રમેશ દીનેશને મહેશબાપુના જીવન મિત્રતા પોતાની સાથે પણ જાળવી રાખવા કહ્યું. દીનેશ રમેશને વચન આપ્યું. જ્યાં સખની સુધોગ વ્યવસ્થા, તથા મહેશબાપુના ખૂનીનો પતો મેળવવાનો દરખાસ કરી, નવીન-મિત્રોનું જોડું છૂટું થયું.

પ્રકરણ—૭ મું.

“ એકકો અને બાદશાહ ! ”

— સંગીત —

હારી ! હવે હું તો હારી...
 કહનૈયા ! તારાથી તો હું હારી...
 બિંજ્યા ચોળા ચીરા નૌતમ...
 સાથે અમર ભારી...કહનૈયા.
 રોકી પનથટ ! ખેલે હોળા...
 ટેવ બળી ! શું સારી ?...કહનૈયા
 જોને ! હજી તો છાંટી રહ્યો છે...
 રંગ ભરી પિયકારી...કહનૈયા.
 શ્યામ્ણા ! સમજી ! સાંભળ કહું તે...
 વાત જરા તું મ્હારી...કહનૈયા.
 પડતી મૂક પિયકારી હેડે...
 અંસરી બજવની પ્યારી...કહનૈયા.
 વ્યાછાં પટકૂળ રંગી ભોંજ્યા...
 વા વાયે શિવકારી...(૨)
 મોદન ! મૂક હવે તું મસ્તી...
 માન વિનંતી મ્હારી...કહનૈયા.

કલકતાની સુપ્રસિદ્ધ વારાંગના જ્યોતિર્બાળાના સુરોગિત મહાલ-
યમાંથી ઉપરોક્ત ગાયનના સુરો છૂટી રહ્યા હતા. આખું કલકતા આ
જ્યોતિની જ્યોતિ ઉપર મુગ્ધ હતું. જોકે યુવાનીનો ખંદાર જ્યો-
તિના અંગમાં ન હતો, છતાંય જ્યોતિનું સૌંદર્ય આંખુ પડયું ન
હતું. અનુપમ વસ્ત્રાલંકારોથી વિભૂષિત, અને કદમાં જરા હેખાવડી
ઉપરાંત ઋષ્ટપુષ્ટ જ્યોતિ આજ આનન્દને ખૂબે જોલાં ખાતી હતી.
હોંચકા ઉપર ખૂબની જ્યોતિના એક હાથમાં રેશમની દોર હતી.
પડખે બેઠેલી દાસી જ્યોતસના 'મધુર' ખીન બગવતી રહી હતી. ખૂણતી
જ્યોતિ પોતાના સુરમ્ય કંઠમાંથી ઉપરાઉપરી સંગીતધારા વહાવી
રહી હતી.

સામળીયા શું રનેહ...(૨)

રાધે ! સ્થામ સંગાયે રનેહ...

ગીરિવરધારી...શ્રીકૃષ્ણ મુરારી...

અર્ધા આત્મન ! દેહ...રાધે.

બિન્ન બિન્ન પ્રકારના શ્રાતાઓની બિન્ન બિન્ન રૂચિ અનુસાર
જ્યોતિ વિવિધ સંગીત-પદો લલકારી રહી હતી. તેવામાં મહાલયના
દાર ઉધાડી એક પુરૂષ ઉપર ચઢી આવ્યો. જેને જોતાંજ જ્યોતિ
તેમજ તમામ મંડળ સન્માન દેવા ઉભું થઈ ગયું.

આવનાર દોડતો આવ્યો હોવાથી તેનો શ્વાસ સમાતો ન હતો.
ધડીબર આરામ થોડો તે બિંબાવેલી નરમ ગાદી ઉપર પડ્યો. જ્યોતિ
એ તેને સરખતની એક ખાલી બરી આપી. સહજ સાન્તી પામતાં
તે સત્તાધીશ સ્વરે બોલ્યો. "આર્યો..."

એકજ સપ્ત ! અને બધાં પોતપોતાના વેશથી ચિત્તુપિત થવા વેરાઈ ગયાં. આવનાર મહા પુરુષે તે પછી એક છૂપી કળા દાખી. મકાનનો માળ જ્યોતિ તથા આવનારને લાઈ સરરર કરતો જમીનમાં ઉતરી ગયો.

વાંચક ! મહેરો દીનેશને જે ચમત્કારિક વાત કહી હતી, તેજ મંડળના સભ્યોનું આ છૂપું સ્થાન હતું. દીનેશને મદદ કરનાર વેશ્યા જ્યોતિ તે પછુ આજ મંડળની એક છૂપી સભ્ય હતી. ચોકરના એકાના બેદી નિવાસસ્થાનમાં જવાનો એક માર્ગ શહેરમાં રેતી આ વેશ્યા જ્યોતિના મકાનમાં પડતો હતો. થોડીજવારમાં એ રસ્તે ચાલે મંડળના સભ્યો સભાશયમાં આવી લાગ્યા. પ્રમુખસ્થાને એકાની પધરામણી થયાં બાદ પ્રશ્ન પૂછાયો.

“કોણ કોણ હાજર નથી ?”

“દુરી અને પંજો !”

“કારણ ?”

“પંજો નવો સભ્ય હોઈ, તેની પ્રકૃતિ શિથિલ છે. દુરી તેની ત્વેનાતમાં છે.”

“વાર ! તમે શી ખબર લાવ્યા ?”

આવનાર મહેરોનાનું ખૂની કે જે ચોકરના એકાનો જમણો હાથ હતો, તે ચોકરના બાહરામાં જોડાયો.

“મહેરોનું ખૂન સ્હેલાઈથી થયું છે પરંતુ... પેલો કરાર પત્ર હાથમાં આવ્યો નથી.”

“અને શી ?”

“કોઈ દીનેશ નામના યુવકના નામનું થયું છે. હાલમાં કરાર પત્ર તથા વીલ બંને તેનાજ કબજામાં છે.”

“તેને માટે તમે શું ધારો છો?”

“તે આપણી સાથે જોડાય એ અસંભવિત છે. આપણા મંડળની વાતથી મહેશે તેને ચેતાવ્યો છે. આપણા પ્રત્યેક સભ્યને પકડવા તે ગુપ્ત વેશ ધારણ કરી પૂઠ પકડી રહ્યો છે. વધારામાં તે આલાક, અને ખડાદુર છે.”

“તો હવે ત્હારી શું સલાહ છે?”

“લક્ષ્મીથી એ લલચાય એવો નથી.”

“તો રસ્તો!”

“એક છે.”

“શું?”

“લલના લાવણ્યે તે જીતાય, ને ફસાય.”

“તો “જ્યોતિ” ને એ કાર્ય સોંપો.”

એકકાના આજ શબ્દે ચોકટની તીરી ઉઠે જ્યોતિ આઝાદિદોમાન્ય બચુના ઉભી થઈ. પરંતુ તેને એસી જવાની હથારત કરતાં બાહ્યાહ બોલ્યો.

“જ્યોતિ એને લાયકની નથી.”

“કેમ?”

“વયમાં એ યુવાન છે. યુગલ તો સરખે સરખાતું જ રોએ!”

“તો પછી? ત્હારા હાથ નીચેની ફરી એ કામ કરી શકે?”

“ફરી નહિ! એ છદ્દી અને મમતી છે એને સમજાવવી તે અતિ કઠણ!”

“ત્યારે !”

“નવો શિકાર ઉપયોગમાં આવશે. વિશેષમાં એ મુવાન બાળા હજી કુંવારી છે, ઉપરાંત સૌન્દર્ય શાલિની છે.”

“પરંતુ એ માનશે ?”

“હા ! મુકિતની લાલચ આપણું કાર્ય પાર ઉતારશે.

“તો ! બલે ! તેમ કરો.”

“કોઈ વિરૂધ્ધ !” બાદશાહે સર્વ સભ્યોની સંમતી માંગી.

ફરજ સર્વાનુમતે પસાર થયો. મંડળના સત્તા અને અધૂને બાદ-શાહની મદદે રોકવામાં આવ્યા. ધીરે ધીરે એકકા અને બાદશાહ સિવાયનું તમામ મંડળ વિખરાઈ ગયું. તે પછી બંનેએ પોતપોતાના બુરખા ઉઠ્યા કર્યા.

“આપણી છે ને આપણે મેળવીશું કેમ ! એમાં થોડો ચુકનો છે ?” હસતાં હસતાં એકકાએ કહ્યું.

“જરાએ નહિ !” બાદશાહે જવાબ વાળ્યો. એકકાનું મુખદર્શન બાદશાહ સિવાય કોઈ કરી શકતું નહિ. તમામ મંડળ એકકા જો કોણ છે ? એથી સર્વથા અચ્છાન હતું. નવો આવેલો શિકાર તે મહે-સબાબુની પુત્રી ઇન્દુમતી હતી. ચોકટના પંડાનો નંબર તેનો હતો. બાદશાહે દીનેશને જે દિવ્યાંગનના મોહથી ફસાવવાનો વિચાર ગોઠવ્યો હતો, તે મોહની ઇન્દુમતિજ હતી. મહેસબાબુનો પુત્રી, ડોક્ટર તથા મોટરકાર નીચે છત્રપલા દીનેશને મારવા સજીયો ઉત્તરનાર, તે અન્ય કોઈ નહિ પણ એકકાનો જમણો હાથ આ બાદશાહજ હતો.

પ્રકરણ-૮ મું.

“ શરતમાં સૌભાગ્ય ! ”

ઐકરના એકાના અપતાની મંડળમાં જે જે આર્થ રમણીઓ ફસાઇ હતી, તેમાં દુરી, પંડો અને તીરી મુખ્ય હતી. વેશ્યા જ્યોતિ આળાનો નંબર વણ હતો, જ્યારે નવી સપડનાર બાળા ઇન્દુનો નંબર પાંચ હતો. પરંતુ નંબર બેની નિર્માળીની અખળા કાણુ હતી ? તેની કોઇને ખબર ન હતી. તે ભાગ્યેજ પોતાનું મુખ-દર્શન મંડળના અન્ય સભ્યને કરાવતી. મંડળના તમામ સભ્યોમાં કેવળ એકકો બાદશાહ, અને નવીન આવનાર છ-હીરાનેજ તે પોતાનું મુખ બેવા દેતી.

આજ એ વણ અમાગિની અખળાઓ માંહેની નં. ૨ તથા નં. ૫ ની રમણીઓ માંહેમાંહે વાતીલાપ કરી રહી હતી.

“ત્યારે તમે તો સંસારના ભ્રમ-કેમરા ઉપર પગ પથ્થુ મૂક્યો છે. પરંતુ હું તો હજી કોડીલીજ છું.” નં. ૫ કહે હન્દિરા બેલી.

“અને તેથીજ તું મ્હારા કરતાં અધિક સુખી છે. બહેન ! કુંવારોને વરમાના કોડ થાય છે, જ્યારે પરણેલાઓ પરતાય છે. કૌભાર્ય-પ્રત્યાંજ કમ્પાણુ છે. ત્યારે તો નિશ્ચિત છે કે મારું હજી પતિ છેજ નહિ. પરંતુ અમારા જેવી આર્થ કમ્પાણીને તો હોને કાંતે રંગપો

અર્થાત્ વૈધવ્ય ભોગવવાનાં, વિરહાગ્નિમાં ઝૂરીને પ્રવળવાનું !”

“પરન્તુ કંઈ ઓછાંજ બધાના પનિદેવ તમારા જેવાંના માફક ફર અને નિષ્કૂર હોય છે ?”

“હા ! એ ખરૂં ! અને એ સંતોષિત સતીઓ પોતાના હૃદયને શાન્તિ અર્પી શકે છે. કુલ્લટાઓના કાન્ત જીવન ધારી શકે છે. બાકી આજકાલ તો ઇશ્વરી લીલા સર્વથા ઉઠ્ઠીજ ભાસે છે.

સતી નારી ! પતિ જેના જીગારી યા વ્યભિચારી,
સુજન સ્વારી કદાપી જો ! ગૃહીણી ત્યાં દુરાચારી.
મહા વિદ્વાનને કર્મે વનિતા મૂર્ખ સાંપડતી,
અમણુને પડિતા ! જોડી આ સરખી સૃષ્ટિમાં જડતી.

સાક્ષર સ્વામીને મળે... છેક નિરક્ષર નાર,
મમજી સદ્ગુણી રતનને...સ્વામી મળે મમાર.
રૂપવન્તી, ગુણવન્તીને... કદુપો ! ગુણહીન,
રાજસુતાઓ રંક ને શ્રીમંત ભાવે દીન.

જ્યારે ઇન્દીરાને મંડળની નિશાનીનો નં ૦ ૫ નો ડ્રામ દેવામાં આવ્યો, ત્યારે તેની સારવારમાં નં ૦ ૨ ની આ રમણીને રાખવામાં આવી હતી. એકટના બાદશાહનો એમાં એક મહાન ઉદ્દેશ સમાવ્યો હતો. પહેલીજ પળે જ્યાં ઇન્દીરાએ નં ૦ ૨ ની રમણીનું મુખ જોયું, ત્યાંજ તેઓ વચ્ચે જીવું જોળાખાણ નીકળ્યું. રાહીપણું બધાના બાદશાહનો ધારેલો પાસો સવળો પડ્યો. દુરીની કિમતે ઇન્દીરાને ઠીક બાંધાવવા મળ્યું, તેની તબિયત કિંવસ જતાં સુધરી ગઇ.

આજ એ બે દુઃખી રમણીઓ પોતપોતાના સુખ-દુઃખના ઉભરે અકદેક આગળ ઠાલવી વ્યર્થ આંસુડા વેરા રહી હતી. એટલામાં તો બાદશાહ ત્યાં આવી ઉભે રહ્યો. નં. ૨ ની નિર્ભાગી અબળાને તેની આશાનુસાર અનિચ્છા છતાં ત્યાંથી અળગા થવું પડ્યું. તેના ગયા પછી આવનાર બાદશાહના વેશવારીએ પોતાનો રોડોડો હાથ ઇન્દીરાના સ્કેપ ઉપર મૂક્યો.

“હન્ડુ!”

હન્ડુએ પહેલીજ વાર બાદશાહનો આટલો માયાળુ સ્વર સાંભળ્યો. અવાજ તેને પરિચિત લાગ્યો. છતાં ઝટપટ ફળી ચઢી તે આંધળી ખસી ગઈ.

“કોણ?”

“ચુપ! એ તો હું...”

“શા માટે આવ્યા છો?”

“ત્હને અત્રેથી મૂકત કરવા.”

“શું? તમે બદમાશના મંડળના અમગણ્ય માણસ થઈ એવું પદોષકારી ને બહુ પમહું બરણી?”

“નિઃસંશય! આ બાદશાહ હંમેશા એવાજ કાર્યો કરે છે. જદુ-પરાંત હું ત્હને સારી રીતે ઓળખું છું.”

“તમે?”

“હા! હન્ડુ! જો! બરાબર ધ્યાન પૂરક નિહાળ! કે હું કોણ છું?” કેતાંજ બાદશાહે પોતાના સુખ ઉપરનો પુરસ્કાર દર્શાવ્યો.

“ઓ પ્રભુ! હું આ શું જોઈ છું! ખરેખર! કાલુ...તમે મહારા...ભાઈ?”

“ચૂપ!” ખુરખો નાખી દેતાં તે બાદશાહ બોલ્યો. “ઘડોટથી ન બોલ! કહે હવે મુક્ત થવા શો વિચાર છે?”

“તમે કહો તેમ કરવા હું તૈયાર છું.”

વાંચક! ઐકાંટના એકાનો જમણો હાથ આ બાદશાહ તેજ મહેલમાંથી બિરંજીવી, ખૂની. પુત્ર, ઇન્દીરાનો બધુ, અને સતી ચંદ્રિકાનો સ્વામી રજનીકાન્ત.

પોતાની કુ-આત્માને લઈ પિતાએ કાઢી મુક્યો, તે પછી તેણે એકાની નોકરી સહર્ષ સિંચારી એકાની સંમતિ અને સદાયથી પિતાની કરોડોની સંપત્તી ખીન વારસદાર દીનેશ પાસે પાછી મેળવવા તો પોતાની પ્રપંચગળ પામરી રહ્યો હતો. કદાચ! મરનાર પિતા! ઇન્દુને નામે માલમલકત કરી ગય! એ બચને લઈને તેણે અગાઉથી જ ઇન્દીરાને પોતાના ગુપ્ત ફર મંડળમાં બળાતકારે તજરકેદ કરી. પિતાનું ખૂન પૈસાને માટે સગા પુત્રે કર્યું. પરંતુ નસીબ એ ડમલાં દર તે દર! મરતાં મરતાં વૃદ્ધે લગભગ સંપત્તિની સોંપણ અણગમણ દીનેશના નામનું વીલ કરી દીધું. દીનેશ હવે રસ્તામાં આડો રહ્યો. એ નડતર-કંટકને ઠેકાણે પાડી, અને વીલ હાથ કરી, રસ્તો સાફ કરવો એમ તેને જણાવ્યું. દીનેશની વીલ બનાવી પિતાના સાચા વારસદાર તરીકે બહાર પડવાની મુક્તિ તે સોંપી રહ્યો, અને પોતાના એ પ્રપંચ-મગ્ન મરીય નિયમી ઇન્દીરાની આકૃષ્ટિ હેમવા તે આંગળ, ભાઈના નામને બટ્ટા લગાડનાર કુખડેક કસાઈ તૈયાર થયો.

“કન્દુ ! મ્હારં કહ્યું મનીષ ! તો જરૂર અદાથી છૂટીશ !”
 “ત્યારે તો મ્હોટો ઉપકાર ! બાપ મ્હને આ પાપાલયમાંથી
 છોડાવ.”

“પરન્તુ એક શતે.”

“શી !”

“એ સાંભળ ! આપણા પિતા મહેશઆણુનુ કોઇ બદમાશી ખૂન
 કર્યું છે પરન્તુ પિતાજીએ મરતી વખતે પોતાનું વીંક કરતાં...મ્હને
 વિસારી દીધો છે.”

“ત્યારે !”

“એ લાખોની સંપત્તિ એક દીનેશ નામનો નવયુવાન આપણા
 પતાનો ખૂની આજે પોતાને વારસદાર તરીકે મનાવી પચાવી
 પડ્યો છે.”

“પરન્તુ વીલ વગર ?”

“વીલ બનાવટી બનાવ્યું છે.”

“હું પિતાનો છુટી ! પૈસાનો ઘણી મોટો ખેરો.”

“હા ! મ્હું આ સર્વ ખબર ગુપ્ત જાનુસો મારફત મેળવી છે.
 હવે એ બદમાશની પાસેથી આપણા બાપદાદાની દોલત પાછી મેળ-
 વવાનો કેવળ એકજ ઉપાય અવશ્ય રહ્યો છે.”

“અને તે ?”

“તું ! કન્દુ ! ત્હારાથી વળે એમ છે.”

“હું કંઈ સમજી શકતી નથી.”

“સાંભળ ! તે કુંવારો છે, સ્ત્રીની શોધમાં છે. હું એની સાથે
 લગ્ન ગ્રંથથી જોડાઈ જા.”

“શું? બાપ! આ તું શું બોલે છે? પિતાના ખુની સાથે
ખાણી મહણ?”

“ધીરી પડ! છંદુ! શાન્ત થા! હું તને હૃદય-લગ્ન કરવા
નથી કેતો. કેવળ દુનિયાને દેખાડવા ખાતર થોડાજ વખતને માટે
દેહ-લગ્ન, નામના લગ્ન કર.”

“શું જર મેળવવા જીવનમાં જેર રેકું?”

“એમ તને કોણ કહે છે? કામ સર્ચા પછી મને તું પ્રેમ-લગ્ન
કરજો. આતો પિતાના વૈરની વસૂલાત સેવા ખાતરજ!”

“નીચ સાથે નીચતા કરવી એ મને પ્રિય નથી.”

“છંદુ! સમજ! કેવળ એજ વર્ષને માટે આ બધું કરવાતું છે
“એ વર્ષ એની સાથે સંસાર માંડી એનો પ્રેમ જીતી લે. તે પછી
આજ જાંજરને એતું હૃદય! પ્રતિજ્ઞાની પૂર્ણાદ્ધિ! પિતાનું વૈર-વસૂલ.”

છંદુએ કર બાપની આ પૈશાચિક વાતો સાંભળી મોઢા ઉપર એ
હાથ દબ દીધા. તે કશુંજ બોલી નહિ. નિર્દય રજનીએ આગળ
ચલાવ્યું.

“તહે” તમામ જળ આગળથી મિછાતી રાખી છે. એકાંતની
મહદની પાણી હુંક છે. ખૂનીને ખૂન કર્ષાનીજ રાત્રે રમેશઆયુના
વામે જમીનગીરી ઉપર છોડવી તેનો વિશ્વાસ જીતી લીધો. છે. અને
અમારા એક વચ્ચે ખાસ સ્નેહીપણું બધાયા છે. તેનીજ મરજીથી
તહે” મધ કામે પ્રસંગ કાઢી વિવાહની વાત ઉપાડી હતી, તે ખૂની
દીનેથી અંકાર ઉપર વિશ્વાસ રાખ્યો છે. પોતાને માટે થોડા કન્મલ

સાંધી લાગવાનું કાર્ય તેણે પોતાની રાજપુત્રીથી મૂકીને સોંપ્યું છે. નાવ હવે સમુદ્ર-કાંઠે આવવાની તૈયારીમાં છે. કેવળ ત્હારા હા રૂપી લાંબરનીજ વાર છે. બોલ શો તિયાર છે ?”

વાર્તાના પ્રવાહમાં આગળ વધવા અગાઉ ચતુર વાંચક ચેતીજ મયા હશે, કે પોતાનાજ માણસોને રીપાઇ તથા નાયક બનાવી, પ્રપંચજાળના કકકો ભગ્યારી દીશેને પકડાવનાર, તથા પાછળથી રમેશના વેશમાં આવી છોડાવનાર, શયતાન રોહી ને અન્ય કોઇ નહિ, પરંતુ એકકાનો જમણા હાથ, આદશાહ ઉર્ફે મહેસનો ચીરંજીવી રજનીજ હતો.

“જો મ્હારે એ સર્વ નાકપ્પુત્ર હોય તો !”

“તો ! ભયંકર યાતના સહી આ નર્કલયમાંજ જીવનભર સડ ! બળાકારથી શિવન બ્રહ્મ બની પોષ પોષ આંસુએ રડ !”

“ભાઇ ! તે શું તુંજ જોયા કરશે ?”

“પુત્રીથી ! પિતાના ખૂતીને મ્હાલતો તું જોઇ શકશે ને ?”

“તો શું ત્હારી ભયંકર ચર્ત સ્વિકારી ખૂતી સાથે પરણવું ! બેજ વરસમાં સાંભાગ્યને ફેડવું ! સાથે સ્વામી-ધાતકતું મહાન પાપે માથે બ્હોરવું ?”

“નહિ ! કાર્પસિદ્ધિ થવા પછી તું ભલે અન્ય શુભ સ્થળે પરણજો.”

“અર્થાત્ એક ભવમાં બે ભવ કરવા ?”

“હા ! ત્હારી ઇચ્છા હોય તો કરજો. નહિ તો પિતાની આજ્ઞા સંપત્તિ લઇ સુખ ચેતનમાં અવરોધ જીવન પૂરું કરજો.”

“ જો તું વીલ મેળવવાને મહારં સૌભાગ્ય ફાડવા તૈયાર થયો હોય તો ! પછી અન્ય રસ્તે તે તેને સપડાવી મેળવી શકે છે. ”

“ વીલ ઉપરાંત તેની પાસે એક આપણા મંડળનો ખાનગી કાગળ છે. જેને લઈને મંડળ જેખમમાં છે. ”

“ બસે ! છતાં મહારાથી એ કરપીણ કૃત્ય તો નહિજ અને ! અગ્નિ સમક્ષ પરણેલા પતિને વિશ્વાસવાન કરી નહિજ મરાય ! હાય ! હું ક્યા જન્મે છૂટું ! ”

“ છન્દુ ! આમાં હકદારનો હક માર્યો ગય છે. ”

“ છો જતો ! ”

“ બદમાશ ખૂની ફાવી ગય છે. ”

“ પ્રભુ તેને શિક્ષા કરશે ! માણસને તેના અપકૃત્ય માટે દંડ દેવાનો અધિકાર માણસનો નથી. ”

“ તો શું તું નહિજ માને ! ”

“ ના ! ના ! અને ના ! ”

“ તો હમણાજ માલમ પડશે. ”

બાદલાદના ચણુ પ્રહારના ધ્વનિની સાથેજ ત્યાં ચોકડેનો એકઠો હાજર થયો તેની બંને આંખો આગળની જગ્યાએથી લાલચોળ અગ્નિ ચરસો પ્રહાર પડી રહ્યો હતો. ગરીબ બિચારી છન્દુ ! તેને જોતાંજ ચરચર કેપવા લાગી.

“ શું નથી માનતી ! ” પ્રચંડ અવાજ થયો.

“ એ વાક ! રેમ કર ! મર્યાબ ! છન્દુ ત્યાં ઉભેલા પેલાના પાંચ પગમાં પડી. ”

“ બચવું હોય ! તો કર આ કરારપત્ર ઉપર સહી ”

“ હાય ! શું શરતમાં સૌભાગ્ય મુકું ? ”

“ છુટકો નથી. ”

“ ઓ પ્રભુ !

“ હાલ તો હમારા ઉપર મહેરબાન છે. ચાલ સત્તર સહી કર. ”

“ શું સ્વહસ્તે લલાટ ફેડવા ? ”

“ જેવું તારું ભાગ્ય ”

“ ના ! ના ! ઓ શયતાન બંધુ ! તારી આ શયતાનીયતથી ભરેલ શર્તના કરારપત્ર ઉપર મ્હારો અને દયાળુ કર કદી નહિ ચાલે. ”

“ રમેશ ! તું જોયા કર ! એ એમ માને એમ નથી. એને તો બળાત્કારથીજ મનાવવી પડશે. ”

એકકાની ભયંકરતા હવેજ ખ્હાર તરી આવી. તેની ભયંકર આગનો પડથો તે આખા ખંડમાં મહું રહ્યો. જેત જેતમાં જે વમદૂત જેવા સેવકો ત્યાં આવી ઉભા રહ્યા.

“ નિકાળ ! આ હઠીલી છોકરીને મંડળની ભયંકર શિક્ષાના અમલમાં મૂકવાની છે. ”

“ જી ! સેવક તૈયાર છે. ”

આજા અપાઃ ચૂકી. તે ગ્રીષ્મ પાપાચુ હઠી દૂતોએ કામળ કળ્પી સમાન કંદીરને રસી વડે મગ્નપુત રીતે બાંધી દીધી. એકન્ય હાથમાં જીવંતજી હાલીલ ખંજર હતું, બ્યારે બીજાના હાથમાં લોહના તપાવેલા બે સળીઆઓ હતી. ”

“ હન્દુ ! માન ! હજુ સમય છે. નહિ તો મ્હારીએજ આજાએ તું નાક અને અધુહીન થશે. મુખ સૌન્દર્યની રોજા જેત જેતમાં

નષ્ટ થશે. ધનપત્રના લેખાંડી સળીઆઓ આખે ફેડી અંધ બનાવશે. અસહ્ય પાતના અત્યારે અને અખિલ જીવન પર્યંત સહન કરી કારામૃદમાં સડવું પડશે.”

આવી કઠોર શિક્ષાના નામ શ્રવણેજ ઇન્દુની હિંમત ખૂટી ગઇ. તેનું ધૈર્ય તેને છોડી ચાલતું થયું. ઉગરવાની આસા અને અહા નષ્ટ થઇ. તે કરજી રવરે ચોકકાના ચરણમાં પડી જીવનની બિલ્લા માગવા લાગી.

“ભાઈ ! જીવતદાન આપો ! અખિલ જીવન પર્યંત આપની કરજી-કિંકરી, ગુલામડી તરીકે રહી આજ્ઞાઓ ઉઠાવીશ.”

“નહી ! જીવતદાન જોઇતું હોય તો સર્તમાં કેવળ કરવી રહી સહી.”

“અફસોસ !”

એક પાસ ભય સિંહનો ! સિન્ધુ ખીજ પાસ,
શર્ત-સર્પ સતો અહા ! મુક્તિ રૂપી ખસ.

એક બાજુ નયન-નાસિકા છેદન ! ખીજ બાજુ પરણીને પ્રથમ પગલેજ વૈધવ્ય પાલન ! નથી સમજતું ! કે શું કરવું ?”

“હમણાજ સમજશે ! સીધે ધડે નદીના નીર નથી ભરાતાં ! વિકાળ ! આગળ વધ ! મુખ-ચંદ્રની શોભા રૂપ નાસિકાને છેદી આ-યનામાં સૈન્દર્યહીન વદનની ઝાંખી કરાવ.”

વિકાળ આજ્ઞા પાળવા કટાર લઇ આગળ વધ્યો. પરંતુ ઇન્દુના
“યોમ !” શબ્દે તે પાછો ખંચાયો.

“તો શું ? બાપ ! એ કુમારી કન્યાના શુભાશિર્વાદ સેવાનું તમારા નક્ષીબમાં નથી ? સૌભાગ્યવતી સુન્દરીઓના સંસાર-સુખ સળગાવી તેને કલ્પાંત કરતી જોવામાં જ શું તમને આનન્દ આવે છે ?”

“હા !”

“લો ! બહે ! લેમ કરો ! જોવી ઇશ્વરેચ્છા ! ઇશ્વરેચ્છા બલિયસી !”

એક કરોડપતિની ખુદેન ! ખુદેન ! થઇને ઉછરનાર. સુકોમળ બાળા ઇન્દિરા તે આવી બચાંકર યાતના સહન કરવા, ધૈર્ય તથા હિંમત કયાંથી લાવે ? બીજા ત્રાસદાયક શિક્ષાએ તેણે તે બચાંકર ક્ષત ઉપર સહી કરી. લગાટ ફાડ્યું. શરતમાં સૌભાગ્ય મૂકી અમૃતમય જીવનને જેરી બનાવ્યું કેવો વિપરિત સંજોગ ! સંજોગનો ભોગ થઇ આવી રોતે કેટલીએ આર્યબાળાઓ સદર્શ, નીતિ ચૂકી અનાચારને પંથે પગલાં ભરતી હશે ? ઇન્દિરા વચનથી બંધાઇ ચૂકી. પાપીઓની પ્રપંચજાળમાં હથીઆર તરીકે યોગ્યતા તે નિમાઇ. સહી કરતાં જ તે “હાય કમનસીબ !” કેંતી ચરણી ઉપર હળી પડી.

એકેકે અને બાદશાહ “પોઆર.” બોલી હસતા હસતા એકેકના હાથમાં તાણી આપી ત્યાંથી ચાલતા થયા.

પ્રકરણ-૯ મું.

સાસરું કે પીયર ?

મહેશબાપુના વૈકુંઠગામ થયાને આજ એક અઠવાડિયું વીતી ગયું છે. જે દરમિયાન દીનેશ અને રમેશ વચ્ચે ગાઢ રનેડ બંધાયો છે. આજ મહેશબાપુના મરતી વખતના શબ્દોનું પાલન કરતા સંબંધી વિચારે દીનેશ બગીચામાં બેસી દોડાવી રહ્યો હતો. એટલામાં નિત્ય નિયમાનુસાર રમેશ ત્યાં આવી લાગ્યો.

“કેમ ? બાપ ! શું વિચાર ચાલે છે ?”

“વિચાર બીજા શાના હોય ? ખતીની શોધમાં”

“પરંતુ દીનેશ ! ગદ્દ કાલે મહેં તને જે વાત કરી હતી. તે આજ નક્કી કરી આવ્યો છું.”

“શું ?”

“હારે થોડા એક નિર્ધન પરંતુ મદ્યમુદ્ધી અને સૌન્દર્યવાન કન્યાસન જોઇ નાખ્યું છે.”

“એમ ?”

“હા ! જો આ રહ્યો તેનો ફાટો.”

રમેશ એક પોડસવર્ષિયા બાળાની હાથી દીનેશના હાથમાં મુકી. દીનેશ તેને થડી બર જોઇજ રહ્યો. તેના હૃદયમાં એ હસ્તિ વધતી

લાવણ્યવતિ જડાઇ ગઇ. થોડીવારે તેણે રમેશને પ્રપ્ન કર્યો.

“રમેશ ! એ‘નું’ નામ શું છે ?”

“ઇન્દીરા ! માતા પિતા હીન આ નિરાધાર બાળાને એક દયમણુ પાડેલીએ પાળી છે. હવે તે પોતાને માથેથી આ કન્યા-રત્નનો ભાર કંકને કન્યા હા ઉતારવા ઇચ્છે છે.” ત્યારે શો વિચાર છે ?”

“તું થોડુંજ મ્હારું અહિત કરવાનો છે ?”

“નહિજ.”

“તો પછી તને જેમ થોડ્ય લાગે તેમ કર.”

ઉપરોક્ત વાર્તાસાપનો આટલેથીજ અંત આવ્યો. ખીજા ચાર સ્વિસ મયાં. પાંચમા દિવસનું પ્રભાત થયું. આજેજ રમેશ દીનેશના લગ્ન નક્કી કર્યા છે. દીનેશ જ્યારે પૂર્ણનન્દમાં છે, ત્યારે ખિચારી કમનસીબ ઇન્દુનું મ્હોં સંપૂર્ણ ઉતરી ગયું છે. તે પોતાની એક માત્ર સહચરી દૂરી સાથે અત્યારે કરજી-વાર્તાસાપ કરી રહી હતી.

“હાપ ! હવે આપણે વિખૂટા થઇશું.” ઇન્દુ રડતી રડતી બોલી.

“શું કરીએ ! જેવો દેવસંયોગ ! બાપી તમામ બાઇને સમગ્ન-વચામાં મ્હેં કશુંજ બાકી રાખ્યું નથી.”

“એમાં તમારો કશો વાંક નથી. દેવ મ્હારા ફૂટેલા દેવનો ! જે બાઇ પોતાની પરણ્યા પત્નીનો ન બયો. તે વળી મગિનીનો તો થાયજ કયાંથી ?”

“પરણીને તો જવાનાં ન પરન્તુ અમારી માલ નહિ બસતા.” દૂરી અહ મદ કહે બોલી.....

“ના.....ના.....ના.....”

ઇન્દીરા અને દૂરી એકેકને બેટી પુષ્કળ રડ્યાં. મંડળના બે સભ્યો ઇન્દુના બનાવટી પાલક માથાપ બન્યા. દીનેશ અને ઇન્દુ વર્ષા. “મહેટ્ટી વચની સુતા તો હવે સાસરેન સોભે ! વળી તમે પણ એકલાં છો ! એટલે હવે આપને ત્યાંજ રહેશો.” વગેરે વગેરે વચનો કહી ઇન્દુના ખોટા માથાપ ઇન્દુને પોતાની સાથેજ લઇ જવા દીનેશને આમદ કરવા લાગ્યા. રમેશે પણ એમાં સંમતી આપી. દીનેશનું હિલ તો ક્યારનું ધુંધટવાળી ઇન્દીરાનું મુખ-દર્શન કરવા આતુર થઇ રહ્યું હતું. તેમજ ઇન્દીરા પણ હવે આ પાપાલયમાં પણ વાર રહેવા ઇચ્છતી ન હતી. એટલે પછી પૂછવુંજ શું ? સાસરે સિંધાવતી ઇન્દુના અંતરમાં ન હતી હેંસ ! કે નહતો હર્ષ ! પોતાના પિતાના ખૂની સાથે સંસાર માંડાવની વાતજ તેને કંપાવતી હતી. તેમજ બે વરસનું ઢુંકું સૌમાગ્ય (પેલી બચકર શર્તની રૂએ) તેની નજર સન્મુખ તરવરી રહ્યું હતું. દીનેશ, રમેશ, તથા ઇન્દીરાએ પાપાલયમાંથી જોયો એકજ પત્ર બહાર મૂક્યો, તેવીજ ઇન્દુની પ્રેમાલ સહી દૂરી દોડી આવી. તેને બેટી રડી અને છેવટે છૂટી પડી.

મહેશભાણુની કરોડોની મિલકતનો વારસદાર દત્તક પુત્ર દીનેશ ભાણુના ઇન્દીરા સમથેના લગ્ન સમાચાર કલકત્તાના જાહેર વર્તમાન પત્રોમાં પ્રકટ થયા. પરન્તુ ઇન્દીરા તેજ મહેશભાણુની પુત્રી ઇન્દુમતી છે. એમ દીનેશ તેમજ કોઇ જાણુ ન હતું. રમેશે પણ એ વાત દીનેશથી ગુપ્ત રાખી હતી. દીનેશે ઇન્દુને જોઇ ન હતી, એટલે તે ઇન્દીરાને મહેશભાણુની પુત્રી તરીકે ઓળખવા ન પામ્યો. પરન્તુ ઇન્દીરા તો જાણીજ હતી કે ક્યાં જઇ રહી છે ? દીનેશનું મુઠું

માંડયાનો પ્રથમ અખિલ રાત તેને એજ વિચાર થયા કર્યો કે ! “ઓ પ્રભુ ! હું ક્યાં આવી ! આ તે મ્હારં સામ્રાજ્ય કે પીઅર ? ખંને કુદરતનો આ કેવો ચમત્કાર ! ભાગ્યની આ કેવી અગમ્ય લીલા ! જે મકાનમાં કન્યા થઈને પોષાઈ, ત્યાજ કાન્ત થઈને વાસો ! ન્યાં કુમારિકા ભવ ગાળ્યો ! ત્યાંજ સંસાર માંડવાનો આવ્યો ! મહીયર એજ અસુરાલય ! અને દીનેશ ! એક લેખે ગણુનાં મહેશબાપુનો દત્તક પુત્ર ! ખીજી રીતે ધરજમાઈ ! ”

વાંચક ! વરસ તો પાણીના રેલા સમાન વહી ગયુ. દીનેશના સદગુણોએ ઇન્દિરાના અંતરમાંનો ઠંદમ (પિતાનો ખુતી) બદલ અંશે દૂર કર્યો. ઉભય દાંપત્ય યુગલ-કરોમાં પ્રભુપાંદુરો ફટયા. ઇન્દીરા અને દીનેશના દીલ અકેકને મળી ગયા, સ્નેહના સિન્ધુમાં સ્નાન કરવા પડેલી સુન્દરી ઇન્દીરા ! પેલી બચકર શર્ત ! તથા પર્ન ઉપરનો ઠંદમ ખંને વાત વીસરી ગઈ.

રમેશ પણ વખતો વખત આવતો જતો હતો. પરંતુ તે ધણો ખરો દીનેશનેજ મળતો ઇન્દીરાને અલ્પ સંસાર સુખ ભોગવી લેવા દેવા તે ઇન્દીરાને મળતો તો ભાગ્યેજ ! અને તે વેળા કશું બોલતો નહિ.

ઉનાળાનો સખત તાપ પડતો હતો દીનેશ પોતાના હાથમાં એક સુખ લખાણની ડાચરી લઈ વાંચતો વાંચતો નિદ્રાધીન થઈ ગયો હતો. ત્યાં પતિને શોધવી ઇન્દીરા આવી. ડાચરી ઉપર નજર પડતાંજ તેણીએ તે ઉંચકી લીધી પ્રથમ પાનું વાંચ્યું વાંચવામાં તેને રસ પ્રગયો અને આદિથી અંત પર્યંત તેણે તે વાંચી તેમાં દીનેશના જન્યથી અંદીને તે મહેશબાપુનું ખુન કેવી રીતે થયું ? પોતાને મહેશબાપુએ મરણ પથારીએ સા મારે દત્તક લીધા, વિગેરે તથામ વાત લખાવલી હતી.

છન્દીરાના હૃદયમાંથી પોતાના પતિને માટે રમેશે જે ખુનીનોબ્હેમ બનાવ્યો હતો, તે સર્વથા સાફ થઈ ગયો. ઉલટો પિતાની અંતઃક્રીએ સેવા-સુશ્રુષા કરનાર ક્રાન્ત ઉપર તેને વિશેષ અનુરાગ ઉપજ્યો. તેના નયનહૃદયમાંથી આંસુડાની હાર - સરવા લાગી. પલંગ ઉપર સૂતેલા દીનેશના કપાળ ઉપર અચાનક ઉષ્ણાશ્રુતુ એક ટીપુ પડી ગયું. તે તુર્તજ જાગી ઉઠ્યો. પ્રિયતમા છન્દીરાના હાથમાં પોતાની ડાબરી નિહાળી. તેની આંખમાં આંસુની ધારા જોઈ, પ્રિયાને ઉરસરસી દાખી તે પૂછવા લાગ્યો.

‘હેવી ! આ શું ? તું રડે છે શા માટે ?’

એજ વેળા છન્દીરાને પોતે કાણુ છે ? તે જાહેર કરવા ઇચ્છા થઈ. પોતાના પતિથી પોતે કેટલીક વાત ગુપ્ત રાખે છે એમ જાણી તેને અતિ દુઃખ થયું. પોતાને બચકર શર્તથી પરણ્યાવનાર રમેશને બેઠ બોલી દેવા વિચાર થયો. તે બોલી...

“નાથ ! આજ પચત હું છેતરાય. આપણી સાથે દયો રમવામાં આવ્યો છે.”

અને છન્દીરા આગળ બેઠ બોલે, તે પહેલાં તો બારીમાંથી ઢાઢએ એક પાનુ ફેંક્યું. તે પલંગમાં પડ્યું. જે

“ચોકટના ચોકકા.”

તું હતું. જેને જોતાંજ દીનેશ તપાસ કરવા બહાર દોડ્યો. થર થર કંપતી છન્દીરા એકલી પડતાં, ત્યાં એક રાક્ષસી મુર્તિ આવી ઉભી રહી. છન્દીરાએ તેને જોઈ. તેની લાલ માણેક જેવી આંખોમાંથી અગ્નિના કીરણો છૂટી રહ્યા હતાં. તે ચોકટનો ચોકકો ! જાતેજ હતો.

છન્દીરા પોતાની શર્ત જાણી, વચન તોડી, મંડળને સુપ્ત બેઠ દીનેશને ન કહે, તેની યાદ દેવમવવા તે

આવી હતી. આમ દીનેશના ઘરમાં પણ છૂપી જાસૂસી ચાલી રહી હતી. ઇન્દિરા એ બચકર મુર્તિને જોતાંજ ચીસ પાડી પલંગમાં બેઠેલા થઇ પડી.

બહારથી દીનેશ દોડી આવ્યો. મોઢા ઉપર જળ છાંટ્યા પછી થોડીવારે ઇન્દિરા જાગૃત થઇ “ શું હતું ! ” એમ પૂછતાં તેણે પોતાના સૂત માતપિતા સાંભરવાથી રડવાનું અને બંદીવાનું બંધાનું બતાવ્યું.

દીનેશે વધુ પડપૂછ ન કરી પરંતુ તેજ દિવસથી તે ચતુર પુરુષને પોતાની પ્રિયતમા ઇન્દિરા ઉપર સજ્જડ શંકા બેઠી. ઇન્દિરાને મહેશ બાબુના ખુની મંડગ સાથે જરૂર કોઇ સંબંધ છે. એમ તેની દૃષ્ટિનામાં તરતજ આવી ગયું. તેજ દિવસથી તેણે ઇન્દિરાના પ્રત્યેક પગલાં, અને વર્તન પ્રતિ બારીક લક્ષ આપવા માંડ્યું.

જોત જોતમાં બે વર્ષ પૂરા થયા. દીનેશને ત્યાં શુધી તો ઇન્દિરા તરફથી કંઇ નવું જણવા જોવું મળ્યું નહિ. પરંતુ એ ખીજાજ વર્ષની છેવટની રાત્રિએ પોતાની બચકર શર્ત પાળવા રમેશ આવ્યો, અને ગાલાક ઇન્દિરાએ પોતાના પતિની છાતી વિંધવાને બદલે પોતાના કુપ્ટ બાઇની (રમેશની) છાતી વિંધી નાંખી. છેવટે આ બનાવ સાવ-ચેતીથી જોઇ રહેલા દીનેશને જોતાંજ ઇન્દિરા મુર્છાંગત થઇ જમીન પર પડી ગઇ. અને તેની ચોળીના ગજરામાંથી એક તેર પોતાની કેટ દીનેશના હાથમાં આવી. એ બધું આપણે પ્રકરણ પહેલામાં વાંચી ગયાં.

એ લેર પાનાની કેટે, તથા ઇન્દિરાએ કરેલા રમેશના ખુનને ધ્યાનમાં લેતાં એક વર્ષ ઉપર બનેલો બનાવ ! અને ઇન્દિરા ઉપરનો બહુમ દીનેશના દીવમાં સર્જક થયો.

આ ઉપરાંત દીનેશને ઇન્દિરા ઉપર શક આવવાનો એક પ્રસંગ આગળ બન્યો હતો. જે નીચે પ્રમાણે.

પ્રકરણ-૧૦ મું.

“ રનેહમાં શંકા ! ”

ઇન્દીરાના સાસરાવાસને એક વર્ષ વીત્યા કેડે પેલી ડાપરી-બાંચન અને શંકા નિવારણનો પ્રયત્ન બન્યો. પરંતુ તે પછી બાગ્યેજ છ માસ નહિ વીત્યા હોય ! તેવામાં દીનેશને ઇન્દીરા ઉપરના સંશયમાં પુખ્તી મળે એવો એક બનાવ બન્યો.

વીલ તથા કરારપત્રના બે કીમતી કાગળીયા શોધી આપવા રમેશ વારંવાર ઇન્દીરાને સતાવવા લાગ્યો. પરંતુ ઇન્દીરા ! પવિત્ર હૃદયની ઇન્દીરા ! એ એ.ર-કર્મ કરવા હમેશ નિર્ભેજ તેમજ નિષ્ફળ નીવડતી ઇન્દીરાના શંકાશીલ વર્તન પછી તે એ બે પત્રોને બહુજ સંભાળ પૂર્વક પાતાની પાસે અને પાસેજ રાખતો. તથા ખૂની તથા એકકાના મંડળને શોધવા ચુપ્ત રીતે તત્તોડ પ્રયત્ન કરતો હતો. પરંતુ રનેહીના રૂપમાં સ્વતંત્રની મરજ સારનાર રમેશ તેની મુક્તિઓથી જાણુ-કાર થઈ. તેના બધાજ દાવો ઉપા વાગતો હતો. આમ દીનેશ ! ઇન્દીરા કે રમેશ ત્રણેમાંથી કોમ પસંદ હજી પોત પોતાના દાવમાં ફાવી શક્યા ન હતા. રાત્રિના સુમારે સાડા દસ થયા હશે ! રમેશ આવ્યો. તેના સપ્ત દબાજો કરી ઇન્દીરા વીલ શોધી આપવા થયરને પગે ઢબી થઇ. લાખેરીવાળા ખંડમાં ટેંગલ ઉપર લેમ્પ જગમગાટ બળી રહ્યો હતો. ખુસ્તી ઉપર દીનેશ એસી એક પુસ્તક વાંચી રહ્યો હતો.

ત્યાં કાચની ખારીમાંથી કોઇએ પિસ્તોલ મારી. જોકે આંર કરનારનો ધરાદો દીનેશનું ખૂનજ કરવાનો હતો, છતાં ઇશ્વરેચ્છાથી તે સહજ બચી ગયો. ગોળી ટેબલ ઉપર ગળતા લેમ્પમાં વાગી, લેમ્પના કકડે કકડા થઇ ગયા. કાચના કટકા દીનેશને વાગતા બચી ગયા. સફળો દીનેશ પુસ્તક પડતું મુકી ટેબલ ઉપર પડેલી પિસ્તોલ લઇ ઉભો થઇ ગયો. દીપક ઝુઝાઇ ગયો. ઇન્દીરાના રસોડામાંથી દ્વાનસ લેવા દીનેશ અંધારામાં દોગ્યે પરનું તેની આત્યત અગ્નયખીની અંદર રસોડામાં ઇન્દિરા તેના દ્વાનસ કોઇ નહતું. સર્વત્ર અંધારજ અંધારું !

ગાઠ અંધારામાં દીનેશને ગોળી મારનારને શોધી કાઢવો દુષ્કર જણાયો. પ્રવેશ દ્વાર શોધવા ફાંફાં મારી રહ્યો. એટલામાં તેની નજર તિંગેરીવાળા ઓરડામાં પડી. પોતાના કીમતી કાગળીઆ વાળો કોટ તેમાં બેરવેલો છે, એ તેને યાદ આવ્યું. ઓરડાની ફાટમાંથી પ્રકાશની એક આંધી રેખા બહાર પડતી હતી. દીનેશ અંધીરા હૃદયે ત્યાં દોડ્યો. પિસ્તોલનો બહાર કરનાર વ્યક્તિજ એ કાગળ ઓરવા આવેલી હોવી જોઇએ એમ તેણે અનુમાન કર્યું. એક હાથમાં બરેલી પિસ્તોલ લઇ તે ત્યાં ગયો. રસોડાનું દ્વાનસ ત્યાં બગી રહ્યું હતું તેના અજવાળામાં દીનેશે તે ચાવી લઇ તિંગેરી ઉઘાડવા મથતી મુનિને સ્પષ્ટ નિહાળી પિસ્તોલ તેના હાથમાંથી હેઠે પડી ગઇ. “કાણુ ઇન્દીરા ?”

ઇન્દીરા પતિને જોઇ બેમાકળા બની ગઇ. તે કશું બોલી સકી નહિ.

“શું બોલે છે ? ઇન્દુ ! કીમતી કાગળો તો જો...આ રહ્યાં. મારા કોટમાં છે. તારે લાભ જોઇએ છે. નહિ વાર ?”

ધન્દુનું હૃદય ભરાઈ આવ્યું. તેને ગળે ડુબો ભરાયો, જીભ તાળવે
 • મ્હોંટી ગઈ. પવિત્ર હૃદયની છનાં સંજોગને લઈ અપવિત્ર કાર્ય કરતાં
 તેનો હાથ કંપી રહ્યો હતો. ઝળઝળાયાં ભરાયલી તેની આંખો તેના
 સુશિલ સ્વામી પ્રતિ જોઈ રહી હતી. ઇન્દીરા! અનિચ્છાએ પતિ સાથે
 દગો રમી રહી હતી. પતિનો પ્રેમ અરે વિશ્વાસ ગૂમાવી રહી હતી.

“ઇન્દીરા! તું મ્હને સાચા પ્રેમથી મ્હાય છે?”

“હૃદય ચીરી ખાતી કરો!” ઇન્દીરાનો રૂધાવલો કંઈ ખુલ્યો.

“તો પછી ત્હારાં આ રૂદન! અને યોગ્ય અવર્તનનો ભેદ મને
 કહી દે.”

• “હા! કહી દેને! પરન્તુ...પરન્તુ...પ્રાણેશ! ક્ષમા કરો! એટ
 લીજ ભિક્ષા માયું છું. જોકે તમારી આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કરી પાપ-
 ભાગી થાઉં છું, એ દુઃખ જાણું છું, છતાં મ્હારા હૃદયના ભેદી ઉભરા
 તમારા આગળ નથી ટાકવી શકતી. હાય! હત્યાખાત્રી!” કહી ત્યાંજ
 ઇન્દીરા ઢળી પડી.

આજ વેળા દીનેશને ઇન્દીરાના સ્નેહભાંડ શંકા લાગી. એક
 વાર તેના મગજમાં ઇન્દીરા ઉપર બળાત્કાર કરી માહીતી મેળવવા
 વિચાર આવ્યો. “શું ઇન્દીરા દુષ્ટ મંડળની યુક્ત જાસુસ તો નહિ
 હોય!” તેનાથી મ્હોટેથી બોલાઈ જવાયું,

• “ના! દીનેશ! ઇન્દીરા પવિત્ર છે.” એક ગયબી અવાજ તેજ
 વેળા તેના સાંભળવામાં આવ્યો.

“કોણ?” દીનેશ પિસ્તોલ લઈ ચોક્યો, એક કાળી મુર્તિ તેની
 સામેથી આવી. દીનેશનો પિસ્તોલ વાળો હાથ નીચે રાખવા સુચવતી

તે વ્યક્તિએ પોતાનો છુરખો ખાલ્યો...“જે ! દીનેશ ! હું કોણ છું ? મ્હારા શબ્દો સાચાં પડશે. વેશ્યા જ્યોતિષાળાના વચનમાં વિશ્વાસ રાખ !”

થોડી વારે એ કાળી મુર્તિ ચાલી ગઇ. દીનેશને રમેશના હાથ. માંથી હોડવનાર જ્યોતિ ! તે એજ હતી.

દીનેશને જાણી મારવાના ધરાદે આવેલા રમેશની પૂઠ તેણે પકડી હતી. શમતાની મંડળમાં એ સખ્ય તરીકે જોડાઇ પરાપકારના કાર્ય કરતી હતી.

પ્રકરણ—૧૧ મું

“ દયાની ભિક્ષા ! ”

ચાંચક રનેહી ! પ્રસ્તુત પ્રકરણ પ્રથમ પ્રકરણના અનુસંધાન રૂપે છે. જ્યારે રમેશનું ખૂન ઇન્દીરાના હસ્તે થયું, અને ખેહોશ ઇન્દીરાના જોણીના મજવામાંથી દીનેશને પેટી તેર પાનાની કેટ મળી આવી, ત્યારે તેને બારીકાઈથી નિરખવા લાગ્યો. તેરે તેર પાના ચોકટના હતા. અન્ન કોષ્ટ પશુ જાતનું ચિહ્ન પાનાઓ ઉપર ન હોવાને લીધે દીનેશ કેવળ એટલીજ અટકળ કરી શક્યો કે નકકી ઇન્દીરા પશુ આ ગુપ્ત મંડળના દમાનો ભોગ ઇચ્છા-અનિચ્છાએ પશુ ખનેલી છે. ઇન્દીરાએ પોતાની ઉપર જોમ ન આવે એ વિચારે તેણે તે કેટ સંભાળપૂર્વક

પાછી તેણીના ગજવામાં મુકી દીધી. એટલામાં ઇન્દીરાએ બેથુદ્ધિમાં જ પાસું બદલ્યું. તેના પોલકાના બારીક વસ્ત્રમાંથી બાંધા નીચે દીધેલો ડા'મ સ્પષ્ટ દેખાતો હતો. દીનેશે તે જોયો, તે આગ ખુલ્લો કરી ધ્યાનપૂર્વક અવલોક્યો. તે નિશાની કેટલાં પંઝાના પાનને મળતી આવતી હતી.

હજુ દીનેશ સંભાળપૂર્વક એ ચિહ્ન તપાસે તે પહેલાં તો ઇન્દીરા નમત થઇ. પતિને પોતાના ગુણ ભાગના ગુપ્ત ચિહ્ન પ્રતિ અવલોકતો જોતાંજ તે ખેઠી થઇ ગઇ. અસ્તવ્યસ્ત થયેલ ચીરો સરખાં કર્યાં. માથા ઉપરથી ઉડી ગયેલો છેડો ઓઢ્યો. તે પછી તે ખોલી.

“ તમે શું જોતા હતા ? ને હજુ જોઇ રહ્યા છો ? ”

“ તારા હાથ ઉપરનું એ બેદી ચિહ્ન ! ”

દીનેશના મોંમાંથી એ શબ્દો બહાર પડ્યા, તેવોજ ઇન્દીરાનો હાથ તેની ચોળીના ગજવામાં પડ્યો, ચતુર દીનેશ ચેતી ગયો, કે ઇન્દીરા પોતાની કેટ સહીસલામત છે કે નહિ ? તે તપાસે છે. અને હજુ પશુ તેમજ. કેટને સુરક્ષીત જોતાંજ તેનો અડધો જીવ ઠેકાણે આવ્યો. તે ખોલી.

“ શું તમે એ નિશાની જોઇ ? ”

“ હા ! ઇન્દીગ ! હું તને આજબગી વિશ્વાસુ ધારવામાં સમ્મત હતાયો. ”

“ કેમ ? ”

“ તું મહેશઆયુના ખૂની મંડળ ચોરના એકાની છૂપી અસુલ છે. ”

“ તમે ! આ શું બોલો છો ? ”

“ સત્ય કહું છું ! કહે, રમેશનું ખૂન કરવાનું ત્હને શું પ્રયોજન ? ”

“ મ્હારું સૌભાગ્ય સંરક્ષણ ! તમારી જીવન-રક્ષાર્થે ! ”

“ એટલે ! ”

“ રમેશ ! રનેહી નહીં પણ શયતાન છે. તમારું ખૂન કરવા તે આવ્યો હતો. ”

“ રમેશ ! અને તે મ્હારું ખૂન કરવા આવેલો ? એ વાત માન્યામાં આવેજ કેમ ? ”

“ અત્યારે નહિ તો ભવિષ્યમાં આવશે. ”

“ રમેશ પર આરોપ મૂકતાં પ્હેલાં ત્હારી પાસે એનો શો પૂરાવો છે. ”

“ પુષ્કળ ! કારણ ! રમેશને હું આજકાલની નહિ, પરંતુ મ્હારા જન્મથી જાણખું છું. પરંતુ અફસોસ ! કે એ બધું હું તમને અત્યારે કહી શકતી નથી. ”

“ ત્યારે તું દુષ્ટના મંડળમાં સામેલ છે, એ વાત તો સાચીને ? ”

“ હા ! પિશાચ-મંડળનું હું એક હથીઆર છું. ”

દીનેશ ઇન્દીરાની આવી હિંમત ભરી કબુલતથી હેરાત પામી ગયો તેના દીલમાં નિશ્ચય થયો, કે ઇન્દીરા આ પાપી મંડળમાં સંજોગનો ભોગ થઇ સડાઇ ગઇ છે. પરંતુ શીકર નહિ ! એનીજ આરક્ષકે આગળ પગલાં ભરવાં ઠીક થઇ પડશે, ધારી તે કશું બોલ્યો નહિ. ઇન્દીરાને લાંજ ચોભવાનું કહી, તે જિવાનખાનામાં પાચલ થયેલ

રમેશના શખની તપાસ કરવા પાછો ફર્યો, પરંતુ અત્યંત અગ્નયખીની અંદર તેને માત્રમ પડ્યું, કે રમેશનું શખ ત્યાં ન હતું.

વાંચક ! રમેશની સાથે આવેલા માણસો રમેશને બહુવાર થયા. છતાં પાછો ફરેલો ન જોતાંજ શોધવા અંદર આવ્યા હતા. અને ધાયલ સ્થિતિમાં તેને ઉપાડી ગયા હતા. ધા ખભા ઉપર થયાથી તે બચી જવા પામ્યો હતો. દીનેશને ઇન્દીરા ઉપર બહુમ આવે એવું એક કારસ્તાન તેઓ જતાં જતાં કરી ગયા હતા. અને તે એક ચિઠ્ઠી તેઓ ત્યાં મુકી ગયા હતા. દીનેશ તે ઉપાડી. વાંચી.

“દીનેશ !

ઇન્દીરા એકકાના મંડળની એક છૂપી સભ્ય છે.

હારા પરમ મિત્ર રમેશ સાથે તેને આડો વ્યવહાર છે. રમેશ ત્હને “ઇન્દીરા ! મંડળમાં છે !” એ વાત કહી દે, એ ધાકે ઇન્દીરાએ તેનું ખૂત કરવા ધાર્યું હતું. પરંતુ ઇન્દીરાએ એ બચી ગયો છે. અમે એકકાના માણસો કે જે ઇન્દીરાની મદદે આવ્યા હતા તેઓજ ઇન્દીરાના કેસથી રમેશના શખને ઉપાડી ગયા છીએ. શકિત હોય તો સ્ક્રામી છાતી ધરી મયદાનમાં પડજો !”

લી૦ ચૌકટનો એકકો.

ઇન્દીરા ઉપર સંશય લાવવાનેજ આ બનાવની કાગળ મુકીજરામાં આવ્યો છે એમ પામી જતાં દીનેશને વાર ન લાગી. પરંતુ આ બધી ખટપટમાં તેને ઇન્દીરાની સ્થિતિ સદી વચ્ચે સોપારીના જેવી લાગી. મંડળે હોય છાં મ્હારેજ હાથે હસાવવા આ બચકર પ્રપંચગળ

પાથરી છે, એમ તે ચેતી ગયો. તેને પણ એક વાર રમેશ સાથે ઇન્દીરા આડો સંબંધ ધરાવતી હોય, એમ શંકા ઉપજી હતી. પરંતુ બદમાસોના આ ખુલ્લા પત્રે તે સમુજગી દૂર થઈ, જેન કેન પ્રકારેણુ ઇન્દીરાનો બેદ જાણી, તેને દગાખોરાના પંજામાંથી છોડાવવી ! એવો દોનેશો દ્રઢ નિશ્ચય કર્યો. તે ઇન્દીરાની પાસે ફર્યો, ઇન્દીરા તેના આવવાનીજ વાટ જોઈ રહી હતી.

“ રમેશનું શબ્દ ગૂમ થયું છે. ” દોનેશ બોલ્યો.

“ શું ત્યાં નથી ? ”

“ ના ! ચોકડના એકાના માણસો તેને ખાવલ સ્થિતિમાંજ લઈ ગયા છે. ”

“ ઓ પ્રભુ ! ” ઇન્દીરાએ કપાળે કર ઠોક્યો.

“ ઇન્દુ ! આ મુઝવણ તું મટાડી શકે એમ છે ! રમેશના જીવનથી ત્હને જેરલાભ થવાનો સંભવ લાગે છે. ત્હારે માથે વિપત્તિનું મહાન વાદળ તૂટી પડે એમ જણાય છે. નહિતો એના મ્હોતનો પયગામ સાંભળવા તું આટલી આતૂર કેમ જણાય ! ઇન્દુ ! તું દીલ ખોલીને મ્હારી સાથે ગાત કર ! ત્હારું તમામ દુઃખ હું દૂર કરીશ. ”

“ નાથ ! શું કરું ? મન તો બહાર ચાલે છે, કે જાણે હમણાંજ હૃદય ખોલી બાંધું કહી દઉં ! પરંતુ ના ! તેમ થઈ શકતું નથી. આ અમાગિની એકે ભયંકર ચર્તાથી બંધાયેલી છે. ”

“ બધે ન કહે ! પરંતુ એટલું તો જણાવ, કે રમેશની હાલતીથી તને શું જેરલાભ છે ? ”

“ મહેને ? મહારા કરતાં ગેરલાભ તો તમને વિશેષ છે, રમેશ પોતાના મિત્રનું ! મહારા સૌભાગ્ય સુધનું શય જોવા મહાય છે. ”

“ ઇન્દુ ! તું આ શું બોલે છે ? ”

“ સત્ય ! ”

“ દીવાની તો નથી થઇ ગઇ ? ”

“ ખૂન કરતી વખતે થઇ ગઇ હતી ? પરંતુ અત્યારે તો નથી... નાથ ! વહાલા ! કૃપા કરી તમે જરા પહાર જવ. મહારા અપકૃણ ચિત્તને શાન્ત થવા દેયો. ”

દીનેશ ઇન્દીરાને એકલી મુકી ત્યાંથી અન્ય ખંડમાં ચાલ્યો ગયો, તે પછી પાછળ ઇન્દીરા પણ ઉઠી. રમેશ પોતાના હાથમાંથી બચી ગયો અને પોતે વચનભંગ કર્યું, તે માટે મંડળ તેને કેવીક બાંધેલું શિક્ષા કરશે, એજ વિચારે તેને ગાંડી બનાવી. સહામેના એક મહોટા આપના ભરફ તે એકાએક દોડી...

“ હા ! આજ તે ફૂર રાક્ષસ રમેશને ફાટો ! અફસોસ ! બોળા ભરથારને ક્યાં ખચર છે કે એના મહોતથી મહેને જેટલું સુખ થાય છે, તેથી વિશેષ એ’ના મહોતથી એક વ્યક્તિને દુઃખ થાય છે... અને એ ! હા ! તે વ્યક્તિ ! તે આજ ! મહારી અભાગિની બાબી ! ચંદ્રિકા ! ”

દીવાની ઇન્દુને આપનામાં પોતાની બાબીની જામી આલેખાવલી નજરે પડી. કેમ જાણે હિન્ન મિન્ન વેશવાળી રહતી ચંદ્રિકા ન્હાની નથુંદ પાસે પોતાના પતિના અપકૃત્યો બદલ ક્ષમા આપી તેના કબજા-કાન માટે ચરણે પડી કથાની શિક્ષા ન ખામતી હેય !

ચંદ્રિકાની આ હીન, હીન અને નકંગાલ કરણુ દશાનું પ્રતિબિંબ નિહાળતાંજ દિવાની ઇન્દુ શુદ્ધિ ખોધ બેઠી...ને ગાંડાંની માફક લવારા કરવા લાગી...“ઓ ! હા ! પરોપકારી બાબી ! ત્હારા આ હાલ કરનાર કાણુ ? ત્હારા લલાટને ફેડવા મહેં શું ઓધું કર્યું છે ? ના... ના-હવે કંઈ નહિ કરે ! ત્હારે ખાતર હું સર્વ સફીશ...પરંતુ હવે એ ત્હારા અધમ રસ્તે ગયેલા કાન્તને નહિ છેડીશ ! ક્ષમા કર ! દેવી ! દયાની ભિક્ષા ત્હારે ન માગવાની હોય ! તે તો મ્હારા જેવી નિર્ભાગીનીઓને કહી ઇન્દીરાએ આયના ઉપર પડતું નાખ્યું આયનો ફૂટી ગયો. ઇન્દીરાનું માથું લોહીસોહાણુ થઇ ગયું, એક કારમી ચીસ તેના મુખમાંથી નીકળી ગઇ અન્ય ખંડમાં સૂતેલા દીનેશના વિચારો અટક્યા. તે દોડી આવ્યો. લોહીથી તરખોળ ઇન્દુને તેણે ઉંચકી લીધી. માથા ઉપર સજ્જડ પાટો બાંધી દીધો. પાટો બાંધતાં બાંધતા તે સજ્જા નયને ઇન્દીરાના વદન પ્રતિ જોઇ બોલ્યો. “હાલી ! ત્હારો આ દીનેશ ! ત્હને જરૂર એકવાર પ્રાણના ભોગે પણ છોડવી સુખી કરશે !”

પ્રકરણ-૧૨ મું.

“સાન્મત્ર કે સયતાન ?”

રમેશનું ખૂન થયાને આજે બીજી રાત્રિ હતી. દીનેશ પોતાના સયન ભુવનમાં સૂતો હતો. પરંતુ ચિન્તાતુર ઇન્દીરાને પળે પળે એકકાનાં માણસો પોતાને પકડવા આપશે એમ ભણુકારા વાગી રહ્યા હતા. તેની આંખો અર્ધી મિચ્યાઇ હશે. ત્યાં તે બારણા ઉપર કોઇના ભેટી ટકોરા વાગવા લાગ્યા. બ્યાકૂળ ચિત્તવાળી ઇન્દીરાએ ડરતા હૃદયે અને કંપતા કરે હાર ખોલ્યું, આવનાર એકકા તરફથી ત્રણ રમણી હતી. તેઓના પુરખાઓમાં અનુક્રમે તીરી, ચોગો અને દૂરી ગુંથાયલા હતા.

ચોગો નવીન યુવતી હતી. બાકી તીરી તથા દૂરીથી આપણે પરિચિત છીએ. તીરી અને ચોગો પહાર ખેડાં. દૂરી ધ્રુવતી ઇન્દીરાને શૃંગાર ભુવનમાં લઇ ગઇ.

સંચક ! પાપાલયના પ્રાંત બાંધનાર જીવન સખી દૂરીને જોતા ઇન્દીરાનો બગ કંઈક દૂર થયો. દૂરીએ આંસુ ભરી આંખે ઇન્દીરાને એકકાની કહોર આજ્ઞા સંભળાવી દીધી.

“ઇન્દુ ! રમેશના ધાયલ થવાનો આરોપ ત્હારે ચિર હોવાથી આજ એકકાની સખા મળનાર છે. આજે તેમાં ત્હને શિક્ષા થનાર છે.

ખને સહીઓ ભેટી રહી. તે પછી દૂરી બોલી...

“ ઉતાવળ કર ? ખૂબર મોટર તૈયાર છે. મંડળના વસ્ત્રોથી ત્રિભૂષિત થઈ ઇશ્વર ભરોસે ચાલ. કારણ ? તે વિના છૂટકો નથી. ”

જ્યારે એક બાળુ ઇન્દીરા અને દૂરીનો ઉપરોક્ત હૃદયભેદક વાર્તાલાપ ચાલી રહ્યો છે, ત્યારે બીજા બાળુ ચોગ્ગાને ત્યાંજ બેસવાનું કર્હી... નંબર ૩ ની રમણી મકાનમાં ફરવા લાગી. ફરતાં ફરતાં તે દીનેશના શયન ખંડમાં આવી લાગી. ઉંઘતા દીનેશને તેણે ઢંઢોળ્યો. અર્ધ ઉંઘમાંથી આંખો ચોળતા ઉઠેલા દીનેશે પોતાની પાસે એક કાળી આકૃતિને ઉભેલી બેઠેલી ને તે કંઈ બોલે તે પહેલાં તો નં. ૩ ની રમણીએ ટેબલ ઉપર બળતું ફાનસ તેજ ક્યું. પુરબો ઉઘે ચતાંજ નેનો પ્રકાશ રમણીના વદન ઉપર પડ્યો.

“ કાણુ ? જ્યોતિ ? ” દીનેશથી બોલાઇ જવાયું.

“ હા ! સત્તર કડો ”

“ કેમ ? ”

“ ચતુર્મંડળમાં આજ જવું છે ? ”

“ શી રીતે ? ”

“ હું લઈ જઈશ. ”

“ ચાલો ! ”

“ સપુર ! પરન્તુ તે પહેલાં મ્હારી એક સર્ત સ્વીકારવી પડશે ? ”

“ તે શું ? ”

“ આખા મંડળને તમે પકડો ! તેમાં કેવળ એકજ વ્યક્તિને મ્હારે દવાલે કરવી. ”

“ તે કોણ ? ”

“ તે હું તેજ વખતે માગી લઇશ. ”

“ વાર ! કયુલ ! લે આ વચન. ”

“ તો સાંભળો...તમે દાર પાસે બેસેલી રમણીને બેથુલ કરી તેનો પોશાક પ્હેરી ચાલો. ગુમખંડળની સમા આજે તમારી ઇન્દીસને શિક્ષા કરનાર છે. ”

“ શું કરવું ? ” તે દુઃકાણુમાં સમજાવી જ્યોતિ વેગપૂર્વક ચાલી ગઇ. બહાર ઉભેલી મોટરકારને જોઇ ન પડે તેમ વધુવાર થોભાવવા તે તેની સાથે વાતે વળગી. નં ૦ ૩ ની રમણી તે જ્યોતિ હતી.

બીજી બાજુ જ્યારે તીરીની રમણીને બહાર થયા છતાં ન આવેલી જોઇ, ત્યારે તે સમાચાર દૂરીને જણાવવા તે ચોગ્ગાની યુવતી ઇન્દીરાના શુભારખંડમાં ગઇ, ચોગ્ગાને ઇન્દીરાને સજ્જ થવામાં મદદ કરવાનું કહી દૂરી નં ૦ ૩ ની રમણીને શોધવા બહાર આવી. ત્યાં તો દીનેશનો લોખંડી હાથ તેના ગળા ઉપર પડ્યો. બીજીજ પળે તે બેહોશ થઇ ગઇ.

જુલથી દીનેશે અધારામાં ચોગ્ગાની રમણીને પકડવાને બદલે તીરીનેજ બેથુલ કરી દીધી ક્લોરોફોર્મ પોતાનું કાર્ય કર્યું. દૂરીને એક ખંડમાં બંધ કરી, દીનેશે તેના કપડાં પ્હેરી લીધાં. દૂરીના ફ્રેસમાં તે તૈયાર થઇ મયો. એટલામાં ઇન્દીરા પંજાના ખુરખામાં સજ્જ થઇ. ચોગ્ગા સાથે નીકળી. થોડેથીજ દૂરી ઉઠે દીનેશ તેની સાથે થઇ મયો. બહાર તીરી ઉઠે જ્યોતિ ઉભેલીજ હતી. ચારે રમણી મોટરમાં બેઠી. મોટર પૂરતી ઝડપે દોડવા લાગી.

છન્દીરા ઉર્ફે પંડો જ્યારે દુરીને પોતાની પાપાલયની સખીજ સમજતી હતી, ત્યારે જ્યોતિ ઉર્ફે તીરીની રમણી ચોગ્ગાનેજ દીનેશ સમજતી હતી. પરંતુ દીનેશ દુરીના વેશમાં છે, એ ઘેંટાળો કાઢ જાણતું ન હતું.

મોટરકાર વેશ્યા જ્યોતિઆળાના મકાન પાસે આવી અટકી. ચારે રમણી અને મોટર દ્રાષ્ટાર તેમાંથી નીચે ઉતર્યા. કળ દયાધ, વેશ્યા જ્યોતિનો માળ પાંચેનં લાઇ જમીનમાં ઉતરવા લાગ્યો. જોતજોતામાં તેઓ પાંચે એકાની બધા સમામાં આવી રહ્યા.

મંડળના પ્રત્યેક સભ્યો પોતપોતાના ચિહ્ન વાળી પુરસીઓ ઉપર ગોઠવાયાં. દીનેશ ઉર્ફે દુરી પણ રમણી મંડળમાં બસાયો હતો. તેની પાસે તીરી રમણી ઉર્ફે જ્યોતિ બેઠેલી હતી. જ્યોતિની એક બાજુ દુરી તો બીજી બાજુ ચોગ્ગાની રમણી હતી. છતાં જ્યોતિ તો ચોગ્ગાને દીનેશ તરીકે ધારી રહી હતી. દીનેશના હાથમાં અત્યારે સાત બ્હારની બરેલી પિસ્તોલ હતી, તે આજે પ્રાણુના ભોગે પણ આ બદમાસ મંડળની આતમી મેળવી જવા આવ્યો હતો.

ગુહનેગાર પંડો ઉર્ફે છન્દીરાની પુરસી આજે ચોકટના એકકાના ઉંચા આસનની બરાબર રહામે, અને બધાથી ખાસ જુદીજ મુકામાં આવી હતી. થોડી વારમાં ત્યાં મંડળના સંચાલક અને સ્થાપક એકકાના દર્શન થયા. તેની સાથે આગળ બાદશાહ ચાલતો હતો.

સર્વેના બેઠાં પછી એકકાએ બાદશાહને ગુહનેગાર માટે જે કંઈ દરિયાક કરવાની હોય, તે જણાવવાનું કહ્યું, બાદશાહ ઉભો થયો. એકકાએ તેને પ્રશ્ન કર્યો.

“તમે દીનેશને ત્યાં ક્યે વેશે અને ક્યારે ગયા હતા ?”

“પરમ દિવસે રાત્રિના ! અને આ વેશે !”

એટલુંજ બોલતાં બાદશાહે પોતાનો કાળો ‘મુરખો દૂર કર્યો.

“કાણુ ? રમેશ ? મ્હારો સ્નેહી ?” દીનેશ તેને બાદશાહના વેશમાં જોતાંજ મનમાં પોકારી ઉઠ્યો.

“અફસોમ ! આજ પર્યાંત હું રમેશને સન્મીત્ર માનવામાં સજ્જડ હતાયો. છન્દીરાનું કહ્યું સત્ય પડ્યું રમેશ એકકાને જામણો હાથ ! અને બાદશાહ તરીકેની ભૂમિકા ભજવે છે.” તે લાલપીળો થઇ ગયો. સ્વાગત બખડ્યો “હરામખોર ! એ તે સન્મિત્ર કે શયતાન ?”

“વારું પછી શું થયું ?” એકકાએ આગળ પ્રશ્ન કર્યો.

“રમેશના વેશે હું છન્દીરાને રાત્રે મળ્યો. તેની એ વર્ષની સુદત પૂરી થવાથી મ્હેં તેને દીનેશનું ખુન કરવાની શરત યાદ દેવડાવી પરંતુ તે હડીતીએ શરત તોડી બેધ્યાન એવા મ્હને એણે ઠાર મારવા ધા કર્યો. પરંતુ તે ખમામાં વાગતાં હું ધાયલ થઇને બચી ગયો. વિકાળ મ્હને ત્યાંથી તે પછી ઉઠાવી અહીં લાવ્યો.”

“છન્દીરા ! શું આ વાત સત્ય છે ને ત્હેં કરેલી શરત તોડી ?”

“હા !”

શું ? કોપિલો કરાર ન ગણુકાર્યો ! ઓહ ! ત્હારે એ માટે મ્હોતને બેટલું પડશે.”

રમેશની વાતથી દીનેશ છન્દીરા રમેશનું ખુન કરવા કેમ માંમતી હતી તે પામી ગયો.

છંદીરા નિર્દોષ છતાં દેવી સંયોગે આ મંડળમાં બળાન્કારે સભ્ય બની છે. તથા ત્હેની નિશાની પંજાની છે તેની તેને ખાત્રી થઇ. મામલો અધૂરી ઉપર આવતાંજ તે પોતાની પિસ્તોલ લઇ યાંહોમ કરી શુક્રવા અને ઇન્દીરાને બચાવી લેવા તૈયાર થઇ રહ્યો.

ચોગ્ગાને દીનેશ ધારી તીરી ઉઠે જ્યોતિએ તેના કાનમાં કહ્યું !
“દીનેશ ! સાવધ !”

પરંતુ જ્યોતિને ક્યાં ખબર હતી કે દીનેશ તો દુરીના વેશમાં છે. તેની આ ભુલે રંગમાં ભંગ પાડ્યો. ચોગ્ગાને જ્યોતિ ઉઠે તીરી ઉપર બ્રહેમ આવ્યો. “મ્હને દીનેશના નામથી પોકારી સાવધ રેવાની સૂચના કરનાર નકકી એ કોઇ વેશધારી નસુમ હોવો જોઇએ, અને પોતાના માણસને બદલે ભુલથી તે મ્હને બોલાવી રહ્યો છે.” એમ પલકમાં તે પામી ગઇ, ચોગ્ગાની રમણી તે સાથેજ ઊભી થઇ ગઇ.

“નામદાર ! યોભો ! ગુન્હેગારને શિક્ષા તથા તેનો અમલ કરતાં પ્હેલાં મ્હારી શંકાનું સમાધાન થવું જોઇએ. મ્હને કોઇ નસુમ ગુપ્ત વેશે આટલામાં આવ્યો હોય એમ શંકા પડે છે.”

જ્યોતિ ! અને દીનેશના આશ્ચર્યની વાત ! આપણે ક્યાંથી કહીએ ? જ્યોતિ ચોગ્ગાની રમણીના વેશમાં દીનેશને ન જોતાંજ, ઉઠી પોતાની ગોઠવેલી બાજુ ધૂળમાં મળેલી જોઇ, હતાશ થઇ. એટલુંજ નહિ, પરંતુ પોતે હાથે કરી સંકટમાં આવી પડી, કારણ ! દીનેશનું તેણે નામ દીધું હતું ! એટલે તેની સાથે તે મળી ગઇ હોવી જોઇએ, એમ એકાંતે સમજતાં હવે વાર લાગે એમ નહોતું. પરંતુ તે એમ ગાંજી નય એમ ન હતી ? “દીનેશ ! ન આવ્યો તો બસ !” પોતાનું અને ઇન્દીરાનું બંનેનું રક્ષણ કરવા તેણે જાતે કમ્મર કસી. સાડી-માંથી ભરેલી પિસ્તોલ તેણે ખેંચી કાઢી.

“આદ્યાહા ! તમામના ખુરખાઓ ઉપડારી તપાસ કરો ? કોઈ અદમાશ પકડાય, તો તેને હાજર કરો.”

જ્યોતિ અને દીનેશ સિવાયના તમામે પોતપોતાના ખુરખાઓ એકાની આસપાસ થતાં તર્તજ ખોલી નાખ્યા. આદ્યાહાની નજર દુરી અને તીરી ઉપર પડી. તે આજ્યો. દુરીના મોઢા ઉપરથી ખુરખો ખેંચી લીધો. પોતાના વેશમાં પિસ્તોલ લઈ દીનેશ ઉભેલો હતો.

“કોણ ? દીનેશ ?”

“હા ! રમેશ ! દગાખોર ! દોસ્ત ! સ્નેહીની ગરજ તો ઠીકસારી ! અબ્બે વર્ષ પર્વત ચ્હારી આજ્યો ધૂળમાં મેળવનાર દગાખાજ ! આજ ઠીક સપડાયો છે.”

રમેશ ઉર્ફે આદ્યાહાના હાથો ઉંચા ચઢી ગયા, એકેકે પશુ ભયભીત આંખે જોઈ રહ્યો. ઇન્દીરા પોતાના બદામને આવી બેટી પડી.

મંડળના તમામ સભ્યો આભા ખતી ગયા હતા પરંતુ ચતુર ચિકાળાનિંદે ધીરેથી દીનેશની નજર ચૂકાવી પિસ્તોલના ધોડા ઉપર આંગળી મુકી. જ્યોતિએ તેને જોયો. ખુરખો કાઢી નાખી તેણે ચિકાળા ઉપર બહાર કર્યો. ગોળીથી વિંધાઈ ચિકાળા તરફડી પડ્યો. દીનેશ પોતાની જીવન-રક્ષક જ્યોતિને જોઈ રહ્યો.

“કોણ ? જ્યોતિ ! તું !” એકકાના મુખમાંથી ઉદગાર બહાર પડ્યા.

“હા...હા...”

“બેરફા !” રમેશ બોલ્યો.

“ચૂપ ! બેરફા તો તું છે. બિચારી ચંદ્રિકા...છને પતિએ વેધવ્યના કબ્જા વેઠે, તે કોને પાપે ?”

“સૌ સૌના કર્મે !”

“એમ ? ઠીક ! દીનેશ બાપુ ! આ તમામ બદમાશ મંડળને પેત્રી રસી વડે બાંધો, અને આ બે બહાદુર વીરનરેત્રો (એકંદા-બાદશાહ) સરકારી જલખાનાની હવા ખાવા લાઇ ચાલો...”

દીનેશે તમામ મંડળને રસી-બદ્ધ કર્યું, પરંતુ જેવો તે ચોકટના એકકા તથા બાદશાહને પકડવા પિસ્તોલ લઇ આગળ વધ્યો, તેવોજ એક ભયંકર અવાજ થયો. આખા એરડામાં ધુમાડાના ગોટેગોટા ફરી રહ્યા. બ્યારે ધુમાડો ફર થયો, ત્યારે ત્યાં દીનેશની અગ્નિખીની અંદર એકંદા, અને બાદશાહ બે નહતાં.

“જોઇ લેવાશે ! દીનેશબાપુ, હવે તમે સાર બહાર ચાલો.”

પકડાયેલો સરદારહીન સોનેરી ટોળાને હાથ જોયો, ધનંડુ, તથા દીનેશ બહાર નીકળ્યા. ધરભેદુ જોયોતિ માર્ગના ભોમીયા તરીકે ઠીક કામ લાગી. પકડાયેલી દુષ્ટ મંડળીને દીનેશ પોલીસને હવાલે કરી. તે પછી જોયોતિ, ધનંદીરા અને દીનેશ ત્રણે પોતાને મકાને જવા લાગ્યા.

એકકાની મંડળીના થોડાક માણસોને દીનેશ નામના એક શ્રીમાન નવયુવાને પકડ્યા છે, એ વાત તેજ દિને શહેરના પત્રોમાં છપાઇ ગઇ. કલકત્તામાં દીનેશનું નામ ઠેર ઠેર ચર્ચાઇ રહ્યું.

“એગાને ભરોસે હું ભૂલી ! અને તેથીજ આવો ગોટાળો થવા પામ્યો. પરંતુ દીનેશબાપુ ! તમે ફરીના પેશાક ક્યાંથી લાવ્યા ?” જોયોતિએ દીનેશને પૂછ્યું.

‘તેને બેહોશ કરીને.’

“શું તમે દૂરીને બેહોશ કરી હતી?” ઇન્દીરા એટલું પૂછતાં પૂછતાં ગળમળી મઘ મઘ.

“હા ! કેમ વાર ?”

“ચાલો ! ચાલો ! મહેને ગતાવો કે તેને પછી તમે ક્યાં કેદ કરી છે ?”

“આપણા ત્રીજા માળના એક ખંડમાં.”

ઇન્દીરા ત્યાં જવા દોડી. દીનેશને જ્યોતિ એકએકની સ્લામે જોઈ રહ્યા. જ્યોતિ બોલી...

“દીનેશ ! ઇન્દીરાને તમે ઓળખી ?”

“ના ! કેમ !”

“એજ મહેશબાબુની પુત્રી ઇન્દુમતી.”

“શું ?” દીનેશ આશ્ચર્યમાં ગરકાવ થયો.

“હા ! વધારે જાણવું હોય તો ચાલો.”

“પણ તમે એ ક્યાંથી જાણો ?”

“એને અને મ્હારે નિકટનો સંબંધ છે.” એ મહેને નથી ઓળખી શકતી, પરંતુ હું એને ઓળખી ગયો છું.”

“જુઓ ! કોઈનો રક્ત ધ્વનિ સંભળાય છે. દોડો !” જ્યોતિ બોલી,

“હા ! ચાલો !”

દીનેશ અને જ્યોતિ ત્રીજા માળે જ્યાં દીનેશે દૂરીને બેશુદ્ધ કરી પૂરી હતી, ત્યાં જવા પગલાં બર્યાં. થોડે જતાંજ એક ખુલ્લા ઓરડા આગળ દીનેશ રથકપે.

“કેમ ? અટક્યા કેમ ?”

“જ્યોતિ ! મજબ થયો છે.”

“શું ?”

“તિગેરી ભાંગેલી છે. મહેસબાનુએ સોપેલો એક કીમતી કાગળ તથા વીલ ચોરાઈ ગયા છે.”

“હે ?”

“હા ! ઓહ ! ઉપર ઇન્ડુનો સાફ આવે છે. ચાલો પછી થઈ રે’શ.”

જ્યોતિ અને દીનેશ ઉપરના માણે ગયા. વાંચક ! ઇન્દીરા તેમની પહેલાં દોડી હતી. તે વખતે અદમાશ રમેશ ઉર્ફે ચોકટનો બાદશાહ ફરીને સતાવી રહ્યો હતો. દીનેશને ચેનાવી દેવામાં એનોજ હાથ છે, એમ તેને શક થયો હતો.

એટલામાં તો ત્યાં ઇન્દીરા આવી પહોંચી. ફરીના ઉપર ગુજરતો જુદમ તે ન જોઈ શકી...

વાંચક ! ભેદનો પડદો ચાલોજ ખુલે છે. મંડળમાં ફરી તરીકે ફસાનાર અમળા તે રમેશ ઉર્ફે રમતીની પત્ની અને ઇન્દીરાની નિર્ભાગી બાબી ચંદ્રિકા હતી.

દુષ્ટ ભાઈના હાથમાંથી બાબીને ખચાવતા ન્હાની નણુંદ ઇન્દીરા આવી લાગી. રમેશ તેને જોઈ દોડ્યો. જેમ એક સિંહ શિકાર જાણે તેમ તેણે ઇન્દીરાને ચોટલેથી પકડી...કારી ખંજર કમર પટામાંથી ખેંચી કાઢ્યું. “કમળત ! વચનનો ભંગ કરનાર ! તુંજ મ્હાર ખૂન કરવા તૈયાર થઈ હતી કેમ ?”

ધન્દીરા સપડાઇ. બિચારી ચંદ્રિકા પતિને ધન્દીરાને છોડી દેવા વિનવવા લાગી.

“નાથ ! ક્ષમા કરો ! એની બૂલને માટે જો ઇચ્છા હોય તો આ દુઃખીની ચંદ્રિકાને ઠાર કરો.”

“દલાપી નહિ ! કમનસીબ ઇન્દુ ! મરતાં પહેલાં બતાવ કે વીલ ક્યાં છે ?” પાપી રમેશે પોતાની પ્રિયાને ડોકરે મારી પ્રશ્ન કર્યો.

“તેની મ્હને મુદ્દલ ખબર નથી.”

“સાચું બોલ ! જો જીવવા માગતી હોય તો હથુ કહી દે.”

“પરન્તુ ! બાપ ! હું જાણતીજ નથી.”

“તો... મરવાને તૈયાર થા.”

“નહિ ! નહિ ! પ્રભુ... અચાવો... બહેનના લોહીમાં હાથ ગોળી અધોર પાપના બાગી બનના પહેલાં લાંબો વિચાર કરો.”

“નહિ.”

ખૂતી રમેશનું ખંજર ઉંચકાવું. તેના એક હાથમાં ચોટલેથી સાહેલી ધ્રુજતી ધન્દીરા હતી. ઘુંટણીયે પડેલી ચંદ્રિકા આ નિર્દય હલાકાંડ ન જોઇ શકી. તેણે આખો ઉપર બે હાથ દાખી દીધા.

ખૂતી રમેશનું ખંજર ધન્દીરાની છાતી વીંધી આરપાર નીકળી બચ, તે પહેલાં તે ત્યાં દીનેશ ને જ્યોતિ આવી ઉભા રહ્યાં. જ્યોતિ “હાં હાં કરતી રહી !” અને ઉશ્કેરાયલા દીનેશે પ્રિયાને બચાવવા ક્ષમતાન સ્નેહી ઉપર વગર વિચારે ગોળી છોડી. રમેશ લોહીલોહાણુ થઇ જમીન ઉપર પટકાઇ પડ્યો.

“ઓ નાથ !” કેતાંજ ચંદ્રિકા તેના શય ઉપર પડી.

“ધન્દીરા ! ધન્દીરા !” દીનેશે તરફડતા રમેશ પ્રતિ નિહાળી રહેલી ઇન્દુને બોલાવી.

છન્દુની આંખમાથી આંસુની ધારા વહી જતી હતી. તે બોલી...
“ ઉતાવળા કાં થયા ? હાય, પરન્તુ તમને ક્યાં ખપ્પર હતી કે મરનાર રમેશ તેજ મ્હારો ભાઇ રજની હતો. ”

“ શું રમેશ ને રજની ? ” દીનેશ આશ્ચર્ય મુદ્રાથી બોલ્યો.

“ હા ! આદર્શાહ, રમેશ, તથા ડોક્ટરની ભૂમિકા ભજવનાર એજ મહેશભાઈને ચીરંજીવી રજનીકાન્ત ! ” જ્યોતિએ કહ્યું.

“ અને આ કાણુ ? ” દીનેશે રજનીની શયનન થઈ પડેલી સ્ત્રી પ્રતિ જોઈ કહ્યું.

“ એ મ્હારી કમનસીબ બાબી...ચંદ્રિકા ! ”

“ આ કણુ ! ત્યારે મહેં આ શું કર્યું ? ” દીનેશ ગળગળો થઈ ગયો. આ દરમ્યાન જ્યોતિએ ધાયલ થયેલ રમેશના ધા ઉપર પાટા આંધી દીધી. પરન્તુ રમેશ ઉર્ફે રજની હવે આલોકનો થોડીજ વારને માટે મ્હેમાન હતો. ગાળીએ તેની ધોરી નસ કાંસી નાખી હતી. એરે આખા શરીરમાં ફેલાઈ રહ્યું હતું.

“ બાબી ! ” ઇન્દીરા શયનન ખની પતિના દીલ પર પડેલી ચંદ્રિકાને ખેંચી કરવા મ્હ.

પરન્તુ બાબી ક્યાં હતી ? પતિનું કરચ્છાજનક મૃત્યુ જોવા તે નહોતી રહી. ક્વિ જયદેવની પત્નીના પ્રસંગની માફક તેનો પ્રાણ તેના તનપિંજરને છોડી ચાલ્યો ગયો હતો ! ધન્ય છે સતી ચંદ્રિકા !

વાંચક ! ત્યારે હવે પ્રશ્ન એજ રહ્યો કે એ વેરમા જ્યોતિ કોણ ?

પ્રકરણ—૧૩ મું.

“ છેલ્લો દાવ ! ”

“ ચંદ્રિકા ! દેવી ! મહેને લામા કર ! ” મરજુલયા પર પડેલો મૃત્યુનો મહેમાન રજની પાપથી પરતાપ બોલ્યો.

“ માધ ! એ તો ગંધ.” ઈન્દીરાથી એટલુંજ કેતાં રડાઇ જવાયું.

“ શું ગંધ ? મ્હારી એ અમાગિની પ્રિયતમા આમોકને નજી મધ ! બોહ ! હું આ શું સાંભળું છું...દીનેશ...આમ...આવો !
જો કે મ્હારો લાંબો ઇતિહાસ કેવા હું નથી જીવી સકવાનો, જ્યાં જો કોઇ અમલ્યની આમન પૂછી હોય તો પૂછી સો. ”

“ વીલ ક્યાં છે ? ”

“ વીલ ? શું તમારી પાસે નથી ? ”

“ નહિ ! ચોરાઈ ગયું છે. ”

“ ક્યારે ? ”

“ હું આવ્યો ત્યારેજ. ”

“ એહ ! તો જરૂર તે એકાના હાથમાં ગયું હોયું જોઇએ... દીનેશ ! તમારા હાથમાંથી છટકી અમે જાને શુભ રસ્તે મહેને મહેલ આપના, મ્હારા આ પિતાના મહાનમાં આવ્યા હતા. તેમાં હું ચંદ્રિકા

કાની ચીસે અહીં આવ્યો હતો, મહેને વીઘની મુદ્દલ ખમર નથી. પરંતુ મોટે ભાગે તે.....ઓ...હા...વિ...બો ! ”

ગયો, રજનીકાન્ત પોતાના પ્રપત્ન્ય ઇલિહાસનું પાતું સરખુએ કલા વિના ચાલ્યો ગયો. તે પછી દીનેશ જ્યોતિ તરફ પાછો ફર્યો...

“ જ્યોતિબાળા ! હવે તમારો બેઠ પછુ ખેલી દયો. ”

“ દીનેશ બાપુ ! મહારી જીવનકથા પણ અતિ સાંખી છે. આવો ! આગળના ખંડમાં એ નિરાંતે આપને કહું. ” દીનેશ તથા ઇન્દીરા જ્યોતિની જીવન કથા સાંભળવા જેવો એ ખંડ છોડી આવે, તેવોજ તેમને કાને કાઢતો ઉપર આવવાનો અવાજ સંભળાયો. ત્રણે સાવધ થઈ ગયાં. લોહીલોહાણુ ઝોરડામાંજ છૂપાયાં. થોડી રારે આજુબાજુ નજર નાખતી એક વ્યક્તિ ત્યાં આગળ આવી. રમેશ ઉકેં રજનીના જીવને જોતાંજ તે ચમકી.

“ કાણુ ? બાદશાહ ? તહાર ખૂન ? ”

શંક ! બાદશાહના ખૂન ઉપર આ છેવટના આંસુમાં વરસાવનાર અન્ય કોઈ નહિ પણ ચૌકડનો એકંકો પોતેજ હતો. વીલ તથા કરાર પત્ર ચોરી થઈ જઈ, તેણે વીલની નવી કોપી બતાવી હતી. જે પોતાના જમણા હાથ બાદશાહને બતાવવા તે અહીં આવ્યો હતો.

પડેલીજ વાર એકાએ પોતાનો યુરખો ઉતાર્યો. પાસેની એક બીંટી ઉપર ભેર્યો, જ્યોતિ, ઇન્દીરા અને દીનેશ તેને તેના મુળ સ્વરૂપમાં આજ વખતે જોઈ શક્યા. તે પુરૂષ ન હતો; પરંતુ એક શાવલપ્રમથ સહના હતી ! દીનેશ ! તો તેને જોઈ આબોજ બની ગયો.

પરંતુ એથી પણ વધારે આશ્ચર્યમાં નો ઇન્દીરા અને જ્યોતિ પડી ગયાં. કારણ ? તે કાણ છે ? ને તેઓ અને તુર્ત જોળખી ગયા.

માથાનો પરસેવો લૂંછી. તથા પોતાના જમણા હાથ રજની ઉપર જે આંસ પાડી, તેનું વૈર વાળવાની પ્રતિજ્ઞા લઇ તેણે પોતાનો ખુરખો ખાછો ઓઢી લીધો. તેજ વેળા પિસ્તોલ સાથે દીનેશ ત્યાં ધસી આવ્યો.

“ ખબર ! ”

આલાક એકાએ દીનેશને હાથનાળી આપવાના ઇરાદાએ પેલું બનાવટી વીલ તથા કરારપત્ર ગજવામાંથી કાઢી નીચે ફેંકી દીધા. દીનેશ તે લેવા નીચે વળ્યો. તેજ વેળા દીનેશને ધકકો મારી એકકો છ પાંચ અગીઆરા ગણી ગયો.

ત્યારે આટલો વખત સુધી જ્યોતિ શું કરતી હતી ? ચોકડન્યા એકાનું મુખ—દર્શન થતાંજ ને ધીરથી દીનેશનું મહાન ઓડી મઘ હતી.

ઇન્દીરાએ દીનેશને બેડો ક્યો, દીનેશે હપ્તેર ઇન્દીરાનો કરારપત્ર ફેડ્યો. વાંચ્યો. જેમાં મંડળની તમામ આજ્ઞાઓ જીવનપર્યંત પાળવા ઇન્દીરાએ સહી કરી હતી. દીનેશે ઇન્દીરાના દેખતાંજ તે ફાડી નાખ્યો. તે પછી તેણે ઇન્દીરાને બતાવવા તેના પિતાએ કરેલું વીલ ફેડ્યું. પણ અરે આ શું ? વીલની અંદર મહેશભાણુની મિલકતના અરસદાર તરીકેની જગ્યાએ દીનેશનું નહિ પણ રજનીકાન્તનું નામ હતું.

“ હો ! વીલ બનાવટી છે. ” દીનેશ પોકારી ઉઠ્યો.

ખીજીજ પછે તે ઇન્દીરા પ્રતિ જોઈ જોઈ... “ જ્યોતિ ક્યાં ? ”

“ મહેને ખબર નથી. ”

તરતજ દિનેશ એક સળંગ વધારે જોઈયા વિના ખરું વીલ હાથ કરવા ચોકરના એકાની પૂડે પડ્યો. પેલું ખોટું વીલ ત્યાંજ રહી ગયું. ઇન્દીરાએ તે ઉચ્છેદી લીધું. પોતાના પનિદેવ ઉપર તેને શંકા આવી. શું “ લક્ષ્મી દેખી મુનીવર ચળે ! ” એમ તો નહિ બન્યું હોય ? વળી રજનીનું ખૂન પણ એમણેજ કર્યું છે. ત્યારે શું મહારા પનિ દગાખાજ તો નહિ હોય ? ” અમંગલ શંકાઓ હૃદયમાં ધરતી ઇન્દીરાએ બાઈ-બાબીની અર્નિમ ક્રિયા કરી તેમના શયને ઠેકાણે પાડ્યા. ચોકરના એકેકા આમ પોતાનો છેલ્લો દાવ રમવામાં ફાળ્યો.

છપાઈ બહાર પડી ચૂકી છે.

નિહિલિસ્ટોના પંડામાં.

ચાલે

એ ભુરખાવાળી કોણ ?

ફક્ત તેર આંખની ટીકીર ખીચા.

પ્રકરણ-૧૪ મું.

“ વિષયાન ! ”

દીનેશને થાપ આપી છટકેલો એકકો ત્રણ દાદર ઉતરી જવો મકાનના દાર ખોલવા નય છે, તેવોજ પાછગયો તેને કાષ ભેટી હાથે ઝાલ્યો. અંધારામાં એકકો ને કાણ છે ? તે ન જોઈ શક્યો. અણપૂર્વક તેણે પોતાને પકડનારના હાથમાંથી છટકવા આચંકા માર્યો. પરંતુ વ્યર્થ ! તરતજ તેણે પોતાના પુરખાના કપડામાંથી એક ન્હાની પીન ખેંચી કાઢી. પકડનારના હાથમાં તે ધોંચી દીધી.

ટાંકણી વાગતાંજ પકડનારનો પગો ઢીકો પડ્યો. તુર્તજ એકકો દાર ઉઘાડી નાઠો. એકકોને આવી રીતે અટકાવનાર અને પકડવા ઇચ્છનાર જ્યોતિજ હતી. ઉપરથી આવતો દીનેશ તેને મરડ્યો.

“ જ્યોતિ ! તું નાહો શું કરે છે ? ”

“ તમે નાચે શા નાંચે આવ્યા ? ”

“ બહમાશ એકકો આપણને ઠગી ગયો છે ત્રીજા ખનાવડી છે. ”

“ તો ચાલો ! અચારેજ તે મ્હારા હાથમાંથી છટકી નાઠો છે. ”

ધન્દિરા કે જે આ વાતચીત દાદરમાં ઉભી રહી સાંભળતી હતી. તે પણ એ ખેડની પૂઠે ઘર ત્યાગી નીકળી. આ પ્રમાણે ધન્દિરા, દીનેશ, અને જ્યોતિ ત્રણે એકકોને પકડવા છૂટ્યા.

આગળ એકકો અને પાછળ ત્રણે દોડતાં દોડતાં તેઓ
વેસ્થા જ્યોતિબાળાના મકાન પાસે આવ્યા. ગુપ્ત પ્રવેશ દારથી
માહિનગાર તમામ પુનઃ એકવાર એકકાના એ ગુપ્ત મંડળના ચાંપના
મકાનમાં આવી લાગ્યાં. એકકાએ એ તમામને પોતાની પાછળ આવેલાં
જોયાં ન હતાં. દીનેશ, જ્યોતિ અને ઈન્દીરા ત્રણે અંધારા રસ્તામાં
જુદે જુદે રસ્તે ચઢી છૂટા પડી ગયા.

પોતાના ખાસ ઓરડામાં આવનાંજ તેણે ધુરખો કાઢી નાખ્યો.
દરે તે એક સૌન્દર્યવાન ભરયુવાન સુંદરી દેખાતી હતી. તેણે એક
પ્યાલામાં અમુક આપણિ કાઢી દેખણ ઉપર મુકી. ગાઢ વિચારમાં
પડી ગઈ. થોડી વારે તે ઉભી થઈ. વીલની મુળ દ્રોષી કાઢી...દેવ-
નાની સળગતી સગડીમાં તેને બાળી 'ભરિમજૂત કરવાના વિચારે તેણે
તે વીલનો કાગળ દેખણ ઉપર મુક્યો. સગડી સળગાવી. "ખલાસ!
દીનેશનો હકક સામીત કરતાં આ ખરું વીલ આજે ડેકાણે થાય છે."

આટલું બોલી તેણે સળગતી સગડીમાં વીલ મુકી દીધું. વીલ
બડબડાટ બળવા માંડ્યું. તેની સાથેજ તે એકાની ભૂમિકા બજાવતી
રમણી ખડખડાટ હસી પડી.

ત્યાંજ "જ્યોતિ" આવી રહી! બબેલા વીલની રાખોડી બતાવતો
ચોકટનો એકકો બોલ્યો..."ખલાસ! દીનેશ...ખેલ ખલાસ."

પણ દીનેશને ખબરે ત્યાં જ્યોતિને ઉબેલી જોતાંજ તે ઉભી
થઈ ગઈ.

"કોણ જ્યોતિ?"

“હા ! બિન્દુ ઝોળખાણુ પડે છે ?”

પોતાનું સત્ત્વ નામ એક અણુજાણી અજાણને મોઢે ઉચ્ચારાયકું સાંભળી એકકો આશ્ચર્યમાં ગરકાવ થઇ ગયો.

વાંચક ! હવે તું ઝોળખી ગયો હશે, કે ચોકડના એકકા તરીકે કામ કરનાર વ્યક્તિ તે મહેશઆણુની મ્હોટી પુત્રી ઇન્દુની અને રમતીની “હેન બિન્દુમતિ હતી.

“તું...તું...તમે...કાણુ ?”

“એ ! હું કાણુ છું ?”

જ્યોતિનો સુંદરી વેશ ગયો. એક પુરુષ વ્યક્તિ અત્યારે ત્યાં ઉભેલી હતી. બિન્દુ તેને જોતાંજ “ઓહ ! કાણુ ! મ્હારા નાથ જન્મત !” કે’તાંજ બેશુદ્ધ થઇ પૃથ્વી ઉપર પડી.

બરાબર આજ વખતે રસ્તો શોષતા શોષતા ઇન્દીરા અને દીનેશ ત્યાં આવી લાગ્યા. બેહોશ રમણી જમીન ઉપર પડેલી હતી. એક પુરુષ તેને શુદ્ધિમાં લાવવાનો ઉપચાર કરી રહ્યો હતો.

“કાણુ દીનેશ ?” પુરુષ વ્યક્તિ પોકારી ઉઠી.

“હા ! અને તમે ?”

“હું જ્યોતિ ! દીનેશઆણુ ! મ્હારો બેદ હવે જોઇ ર્યો. જુઓ આ જમીન ઉપર પડેલી બેહોશ રમણીને તમે ‘ઝોળખો છો ?”

“તહિ !”

“હું ‘ઝોળખુ’ છું.” કે’તાંજ ઇન્દીરા ત્યાં આવી. “એન ! એન ! નાથ ! મ્હારી કમનસીય મ્હોટી જ્હેન બિન્દુ !”

“હોં ચોકટનો એકકો!” જયન્ત બોલ્યો.

“વાર ! મન્દુ ! મહેને જોળખી શકે છે ?” જયન્તે પૂછ્યું.

“હા ! જ્યોતિ સરપે વિરાજતા જયન્ત બાપુ... મ્હારી બિન્દુના સ્વામીનાથ.”

“શું બિન્દુ તમારી સ્ત્રી થાય ?” દીનેશ પ્રશ્ન કર્યો.

“હા ! અને તેને શોધવજ આ જ્યોતિના વેશ ધરવો પડ્યો.”

આ હરમ્બાન ચોકટનો એકકો હોં બિન્દુમતી જગૃત થઈ.
મ્હારા ઉપર તેની નજર પડી...

“ઓ મ્હારી મોટી બહેન !” કેતાંજ બોળી અને સરળ મન્દુ તેને ભેટી પડી.

“અફસોસ ! જયન્ત ! હવે શું થશે ?”

“દીનેશબાપુ ! ફિકર ન કરો ! મ્હારા પાપની શિક્ષા મહે પોતેજ નક્કી કરી ચુકી.” કેતાંજ પેલું આપઘ બિન્દુ ગટગટાતી ગઈ.

“બિન્દુ ! બિન્દુ ! આ શું ?”

“વિષપાન ! પાપની યોગ્ય શિક્ષા !”

“ઓ બહેન !”

જે બહેનો મન્દુ અને બિન્દુ સજળ નયને એક બીજાને આઝી પડ્યાં.

“દીનેશ ! એક વાત સાંભરે છે ?” જયન્તે પૂછ્યું.

“શું ?”

“જ્યોતિ કરેલા ઉપકારના બદલામાં પેલું વચન અત્યારે માગે છે.”

“બલે !”

“બિન્દુમતીએ જે’ર પીધું છે. હવે તે બાગ્યેજ એ દિવસ કાઢશે.”

“તો !”

“ગમે તેવી પણ એ મ્હારી અર્ધાંગિના છે. મરણ પછી એનું શય પોલીસોના નહિ પણ મ્હારા હાથમાં સોંપવું. ચોકડોનો એકકો એજ હતી, એ પાત ઢાંકી દેવી.”

“ પરન્તુ એથી લાભ ? ”

“ મ્હારા નિષ્કલંક નામને, તથા કૃળને કાળું લાંછન ન લાગે. ”

“ તો પછી સરકારમાં કો’ની લાસ આપવી ? ”

“ વિકાળની ! તેનેજ એકકા તરીકે જાહેર કરવો. ”

“ જયન્ત તમારે ખાતર ! તમારા અનન્ત ઉપકારોના બદલામાં હું એટલુયે ન કરું ! તો પછી મારાથી નમુણો કાણુ ? લો આ વચન...જવ જરૂર તમારું કશું કરીશ. બિન્દુ ત્હારી પત્ની છે, તો મ્હારી સગી સાગી છે. ”

ધન્દુ અને બિન્દુ બંને દીનેશના ઉદાર અંતઃકરણને મારે પ્રશ્ન-જ્ઞાના ઉદ્ગાર કાઢી રહ્યાં.

પ્રકરણ—૧૫ મું.

“ આત્મકથા ! ”

વિષપાન કરેલ ચોકટનો એકકો કોઈ મિન્દુમતી મરતાં મરતાં પોતાની આત્મકથા કહી રહી હતી.

“ દીનેશભાણુ ! આજની પાંચ વર્ષ ઉપર જ્યારે મહારી વય પંદરની હતી, ત્યારે મહારું રેવિશાળ કસવામાં આવ્યું હતું. પરંતુ ને અગાઉ-૪ મહને કહી લેવા દયો કે હું તનમાં નહિ તોપણ મનમાં તો જરૂર પનિન થઇ ચૂકી હતી. શ્રીમાન પિતાજીએ મહારા જેવી યુવાન આજાને શિક્ષણ આપવા એક શિક્ષક રાખેલો હતો. જેણે મહને અગાડી. મહારી પવિત્રતા ચૂકતી મહને અધમ પાંચે ઉતારી.

એક વાર હું ખગીયાના કૂવેથી મહારી માતાની દેવ-પૂજાને સાઈ નિર્મળ જગ લેવા ગઇ. બરેલું બેડું કેમે કયું મહારા કોમળ હાથેથી ચઢતી ન શકી એટલામાં એ માસ્તર ત્યાં આગ્યો, “ હાલો હું ચઢતી આવું ! ” કેતાંજ તેણે બેડું ઉંચકી મહારે માથે ચૂકયું. અને એજ પ્રસંગે મહારું હૃદય તેણે છતી લીધું. નિષ્કલંકીન એવા મહારા વર્તન વિચારમાં એજ ખતાવે કાળ કલંક લગાડ્યું.

સુધરેલા વિચારના માસ્તરે મહને પોતાની સાથે લગન કરવા બહુ વાર કહ્યું. પરંતુ માતાપિતાને ધાકે હું એટલું નીચ પગલું બરવાની હિમત તો નજ કરી શકી.

પરંતુ તે પછી અમે અને આમમાં દરોજ એકાન્તમાં મળવા લાગ્યા. મહારા પિતાએ એક વેળા તે જોઇ લીધું. તેમણે બીજેજ દિને માસ્તરને રજા આપી, મહારાં લગ્ન તાજડોળ લઇ લીધાં.

હું પંદરમે પરણી, ને સોળમે વરસે પીયર તણ સાસરે ગઇ. પરંતુ મહને આ મહારા પનિદેવ ઉપર મુદ્દત્ર પ્રેમ કે પ્રીતિ ઉદ્ભવી શકી નહિ. માસ્તરના અનેરાં જાદુએ મહારી આંખોમાં રોડની જુરકી ભરી. હું રાત્રિન તેનાજ સ્વપ્ના જોવા લાગી. ત્રણ વર્ષ વીત્યાં છતાં હું એ માસ્તરની મોહન-મુર્તિને ન જૂઠી અને એક ભયંકર શત્રિએ એકાએક એ માસ્તર મહારા મકાનમાં આગ્યો. મહને તેજી પોતાની સાથે નાસી આવવા સમજારી, અને મહે' મુખીએ પબ્લુ વગર વિચારે તેમ કરવા હા પાડી.

કામાન્ધો નૈવ પશ્યતિ ! તેમજ

પ્રેમાન્ધો નૈવ પશ્યતિ !

પ્રેમમાં આંધળી હું અમૃત રસને તણ હજાહજ પીવા લલચાઇ. દેવ જોવા સ્વામીને છોડી એક અણુજણ્યા રાક્ષસ સાથે નહાસી જવા તૈયાર થઇ. ખરેખર તે બોલવામાં એક કૂચળ નાટ્ય-નટની જમ્યા સાચવનાર, વર્તનમાં રાક્ષસ હતો. તેની મહને પાછળથીજ ખખર પડી. પરંતુ જ્યારે ડોકર વાગી અને આંખો ખુલી, ત્યારે જહુજ મોકું થઇ ગયું હતું. સંવળું રંધાઇ ચૂક્યું હતું. વિશેષમાં હું તે વેળા નિરાધાર હતી.

અમે બેઠ હોંઝબેર નાકા. એક દૂરના મહેરમાં તે મહને લઇ ગયો, જ્યાં સુધી મહારા અંગ ઉપર અવેશત હતું ત્યાં સુધી તે ઠીક ઠીક આશ્ચું

પરન્તુ તે ખુટતાજ અમારા પ્રેમમાં દિન પર દિન પથર પડતો ગયો..
એક રાત્રે એ પુષ્કળ મધપાન કરી કોઈ એક નીચ માણસને પોતાની
સાથે લઈ આવ્યો. મ્હને ખતાવતાં તે નરખિશાય માસ્તર પેલા કોઈ
છેલ છબીલા લાલને કે'વા લાગ્યો,

“ જુઓ ! આ રત્નનો સોદો કરવાનો છે. ”

માસ્તર પૈસા ખૂટતાં મ્હને આ અગ્નિપ્રયા પ્રદેશમાં આ એક
અગ્નિપ્રયાને વેચી દેવા છે, એ નાંખાવાનાં મ્હને એક કમકમાટી છૂટી.
હું ધૂજ. મ્હને ખડકે કાલાવાલા કર્યા, પરન્તુ નિર્દય અને પ્રેમ નહિ
પરન્તુ પૈસા-પ્રેમી માસ્તરે આખરે મ્હને વેચી.

હું એકતું ઉચ્છિદ્ધ ભોગવન અન્યને ત્યાં આવી. ગીજે દિને માસ્તર
પૈસા લેવા આવ્યો. કોઈ કારણસર તેને તકરાર થઈ, અને તેમાં તેને
ગ્નન ગયો. ફર માસ્તર પોતાની કરણીના ફળ ભોગવી પ્યારે પ્રાણ
ગુમાવી કિરતારના કચ્ચારમાં પોતાના કાળા કૃત્યોનો જવાબ દેવા
રવાના થયો.

તે દહેરીલાલ પુનઃ મ્હને આ કલકત્તા શહેરમાં લઈ આવ્યો.
પાછળથી મ્હને માલમ પડ્યું કે તે એક કન્યાદલાલ હોઈ સારી છોક-
રીને વેચ્યાને ત્યાં વેચી ગુજરાન ચલાવે છે, મા'ઈ' પણ તેમજ થયું કલકત્તાની
સુપ્રસિદ્ધ વેચ્યા જ્યોતિષાગ્રાને ત્યાં મ્હને વેચ્યામાં આવી. એ માસના સપ્ત
ત્રાસ, જુલમ, વ્યાધિ અને નિર્દય વર્તને મ્હારે ધૈર્ય અંતે છોડાવ્યું.
હુંયે તે પછી વેચ્યા બની. જે કે પિતાનેજ ત્યાં ન્હાસી જઈ તેમને
પગે પડી મારી માગવા એક બેળા વિચાર થયો; પરન્તુ પાછળથી ઉંચ
પિતાજીની સાક્ષત્ કૌષ-મુર્તિનો ચિતાર ખડો થતાંજ તે કપાઈ મઈ.
આને લોહી આપ્યું. તેને તેમાં મિલતાં લાગી. મ્હનેયે થોડા દિવસ
પછી એ નીચ પ્રેમમાં મહુરત્તા લાગી,

મહાત્મા કબીરજીના લક્તોયે ખાસ સંધરવા લાયક

શ્રી કબીર કૃષ્ણગીતા ચાને કબીર ભજનામૃત

તેમાં શું શું છે તે તમારે જાણવું છે ? તો વાંચો.

પૃષ્ઠ

શ્રી કબીર કૃષ્ણ ગીતા

૧થી ૧૮૦

શ્રી કબીરકે વિષયમે અન્ય ધર્મોઆકી માન્યતા

૧૮૧

“ કબીરસાખ ” નામકા નાટકકે વિષયમે

૧૧૨

હમ હે સાધુ લડત નાહી ભાઈ,

૧૮૩

સંતો સહજ સમાધી ભલી હૈ

૧૮૫

કબીર સાહેબકે બિષયમે વેદોકા પ્રમાણ

૨૦૧

એમના રચેલાં પ્રભાતીયા, લૈરવી, આશાવરી સારંગ,
ગૌરી, હુમરી, ગજલ, રેખતા, વીગેરે વીગેરે રાગોથી ભરપુર
ભજનનો અપુર્વ સંગ્રહ બોડ પટ્ટી કવર પૃષ્ઠ ૨૮૦ એક
કાગળ, મહાત્મા કબીરજીની ત્રીરંગી છબી સાથે ક્રિસ્ત ૩૧

આ સંસારમાં ખરે સુખી કેણુ? અને તે કેવી રીતે
થવું. ત્રીવીધ તાપથી નિર્ભય થવા માટે અવશ્ય વાંચો.

નિર્ભય કે જેમાં મહાત્મા અને ધીવરનો
સંવાદ, રાજ કુંવરી કમળકળાનું નગર શેઠના પુત્ર પર
મોહીત થવું. રત્નપુરીના રાજા વિશાળાપતીનું કમળ
કળાપર અત્યાચાર કરવા તૈયાર થવું ત્યાં સ્વપત્નીથી બચાવ
પાપીઓને પાપની શીક્ષા, વીગેરે વીગેરે વિષયોથી ભરપુર
પાકું પુકું પૃષ્ઠ ૨૨૫. મુદ્ર્ય માત્ર ૩૫૫૦ ૧૧ સંખ્યા

સચીત્ર-વર્ષમાં એક હજાર પૃષ્ઠ-જરૂર મંગાવો

છુપી પોલીસ વાર્તામાળા વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩

પૂણ્ય પેલું—ખૂની કોણુ ? ત્રણ ચીત્રો સાથે પૃષ્ઠ ૧૨૦

„ ખીલું—ભેદી પુતળું ” ” ”

હવે પછી દીવાળી પછી બહાર પડશે

લાલનો એકડો !

હીરનો હાર

ચમત્કારી ચક્ર !

મોતીની માળા

પારસની પુતળી !

મહાદેવીનું મંદિર

ભોહીનો પંખો !

આકાશી તારો

ઝેરીલી નાગણુ !

વચનોનાં બદ્

કરોડોનું કંકણુ !

ભેદી બોયડું

આટ પેપર પર સચીત્ર મનહર કેવર

લવાજમ અબાઉ, મનીઓર્ડરથી મોકલી આપો, ગ્રાહકોની સમવડ ખાતર નીચે મુજબ છુટ રાખી છે, છ આનાની પોષ્ટલ ટીકીટો એક કવરમાં મોકલી આપનારને એક નકલ બુક પોષ્ટથી મોકલીશું.

બે—મુગ્ર ગ્રાહકો અમારા આ સાહસને વધાવી લેશે તો

દરેક પુસ્તકમાં વધારે પૃષ્ઠો તથા ચીત્રો મુકીને

શુશોભિત કરવામાં આવશે.

તુર્તમાં ગ્રાહક થનારને મહાભારત નાટક બાવણ

સાથે ભેટ આપવામાં આવશે.

એજન્ટો બેઠાએ છે.

ધણુંજ સાફ કમીશન મળશે.

દા. હરીલાલ અને પ્રાણુલાલ બુકસેલર્સ

દાવરદોડ તારઓશીસ સામે—મુરત.

નવલકથાના શોખીનોએ નીચલું નોવેલ

ખાસ વાંચવું જોઈયે.

વીરસીંહની વીરતા

સચીત્ર અર્ધ ઐતિહાસિક નવલકથા તેમાં આવેલાં

થોડાક પ્રકરણોના નમુના,

તરણુ ઘોડેસ્વાર.

અજબ રણરંગ.

ભગાની બેલ.

રાજ્ય પ્રાપ્તિ.

ખાપીની પ્રેમ યાચના.

આત્મ કથા.

અસહ્ય અન્યાય.

રંગમાં ભંગ.

દેશનિકાલ.

શોધાર્થે પ્રયાણ.

ભયંકર ખુન.

એકાંત મીલન.

શત્રુનો પરાજય.

અદ્ભૂત વીરત્વ.

અપૂર્વ સાહસ.

નણુ મુંઢર ચીત્રો, પાકું પુંકું, પૃષ્ઠ ૨૫૦ છતાં મુલ્ય

અત્ર રૂપીયો સંભા.

ભારત વર્ષમાં અનીતી વધવાનું કારણ શું છે. અજ્ઞાન બાળાઓને અનીતીના ખાડામાં કેવી નિર્દયતાથી ધકેલી દેવામાં આવે છે, અને તેની કેવી શોચનીય હાલત થાય છે, તેનું જીવનું જગતું દ્રઢ્ય દ્રાવક.

ચીત્ર તમે ક્ષેત્રમાં જોશો? વાંચો અને વંચાવો.

કલસભની આત્મકથા, પંચ બાલીકા આન્હીનો અરણ્યલાપ, પાંચીની કશ્વ કહાણી, પ્રહ્લાદ શીલખંડન, શ્રીમતીનો શોકવિલાપ.

આ વાર્તાઓ અવશ્ય વાંચીને આવી આફતોમાં ફસાઇ પડેલી અનાથ બાળાઓનું રક્ષણ કરવા તૈયાર થાઓ. મુલ્ય માત્ર ચાર આના, ફક્ત પાંચ આનાની દીકરી ખીડા.

હ. હરિલાલ અને પ્રાણલાલ બુકસેલર્સ

દાવરદોડ તાર ઓફીસ સામે-મુરત.

અમારા તરફથી બહાર પડેલાં પુસ્તકો

ન્યુ કૈનોઝાફ ગાયનમાળા પૃષ્ઠ ૮૦ ૦-૮-૦

ન્યુ કૈનોઝાફ ગાયનમાળા ભાગ ૧ થી ૧૦ પૃષ્ઠ ૧૬૦ ૧-૦-૦

જળસમાધી વા. દેવી શારદા પાંચ ચીત્રો (હરીગીતમાં) ૦-૮-૦

રાજ બરથરી સંગીત પાંચ ચીત્રો સાથે ” ૦-૮-૦

ખ્યાલસાગર કલગી દુદાના પ્રખ્યાત ખ્યાલોનો સંગ્રહ ભાગ પહેલો ૦-૪-૦

” ” ભાગ બીજો ૦-૪-૦

ખૂની કોણુ કૂપી પોલીસની સચીત્ર વાર્તા. ૦-૮-૦

બજન રતનાકર ઉભાં બજનોનું ઉત્તમ પુસ્તક ૦-૬-૦

વીનાશીની વામા ઐતિહાસીક નવલકથા નવ ચીત્રો સાથે. ૩-૦-૦

ખુદત ગરબાવળી સ્ત્રીઓ માટે ઉત્તમોત્તમ ગરબાઓનું પુસ્તક પૃષ્ઠ ૩૫૨

બોલતી મેના યાને પ્રખ્યાત ગાયનમાળા. ૧-૦-૦

મધુરી કેયલ ” નાટ્ય ગ્રંથ સંગ્રહ. ૦-૨-૦

સુરતની મઝા ” ખુશીની સન્ન. ૦-૨-૦

કનૈયાની બસી ” ગોપીની ફરીઆદ. ૦-૨-૦

મધુરી બસરી ” સંગીત દીલગ્યારામ. ૦-૨-૦

સંગીત વીણારવ ” મધુરો ગુંબર. ૦-૨-૦

હરકા દીવાના ” આશકે મસ્તાના. ૦-૨-૦

દોરંગી દુનીયા ” મધુરો આલાપ. ૦-૨-૦

ફેરીઆઓને તથા વેપારીઓને સારો લાભ.

મોટાં સુચીપત્ર માટે અર્ધા આનાની ટીકીટ બીડો, જ્યાં

માટે અર્ધા આનાની ટીકીટ બીડવી.

હા. હરીલાલ અને પ્રાણલાલ બુકસેલર્સ ટાવરોડ તાર

ઓફીસ સામે-સુરત.

એટલામાં એક વેળા ત્યાં મહારા માધ રજની એકાએક આવી ચડ્યો. તેણે મહને ત્યાં જોઈ. મહેં માધ આગળ મહારે હૃદય ઠાલવ્યું. રજનીએ પોતાને પિતા પોતાના વારસામાંથી ખાતલ કરનાર છે, એ જણાવી તે મેળવવા પોતાની ધારેલી યુક્તિ મહને કહી. વેશ્યા જ્યોતિર્બાળાએ પિતાના અઢગક પૈસામાં અર્ધ ભાગ આપવાની શરતે મહને મુક્ત કરી પોતે પણ અમારી ટાળીમાં બળી. અને ત્રણેયે મળી કલકતાની આ અંધારી શુદ્ધમાં એક ગુપ્ત મંડળ ઉર્ફે સીક્રેટ સોસાયટીની સ્થાપના કરી. જેનો એક રસ્તો જ્યારે આટલે દૂર ઝાડીમાં આવેલો છે, ત્યારે બીજો વેશ્યા જ્યોતિર્બાળાના મકાનમાં, શહેરમાં આવેલો છે.

દિવસે દિવસે રજની અને જ્યોતિર્બાળા મહદંથી દુનિયાના ઉખડેલ, અને નિર્હય માણસો અમારી મંડળીમાં જોડાવા લાગ્યા. બે ત્રણ રમણી પણ અમારી સોનેરી ટાળીનો શિકાર બની સર્વાનુમતે મહને અધ્યક્ષ તરીકે ચૂંટવામાં આવી. કારણ રજનીનો વિચાર ચંદ્રિકા, તેમજ છંદુ તમામને મંડળના સભ્ય બનાવવાનો હતો અને તેઓ કદાચ મહને જોળખી જાય, તો ન ઇચ્છવા ગોચર પરિણામ આવી જાય, એ બધે હું સદાને માટે પુરબામાં પડી. અમારા મંડળના પ્રત્યેક માણસોને ચોક્કસ નિશાનીના એક એક ડાંમ દબ એક એક પાનાનો નંબર, તથા પુરબો આપવામાં આવ્યો. જેમાં ચોક્કસ એકકો તે હું હતી. આઠસાઠ તરીકે રજનીજ તમામ કામ કરેલો. તેર પાનાની કેટ લાઇ પ્રત્યેક સભ્યે સોમન ખાધા હતા, કે જન જતાં બેવડા ન થવું.

તે પછી માધ બાબીને પિતાજીએ કહી મુકયાં ચંદ્રિકાને પણ રજની મંડળમાં ફરજતીને લઇ આવ્યો. અનિચ્છા છતાં તે દેવી રત્નને પણ મંડળના સભ્ય બનાવવાની ફરજ પાડવામાં આવી. દીનેશ !

બ્યારે રજની મ્હાસ બાપુ તથા ઇન્દીરાને રાત્રે ઉપાડી લાવ્યો. અને સભામાં તેમની પાસે કરારપત્રો પર સહી કરાવવામાં આવી, ત્યારે જે કમ્પ્લેક્સિય બાળાને મંડળના ચિહ્ન દુરીતો. ડ્રામ દેવામાં આવ્યો હતો, તેજ એ ચંદ્રિકા હતી. અને પાછળથી તેથીજ ઇન્દીરા આપ-ધાત ન કરી બેસે, એમ ધારી રજનીએ તેને ચંદ્રિકાને સોંપી હતી. બાબી-નથુદ દુરી અને પંડાના વેશે સહીપણ બાંધી સુખ દુઃખની વાતો કરતાં હતાં. દીનેશ ! બ્યારે તમારી સાથે ઇન્દીરાના લગ્ન થઈ ગયાં, ત્યારે તેને બેટી રડનાર બાળા તે નિર્ભાગી ચંદ્રિકા હતી. બસ...હા...તે પછીનો તમામ ઇતિહાસ તમે જાણો છો."

મિન્દુએ પોતાની જીવન કથા અહીં સમાપ્ત કરી, છેલ્લા શ્વાસ લીધો.

"તો શું અત્યાર સુધી ત્હને કોઈ ન જાણખી શક્યું?"

"ના ! મંડળનો એવો સમ્પત કાયદો હતો, કે કોઈએ પોતાનું સુખ કોઈને ન બતાવવું. તેમાં અન્ય સભ્ય તો કદાચ પણ એ નિયમથી છૂટ બોગવી શકે. પરંતુ મ્હારા નસીબમાં રજની સિવાય અન્ય કોઈની સમક્ષ સુખ-દર્શન કરાવવા ખાસ પ્રતિબંધ હતો. અને નેતેજ લાંબે ચંદ્રિકા તથા ઇન્દીરા મ્હને જાણખી ન શક્યા.

"ત્યારે તેઓ રજનીને તો જાણખી ગયા હશે."

"હા ! બાબીએ (ચંદ્રિકાએ) ઇન્દીરાને રમેશ, તથા આદેશાહની ભૂમિકા ભજવનાર રજની છે, એમ કહી દીધું હતું."

"તો રજનીનો આ સુખમંડળ સ્થાપવાનો ઉદ્દેશ તથા ઇન્દુ સાથે આવી બંધકર શરત કરવાનો હેતુ શું હતો ત્યાર ?"

“પિતાની અદળક પૂંછ ! કે જોનો પોતે ખરો વારસદાર હોય
છતાં, તે અન્યને અર્ધાઈ ને મેળવવા પૂરતો !”

“અને ત્હારો ?”

“માના પિતા તથા સ્નેહી જગાના ધિક્કારને પાત્ર થયેલી હું,
કયું કાળું મુખ લઈ પાછી પિયેર બાઈ ! આપણી સમાજ સંજોગોનો
ભોગ થયેલી, અને પૂર્વ-કર્મોત્તરે અનાચારમાં એકવાર બૂલથી
હતરી ચૂકેલી, અખળાઓને. પાછળથી સુધરવાની ઇચ્છા છતાં ક્યાં
સંધરે છે ? “પતિતોદ્ધાર”ની ભાવના આજે સમાજમાં ક્યાં છે ?
દુનિયા દૂર લોકોના દિટ્કારના વરસાદો હૃદય સરસાં બાણોત્સ્ય બોલો,
તથા ન સંભળાય એવા મહેલોની કંપના માત્રથી હારી મહેં આજ
જીવન પસંદ કયું.”

એ ઘડી મૈત્ર છવાયું. બિન્દુના પતિ જયન્તની આંખમાંથી
પાતાની મરતી અર્ધાંગનાના છેવટના વચનોએ જળ બહેવામ્બું બિન્દુ
બેસી... “નાથ ! હવે તમારી આત્મકથા કહો.”

“મહારી આત્મકથા અતિથય દુઝી છે, પણ ચમત્કૃતિ ભરેલી
છે. જે રાત્રે ત્હારા ગૃહ-ત્યાગની વાત મહેં સાંભળી ત્યારે ફૂળના
લાગેલા કશકંને ત્હને જીવતી થા મૃત અવસ્થામાં પણ પકડી, ચેન
કેન ઉપાયે તે ઘોષ નાખવું. એવા દ્રઢ વિચારે ત્હારા પિતાજીને
સંદેશો મોકલાવી હું ત્હને શોધવા આ વિશાળ કલકતા શેરેસાં છૂપા
વેશે ફરવા લાગ્યો. અઢ દિવસનો પરિગ્રમ એક દિવસે ફાળ્યો. રજનીને
મહેં રસ્તામાંથી જતો જોયો. તેની પૂઠે પૂઠે આવતાં હું વેશ્યા
જોયોતિના મકાને આવી લાગ્યો, વેશ્યાના મકાનમાં વિવિધ માણસોની

ભરતી પ્રતિદિન થાય, અને કંઈક નવું જાણવાનું મળી આવે, એ આશાથી હું વેશ બદલી ત્યાં હરનિશ જવા લાગ્યો. આ વખતે ત્હારી શયતાની મંડળીની સ્થાપના થઈ ચૂકી હતી. અને મધ્યાનથી મસ્ત બનેલાં એ મંડળીના સભ્યો કેટલીકવાર અખ્યાની બહારમાં ચોકડેના એકાતું નામ ઉચ્ચારવા લાગ્યા. મ્હારી ઇતેન્નરી એનો બેદ પામવા વધતો ગયો. એક દિવસ હું સંગીત સાંભળી રહ્યો હતો, અને વેશ્યા જ્યોતિ માંડ રહી હતી, ત્યારે એક વિચિત્ર વિચાર મ્હારા મનમાં થયો. જ્યોતિની વય, તથા મુખમુદ્રા અને મ્હારામાં બહુ અંશે સમાનતા મ્હને લાગી. “ જો હું સ્ત્રી હોત તો ! ” એ વિચાર મ્હને આવ્યો, મ્હું જ્યોતિની જગ્યા સાચવી આ ગુપ્ત મંડળની ઈર્ષી ખીનાઓ જાળુવા નિશ્ચય કર્યો.

એક રાત્રે હું મ્હારા આ વિચારને અમલમાં મૂકવા “ જ્યોતિ ” ને મકાને ગયો. દાદરને છેલ્લે પગથીયે જ્યા પગ મુક્યો, ત્યાંજ મ્હું જે દેખાવ જોયો, તે ખરેખર હૃદયભેદક હતો. જ્યોતિ શોહીયોદાણુ થઈ જમીન ઉપર ચત્તાપાટ પડી હતી. એક કાળી આકૃતિ ખારીમાંથી નહાતી રહી હતી.

મધ્ય રત્રિનો સમય હતો. જ્યોતિએ ઊવટની આંખો ખોલી મ્હને ત્યાં જોયો, મ્હને તે ખુનીજ ખારી...મરતાં મરતાં બોલી... “ ઓ ! હા ! અબજાવાતી...”

મ્હું તેના રૂંધાતા કંઠમાં તથા આંખો ઉપર પાણી મુક્યું. “ જ્યોતિ ! મ્હું ! તું શું કેંવા બચ્છે છે ? ખુનીજ નથી. એ તે નહાતી મળે છે. ”

“ આહ ! ઓ... ગરામર છે, તેને મહેં શું ઓછો રોવડાવ્યો છે ? હા ! એક શ્રીમાન યુવાન ! ત્હને એક રસ્તાનો રખડો ભિખારી પનાવ્યો... પાપની શિક્ષા...”

તે પોતાના ખુનીનું નામ હામ મોલ્યા વિનાજ આલોક છોડી ગયું. પરંતુ તેના આમલા શામ્લો ઉપરથી શું અન્યું ? ને રહેલાથી સમજી શકાય એમ હતું. જ્યોતિથી લૂંટાઈ ભિખારી થયેલ કાંઈ યુવાને આજે જ્યોતિ ઉપર વેર વાળ્યું હતું. હા ! પૈસો શું નથી કરાવતો ?

ક્યાં મહાઈ આવ્યું ? ક્યા જ્યોતિને સમજાવી તેની જગ્યા સાચવવા વિચાર ? અને ક્યા તેનું ખુન ? કેવો અનાયાસ સંગેગ ! જ્યોતિનું શય મહેં રાતોરાત ઠેકાળે પાડ્યું. કેવળ એકજ રાત્રિમાં મ્હોટો ફેરફાર થઈ ગયો. જયન્ત જ્યોતિયાંગાનું અભિધાન શોભાવવા લાગ્યો.

કંઠ, ગળી તથા અન્ય રીતભાતે પકડાઈ જવાની ખડીકે મહેં લગભગ એ ત્રણ માસ સખ માંદગીનું ખડાનું કાઢ્યું. એકકાના માથા સોને ઠગ્યા. અને તે પછી સારા થયાનાં ઢોંગ કરી દૂધ મંડળમાં જોડાયેલી તે “ જ્યોતિ”નાજ વેશે કાપ કરી રહ્યો. દીનેશ બાબુ ! વધારે નો શું કરું ? પરંતુ ગરનાર જ્યોતિના અને મંડળની ગુપ્ત નિશાની “તીંગ” ને પણ મહેં આ કાળે કાઢી વડે કરી છે. જુના ! ” કહી જયન્તે તે અમાને અનાવી

જ્યોતિના પેસેજ મંડળને ઠગી, તમામ ખાતમી જન્યવા લાગ્યો. તમે મહેશબાબુના દત્તક તરીકે હોમ, મંડળીને પકડવા ફરી રહ્યા છો, તે ખપર મહેને મળી, અને તેથીજ મહેં તમને મદદ કરવા માંડી.

છતાં જિન્દુ ! તનેજ પારખી શકવા ન જામી, જો કે મ્હને ત્હારા ઉપર ચોકખો બ્હેમ હતો ! ”

આત્મકથાઓનો અંત આવ્યો, અને તેની સાથેજ વિષયપાન કરેલ જિન્દુનો જીવનદીપ નિર્વાણ પામ્યો. મરતી જિન્દુએ એક છૂપી વાત ઇન્દુને કાનમાં કહી પોતાનો પ્રાણ છોડ્યો.

મને તેવી છતાં જિન્દુને ખાતર તેના પતિ જયન્તે ! બનેલી દીનેશે ! તથા મ્હને ઇન્દુએ આંસુઓ વેર્ધાં.

વાંચક ! તુમે આ ચોકટના એકા ઉકે અમાગિની જિન્દુમતીના સર્વ કૃ-કૃત્યો વિમાર્ગ માગ્યા દીક્ષે એ અંસુ વેર !

અરતુ !

“ ઉપસંહાર ! ”

(૧) દીનેશે પોતાનું વચન પાળી બતાવ્યું. પોતાની સાળી જિન્દુની લાશને ન ચોકટના એકા તરીકે ઓળખાવી કે ન સરકારમાં સોંપી પરંતુ તેને ત્રણે વિકાજસિંહના શબને સોંપવામાં આવ્યું.

(૨) નવ-યુવાન દીનેશઆગુએ કલકત્તાની આ સીક્રેટ સોસાયટી, કે જોને પકડવા હજારો ડિટેક્ટીવોએ જન ખોયા હતા, તે ચોકટના એકકાને તેની આખી ટોળા સાથે પકડી આપવામાં જે વીરતા, અને આલાહી બતાવી આપ, તેની સરકારમાં કદર થઇ. દર વરસે એક લાખ રૂપીઆના મ્હોટા ખમારે તેની ખાસ સરકારી ડિટેક્ટીવ તરીકે નિમણુક થઇ, નવયુવાન દીનેશ તે પછી કલકત્તાનો સુખિ-ખ્યાત ડિટેક્ટીવ કેવેન્ડને નામે પ્રસિદ્ધ થયો.

(૩) મિન્દુના મર્ણ્યાધાતે જયન્તના કુલ્યમા બારી પહોટા માર્યો. પુનર્જન્મનો વિચાર માંડી વાળી. તેણે અવશોષ આયુષ્ય પ્રહાયર્થે ગાળવામાં જ પૂરું કર્યું. દીનેશ બ્યારે ડિટેક્ટીવ દેવેન્દ્ર નામધારી થયો, ત્યારે તે પોતાને આ ઉત્તમ પદવીએ સંઘાવવામાં મદદ કરનાર જયન્તને ન બૂલ્યો. આગળ જતાં જયન્તે પાંચ એજ લાઇનમાં રસ લઈ, તેના જમણા હાથ, યાને મિત્ર તરીકેનો ભાગ બજવ્યો.

(૪) મિન્દુની ચોળીના ગજવામાંથી તેર પાનાની ચોકટની કેટ નીકળી આવી પ્રત્યેક પાનાની પાછળ કામ કરનાર પ્રત્યેક નંબરની છપીઓ હતી. એકકો, બાદચાહ, ફરી, તીરી, અને પંજો, તેમાં અનુક્રમે મિન્દુમતિ, રજનીકાન્ત, ચંદ્રિકા જ્યોતિ, અને ઇન્દીરાના ફોટાઓ હતા. ચિત્રનો નીચે નાના અક્ષરે સાથ અભિધાનો પણ લખાયેલા હતા.

(૫) ઇન્દીરાના વાલની યાંકા હારતીએ મિન્દુએ કાનમાં કાંઈક કહી નાંખી નાખી. જેમાં પોતે સાચું વાલ બાળી દીધું છે; અને ઇન્દીરાના હાથ માટેનું નકલી છે, એ તેણે તેને જણાવી દીધું. મિન્દુના કેંડવાથી દીનેશ તે સાચા વાલની એક અવશોષ કોર્પી સોલ્ડ-મીટરને ત્યાંથી પુનઃ મેળાવવામાં શ્રાવ્યો.

(૬) ઇન્દીરા તથા દીનેશ પતિ-પત્ની તરીકે વર્તમાન પત્રોત્ક પાના ઉપર ચઢી ચૂક્યા.

“અવર્મેન્ટ ઓએટ.”

રૂપીઆ એક લાખનું બારી વધામન.

ડિટેક્ટીવ દેવેન્દ્રની પદવી.

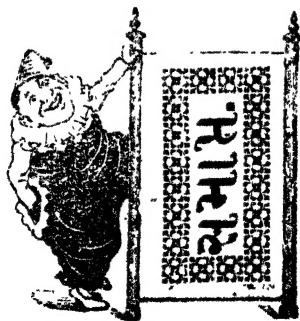
પેલો પહાડર ચોકટનો એકકો તેની સોનેરી ટાળી સાથે પકડાયો.

એ વધથી કુતકતાની પ્રજાને વારંવાર ત્રાસ આપતો પેલા બદમાશ ચોરડોનો એકકો તેની રીકિટ સોસાળી ત્રાથે મઠ કાલે સાંજના ત્રણાધિપતિ યાત્રુ મહેશચંદ્રના નવ યુવાન દત્તકપુત્ર દીનેશચંદ્રને લાથે પકડાવે છે. વધારામાં મહેશચામુલી ગૂમ થયેલી પુત્રી શ્રીમતી મન્દારાદેવી ત્રાથે તેગેવાએ જગત કર્યા છે સરકાર તરફથી એ જાહેરાત નવયુવાનના પહોંચા નંબરની કદર કરવામાં છે એક વર્ષ દિવસે માત્ર એક લાખના સરકારી વર્ગીકૃત ઉપરાત આસ ડિટેક્ટીવ દેવેન્દ્રની પદવી એમાં મેનાવન કરવામાં આવી છે."

અને વહાલા ચાચક ! તું વળુ ના દેવેન્દ્ર-મંદુન, ત્રણી જેણે એના સુખ જોઇ, તથા દેવેન્દ્રનો વાગવ રવિ જાળકશે ને જેંઇ ખૂશી જીમરે એ હાંમલ-યુગલને પ્રત્યવાપ્તના પુખ્તોની ગદિથી રજાવી લે ! યુઆશિર્વાદ દે...

કલ્યાણુમસ્તુ !

“ સંસારમાં સ્નેહ-સંપથી રવગ ઉતારો. ”

લાલનો એકો માને વીર હુંટાર

મૂવી પોલીસની સચિત્ર વાર્તા.

નહિલિસ્ટોના પંજમાં માને એ છુરખાવાળી કેણ ?

મૂવી પોલીસ મથકમાંથી 'મીલ' મુદ્રા : કેકે આદે ગાના.

ફક્ત નવ આનાની ટીકીટ ખીડો.

—: વેપારીઓ તથા ફેરીયાઓને ખાસ લાભ. :—

સચીવ ઐતિહાસીક નવલકથા.

વિનાશીની વામા!

જુ. ગાંધી ભાગ ૨૦૨, ફી. ૨૫. ૧૯૨૬

આ નવલકથાનું પ્રકાશન. ટાવર રોડ, સુરત.

યાને શમરાજનો સર્વનાશ. આવાંજ નવ સુંદર ચીત્રોથી ભરપુર. પૃષ્ઠ ૩૫૦

